

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
Katedra veřejné správy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
Ghettizace měst

Předkládá: Irena Strýcová Červená

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Tomáš Louda, CSc.

Plzeň 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Ghettizace měst“ vypracovala samostatně a použila jsem jen prameny uvedené v seznamu literatury.

V Plzni 1. února 2015

Irena Strýcová Červená

Chtěla bych poděkovat vedoucímu bakalářské práce JUDr. Tomáši Loudovi, CSc., za jeho ochotu a přístup a za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

OBSAH

Úvod	7
1. Sociologie města a vymezení pojmů	10
1.1. Sociální exkluze	11
1.2. Segregace	12
1.2.1. Formy prostorové segregace	12
1.3. Inkluze	16
2. Historie vzniku ghett ve světě i v ČR	17
2.1. Židovská ghetta	17
2.2. Ghattizace v Americe	19
2.3. Ghetta v Evropě	21
2.4. Ghetto a české země	23
2.5. Romové v Čechách	28
3. Příčiny vzniku ghett	35
3.1. Oblast bydlení	36
3.1.1. Opatření ke zlepšení bytové situace	39
3.2. Oblast trhu práce	41
3.2.1. Realizace opatření ke zvýšení zaměstnanosti	42
3.3. Oblast vzdělání	44
3.3.1. Přijatá opatření ke zvýšení vzdělanosti	49
3.4. Rozvoj a podpora romské kultury	53
3.4.1. Opatření zaměřená na podporu a rozvoj romské kultury	54
3.5. Oblast zdraví	56
3.5.1. Opatření ke zlepšení zdravotní situace Romů	57
3.6. Oblast bezpečnosti	59

4. Ghetto jako jeden z možných faktorů ovlivňujících vznik kriminality ve společnosti	61
4.1. Specifické rysy kriminality sociálně vyloučených obyvatel	62
4.2. Příčiny kriminality v ghettech	64
4.3. Opatření k prevenci delikventního jednání v romských ghettech	66
5. Instituce zabývající se romskou integrací	68
5.1. Centrální úroveň	68
5.1.1. Rada vlády ČR pro národnostní menšiny	69
5.1.2. Rada vlády ČR pro záležitosti romské menšiny	70
5.1.3. Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách	71
5.1.4. Ministerstvo práce a sociálních věcí	72
5.1.5. Ministerstvo vnitra	74
5.1.6. Ministerstvo pro místní rozvoj	75
5.1.7. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	76
5.2. Krajská a místní úroveň	77
Závěr	79
Resumé	84
Přehled pramenů	85
Přílohy.....	97

Úvod

Problematikou gheftizace měst se zabývá celá řada nejrůznějších vědních oborů (sociologie, politologie, kriminologie,..), přičemž poznatky získané z výzkumů, statistických přehledů a dalších vědních činností jsou dále využívány, zejména při tvorbě právních norem celostátního či místního charakteru, které upravují přístupy či vztahy k etnickým menšinám. Ochrana práv národnostních a etnických menšin je zakotvena již v ústavním pořádku České republiky.¹

V současnosti se termínu ghetto používá jako označení pro místo, kde žije etnická, kulturní, náboženská či sociální skupina obyvatel izolovaná od majoritní společnosti. Často se jedná o oblasti se špatnou infrastrukturou a nedostatečnou nabídkou komerčních služeb. Na druhou stranu zde bývá zvýšený výskyt komunitních center a sídel neziskových a charitativních organizací. Zchátralý vzhled obydlí, nedostatek služeb, výskyt sociálněpatologických jevů, předsudky, špatné zkušenosti s pokřikováním dětí na kolemdoucí a jiné obtěžování, vyvolává u ostatních obyvatel strach a těmto oblastem se raději vyhýbají.

Zabývám se gheftizací zejména v České republice, kde se používá častěji termín sociálně vyloučená lokalita. Separace v těchto lokalitách již není dána státními nařízeními a obyvatelům gheft není fyzicky bráněno je opouštět – odporovalo by to právnímu řádu. Hranice mezi majoritou a oddělenou skupinou je spíše strukturní a symbolická: roste z neochoty majority přijmout danou skupinu s jejími specifiky, obyvatelé gheft se zase cítí bezpečněji v izolaci, v systému svých srozumitelných hodnot, norem a vzorců chování, jež jsou ve vnějším prostředí příčinou dezorientace či konfliktu.

V našich podmínkách se nachází zejména sociálně vyloučené romské lokality, které vznikaly již před rokem 1989 v důsledku přirozeného či řízeného sestěhování. Soustřeďovaly se v centrech měst, na okrajích, ale vznikala i celá nově postavená sídliště. K prohloubení problémů došlo hlavně po revoluci se změnou společenských podmínek, což ovlivnilo i životní podmínky v těchto lokalitách a začaly vznikat další vyloučené lokality.

¹ Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1992, částka 1. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., článek 24, 25.

Cílem mé práce je prvotně alespoň stručně přiblížit historii vzniku vyloučených městských lokalit ve světě i v Čechách, což podle mého názoru povede k lepšímu pochopení celkové problematiky. Pak se zaměřuji na analýzu sociálních oblastí, u kterých se nejvýznamněji projevuje společenská marginalizace Romů, jakožto nejvíce postižené skupiny obyvatel vyloučením z majoritní společnosti a vysvětluji s tím související příčiny vzniku ghett. V této souvislosti jsem navázala na rozbor sociálně patologických jevů vznikajících uvnitř sociálně vyloučených lokalit, neboť ghetto považuji jako jeden z kriminogenních faktorů podílejících se na vzniku patologického chování u jedinců. Za cíl jsem si dala rovněž provedení analýzy realizace preventivních opatření týkajících se problematiky sociálně vyloučených lokalit na místní, krajské a centrální úrovni a jaké finanční prostředky jsou na to vynakládány.

Při zpracování mé bakalářské práce jsem se opírala o nasbíraná fakta z různých odborných textů, studií a statistických dat sociologických výzkumů prováděných buď ze strany státních institucí, či různých sdružení a jednotlivců, které jsem pak třídila a vyhodnocovala. Závěry z poznatků o sociálně vyloučených lokalitách jsou promítnuty v textu mé práce. Podklady jsem čerpala jak z odborné literatury a periodik, tak i z oficiálních internetových stránek. Studovala jsem odborné materiály ministerstev, vlády, Policie ČR a těžila jsem rovněž z poznatků sociologa Ivana Gabala, který je považován za odborníka v otázkách romského etnika. Při tvorbě jsem využila všechny dostupné materiály, které jsou v současné době k dispozici.

Má bakalářská práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitolu jsem věnovala pojmům, které jsou pro mou práci specifické a se kterými dále pracuji. Zaměřila jsem se na vysvětlení termínů spojených se sociální exkluzí, segregací a rovněž jsem věnovala pozornost různým formám prostorové segregace a jaké jsou mezi nimi rozdíly.

V druhé kapitole se zaměřuji již na samotné ghetto a jeho historický vývoj ve světě i v České republice. Zabývám se zde historií vzniku židovských ghett až do období druhé světové války. Považuji také za důležité, abych se v mé práci alespoň okrajově zmínila o problematice ghett v Americe a Francii, a to zejména z důvodu provedení komparace faktorů zapříčiňujících vznik ghett. Stěžejním

prostředím pro mne však zůstalo území Čech a Moravy a jeho sociálně vyloučené lokality, které jsou spojovány zejména s problematikou romských obyvatel.

Ve třetí kapitole se zabývám příčinami vzniku ghett a v tomto duchu analyzuji klíčové sociální oblasti romské integrace a k nim možná opatření pro zlepšení situace.

Čtvrtou kapitolu jsem spojila s patologickými problémy, které s sebou přináší sociální a prostorové vyloučení a ohrožují celou společnost. Líčím vznik kriminality v těchto lokalitách, specifické rysy, příčiny a možná opatření k prevenci delikventního jednání, přičemž důležitá fakta pro tuto kapitolu jsem získávala z literatury z oblasti kriminologických vědních disciplín.

Poslední kapitola je věnována institucionálnímu rámci romské integrace na národní, krajské a místní úrovni. Do centrální úrovně jsem zahrnula Radu vlády ČR pro národnostní menšiny, Radu vlády ČR pro záležitosti romské menšiny a Agenturu pro sociální začleňování v romských lokalitách, přičemž všechny uvedené instituce působí jako pracovní a poradní orgány Vlády ČR. V oblasti sociálního vyloučení na centrální úrovni rovněž vyvíjejí preventivní činnost jednotlivé resorty ministerstev, kdy v přílohové části mé práce uvádím vynaložené finanční prostředky z jejich strany, věnované integrační politice.

Veškerou použitou literaturu i internetové zdroje uvádím v závěru bakalářské práce.

1. Sociologie města a vymezení pojmů

Město, jako neobyčejně mnohostranný a složitý jev je studován celou řadou oborů, z nichž zejména urbanismus, sociologie, geografie a ekonomie mu věnují největší pozornost.

Podle významného českého sociologa Jiřího Musila² je město složitý sociální systém, vyznačující se rozvinutou dělbou práce a velkou hustotou obyvatelstva, které je sociálně velmi různorodé, nezabývá se zemědělstvím a vytvořilo si soustavu interakcí, charakterizovanou distancí v meziosobních vztazích, partikulárností sociálních rolí a nepřímými způsoby sociální kontroly.

Profesor Jiří Musil se zabýval mimo jiné prostorovou strukturou města, kdy k tomuto tématu uvádí, že prostor, ve kterém lidé žijí, je pro ně určující. Vymezuje je a je předpokladem a podmínkou jejich činností. Může také činit překážku, která musí být překonána, pokud lidé chtějí navázat interakce s okolím. Členění městských ploch, diferenciací obyvatel a vznik vyloučených lokalit, jsou pak důsledkem nejen samotného růstu města, ale i společného působení řady sociálních sil (např. třídních rozdílů, kulturní segregace, specializace funkcí) a záměrných lidských zásahů spolu s topografií. Prostorové členění měst je velikou měrou ovlivněno sociálními rozdíly mezi jeho obyvateli: „*Třídní rozdíly se projevují polohou, druhem, velikostí, stavem bytu, stavem budovy a ve významné míře také kvalitou okolí – bydliště, adresa – se stávají součástí třídní symboliky, která má ve vysoce mobilních a anonymních městských společenstvech neobyčejně velký význam.*“³

Podle mého názoru je prostorová struktura města úzce ovlivněna sociálně patologickými jevy obyvatelstva žijícího v něm. Tato domněnka vyplývá i ze studie delikvence C.H. Shawa a H.D. McKaye.⁴ Tito autoři dokázali, že jednak existuje souvislost mezi delikvencí, strukturou a růstem měst, tak i závislost delikvence na lokálních sociálních poměrech. Potvrdili, že není pochyb o tom, že

² MUSIL, Jiří. *Sociologie soudobého města*. Praha. 1967. In: Bohumil, GEIST. *Sociologický slovník*. 1. vydání. Praha: Victoria Publishing, a.s., 1992. s. 224. ISBN 80-85605-28-7.

³ MUSIL, Jiří. *Sociologie soudobého města*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1967. s. 141-144. ISBN 25-130-67.

⁴ SHAW Clifford, McKAY Henry. *Juvenile Delinquency and Urban Areas*. Chicago, 1942. In: Jiří, MUSIL. *Sociologie soudobého města*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1967. s. 186. ISBN 25-130-67.

úroveň delikvence je vyšší v těch místech, kde je soustředěno obyvatelstvo s nízkými příjmy, kde jsou špatné bytové podmínky, nedostatek dětských hřišť a zařízení pro mládež obecně, kde jsou koncentrovány rozvrácené rodiny a kde je vážně narušena sociální kontrola.

V následujících odstavcích se pokusím osvětlit nejdůležitější výrazy týkající se problematiky ghettizace a sociálně vyloučených lokalit. Vymezení těchto pojmů není dle dostupné literatury vždy jednoznačné, ale chtěla bych zde uvést takové znění, které využiji pro mou bakalářskou práci.

1.1. Sociální exkluze

Pojem sociální exkluze se poprvé objevil v 60. letech 20. století ve Francii. Rozvinutí pojmu a jeho použití v současném významu je připisováno francouzskému vládnímu úředníkovi René Lenoirovi, který tento pojem vztahoval na osoby a skupiny osob, které byly vyloučeny ze státního systému sociálního zabezpečení.⁵ Sociální exkluze se zpočátku používala jako politické heslo, až později se stala analytickým konceptem, jehož pomocí mohly být sledovány příčiny vyloučení určité skupiny osob ze zbytku společnosti a také mechanismy, jimiž vyloučení zpětně působí. Nejprve bylo vyloučení chápáno pouze jako důsledek ekonomického faktoru v dané skupině obyvatel, postupně se termín rozšířil a zabýval se rovněž nezaměstnaností, nestabilitou sociálních vazeb a sociální solidarity.

Definice k uvedenému pojmu existuje celá řada, např. podle Touška je sociální exkluze *“proces, kdy jsou jednotlivci či celé skupiny vytěsňovány na okraj společnosti a je jim omezován nebo zamezen přístup ke zdrojům, které jsou dostupné ostatním členům společnosti.”*⁶

Pokud bychom hledali definice pojmů sociálního vyloučení a osoby sociálně vyloučené v právních normách České republiky, našli bychom je zejména upravené v právním předpisu Ministerstva práce a sociálních věcí, v zákoně č. 108/2006 Sb. Tento zákon mimo jiné upravuje podmínky poskytování

⁵ TOUŠEK, Ladislav. Sociální vyloučení a prostorová segregace. *AntropoWebzin*, 2007, roč. 3, č. 2-3. s. 12. ISSN 1801-8807.

⁶ TOUŠEK, Ladislav. Sociální vyloučení a prostorová segregace. *AntropoWebzin*, 2007, roč. 3, č. 2-3. s. 12-13. ISSN 1801-8807.

pomoci a podpory vyloučeným osobám prostřednictvím sociálních služeb, podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, poskytování poradenství o možnostech řešení nepříznivé sociální situace nebo jejího předcházení.⁷

Sociální exkluze se projevuje v několika oblastech, a to v ekonomické, kulturní a sociální, symbolické, politické a prostorové. Tyto oblasti se navzájem propojují a spolupůsobí při vyčleňování jedinců ze společnosti.

1.2. Segregace

Američtí sociologové L.K.White a D.B. Brinkerhoff⁸ vztahují segregaci k fyzickému oddělení minority a majority členů skupiny. Rezidenční segregaci považují za výrazný indikátor asimilace⁹ rasových nebo etnických seskupení, stejně jako za výrazný mechanismus udržování nerovnosti.

1.2.1. Formy prostorové segregace

„Prostorová (rezidenční) segregace (vyloučení) je jedním ze základních a nejviditelnějších projevů sociální exkluze.“¹⁰ Jedná se o stav či proces vylučování některých sociálních skupin do různých oblastí, sídel a lokalit na základě sociokulturních charakteristik a ekonomického statusu.

„V České republice má jednoznačně na rezidenční segregaci vliv ekonomické postavení jedinců a domácností, které může být v některých případech podmíněno jejich etnickou příslušností.“¹¹

Pro pochopení příčin a hodnocení důsledků musíme rozlišovat mezi dobrovolným a nedobrovolným oddělením skupin obyvatel v prostoru. Dobrovolná segregace vyjadřuje svobodnou vůli členů jazykově nebo kulturně

⁷ Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2006, částka 37. ISSN 1211-1244.

⁸BRINKERHOFF, David, WHITE, Lynn. *Sociology*. St.Paul, New York, Los Angeles, San Francisco. 1989, 1991. In: Bohumil, GEIST. *Sociologický slovník*. 1. vydání. Praha: Victoria Publishing, a.s., 1992. s. 374. ISBN 80-85605-28-7.

⁹ Znamená přizpůsobení se menšiny nebo přistěhovalce okolní většinové společnosti.

¹⁰ TOUŠEK, Ladislav. Sociální vyloučení a prostorová segregace. *AntropoWebzin*, 2007, roč. 3, č. 2-3. s. 13. ISSN 1801-8807.

¹¹ SÝKORA, Luděk, TEMELOVÁ Jana. *Prevence prostorové segregace. Segregace: definice, příčiny, důsledky, řešení*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Ministerstvo pro místní rozvoj. Praha, 2005. str. 18.

spřízněných skupin bydlet ve vzájemné blízkosti, což jim usnadňuje uspokojování společných okruhů potřeb a napomáhá uchovávat jejich subkulturu. Nedobrovolnou segregaci charakterizujeme jako situaci, kdy se širší podmínky bydlení stávají pro skupinu nevyhovující, přičemž své bydliště nemohou změnit v důsledku svých finančních potíží či jiných institucionálních překážek.¹² Dobrovolné či nedobrovolné oddělení určité skupiny obyvatel od zbytku společnosti vede k vytváření odlišných forem segregace.

Rozmanité formy prostorové koncentrace a segregace jsou také určovány charakteristikami oddělené skupiny (vertikální diferenciaci daná sociálně-ekonomickým statusem a horizontální diferenciaci daná etnickou či rasovou příslušností, typem domácnosti, demografickými a kulturními znaky, životním stylem, atd.), fyzickými stránkami bydlení (typ a stav zástavby) či velikostí segregovaného území (sídlo, čtvrť nebo část sídla, ulice, skupina domů, jeden dům).¹³

Na obrázku č. 1 v příloze této práce jsou znázorněny formy prostorového vyloučení na základě dobrovolnosti/nedobrovolnosti a ekonomického statusu.

V rámci prostorové segregace můžeme rozlišovat formy: citadela, enkláva, ghetto a slum.

Citadela

Citadela je dobrovolné prostorové oddělení obyvatel, přičemž tato oblast se vyznačuje seskupením osob, které mají vůči svému okolí nadřazené postavení z hlediska moci, bohatství a společenského statusu, a to za účelem ochrany a zvýšení svého nadřazeného postavení. Často mají formu uzavřených komunit, které jsou od okolí odděleny fyzickou bariérou, jasně označeným a

¹² BURJANEK, Aleš. Segregace. *Sociologický časopis*, 1997, roč. 33, č. 4, 424 s. ISSN 0038-0288.

¹³ TEMELOVÁ, Jana, SÝKORA, Luděk. *Prevence prostorové segregace* [online]. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. Ministerstvo pro místní rozvoj. Praha: 2005. [cit.1.11.2014]. Dostupné z: <https://web.natur.cuni.cz/ksgrsek/novyurrlab/user/documents/jajinek/Jana/Prevence%20prostorove%20segregace.pdf>.

kontrolovaným vstupem (kamerové systémy) s cílem zabránit vstupu nežádoucího jedince do komunity. Určitou formou citadely je gentrifikovaná čtvrť.¹⁴

Enkláva

Sýkora Luděk a Temelová Jana¹⁵ definují enklávu jako dobrovolně utvořenou prostorovou koncentrací obyvatel, která soustřeďuje příslušníky určité skupiny za účelem zvýšení jejich ekonomického, sociálního, politického nebo kulturního rozvoje. Na rozdíl od ghetta může mít pozitivní vliv na své obyvatele, neboť v rámci enklávy může docházet např. k ochraně a rozvoji kultury. Enklávy nemusí být založeny jen na podobných kulturních charakteristikách, existují rovněž enklávy imigrační nebo etnické.

Ghetto

Historie pojmu souvisí s událostí z roku 1516, kdy v italských Benátkách rozhodl senát o umístění Židů do lokality „*ghetto nuovo*.“ Toto sousloví je volně překládáno jako nová slévárna. Koncem 19. století byl termín rozšířen již po celé Evropě a označoval všechny lokality, ve kterých se nacházeli segregovaní Židé. Na začátku 20. století se pojem vyskytl díky migraci rovněž v USA, kde se začal význam slova týkat i přistěhovalců na Novém kontinentě, jako např. „Malé Polsko“, „Malá Sicílie“ atp. Přesto bylo ghetto chápáno nadále jako takové „záležitosti Židů“ a tento význam byl potvrzen v období druhé světové války ze strany nacistického Německa. Po druhé světové válce se však tento pojem uchytily na severu USA, kdy označoval prostorově oddělené lokality, ve kterých žili segregovaní Američané afrického původu. Černošským obyvatelům Ameriky poskytovalo ghetto jisté zázemí s vlastní buržoazií. Do 60. let vykazovala tato ghetta jejím obyvatelům ochranu před marginálním postavením ve většinové společnosti, poté však došlo ke zkolabování a rozkladu vlivem deindustrializace.

¹⁴ TEMELOVÁ, Jana, SÝKORA, Luděk. *Prevence prostorové segregace* [online]. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. Ministerstvo pro místní rozvoj. Praha: 2005. [cit.1.11.2014]. Dostupné z: <https://web.natur.cuni.cz/ksgrsek/novyurrlab/user/documents/jajinek/Jana/Prevence%20prostorove%20segregace.pdf>.

¹⁵ Tamtéž.

Až v 90. letech byla ghetta plně neutralizována díky rasové residenční segregaci a změně sociální politiky, přičemž se začal užívat nový pojem, a to inner city (vnitřní město). Rasový podtext se postupně ztrácí a vznikají nové formy prostorově segregovaných lokalit.¹⁶

Ghetto je extrémní formou residenční segregace, kdy jde o oblast, ve které se nedobrovolně koncentrují členové určité sociální skupiny a mají v této oblasti převažující podíl na její celkové populaci. Ghetto je obvykle charakterizováno chudobou, nezaměstnaností a nekvalitním bydlením. „*Jestliže klasické ghetto definují tři prvky, a to prostorové oddělení, podřadnost a nedobrovolné vymezení vlastní identity, ghetto vyděděnců přidává další rozměr. Ghetta vyděděnců jsou obývána těmi, kteří jsou nedobrovolně vyloučeni na ekonomickém, politickém a sociálním životě ve městě v důsledku působení procesů, které nemohou ovlivnit a jimž se nemohou či neumí přizpůsobit.*“¹⁷ Příkladem může být černošská ghetta v amerických městech.

Burjáněk¹⁸ dále rozlišuje ghetta etnická a na službách závislých obyvatel, která se vyznačují tím, že v nich žijí převážně starší obyvatelé s nízkými příjmy, osoby s mentálním postižením a chronicky nezaměstnaní, kteří jsou závislí na sociálních dávkách.

Pro termín ghettizace bych použila definici Aleše Burjáňka: „*Jedná se o nedobrovolnou koncentraci a izolaci chudé, nekvalifikované a diskriminované populace ve specifických částech měst.*“¹⁹ Za ghettizovanou lokalitu pak považuje takovou, kde více než 40 % jejích obyvatel žije pod oficiální hranicí chudoby.

Slum

Volně přeloženo do českého jazyka jako chudinská čtvrť. Společné charakteristiky, které slumy vykazují, jsou především absence či špatná kvalita

¹⁶ TOUŠEK, Ladislav. Sociální vyloučení a prostorová segregace. *AntropoWebzin*, 2007, roč. 3, č. 2-3, s. 16-17. ISSN 1801-8807.

¹⁷ TEMELOVÁ, Jana, SÝKORA, Luděk. *Prevence prostorové segregace* [online]. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. Ministerstvo pro místní rozvoj. Praha: 2005. [cit.1.11.2014]. Dostupné z: <https://web.natur.cuni.cz/ksgrsek/novyurlab/user/documents/jajinek/Jana/Prevence%20prostorove%20segregace.pdf>.

¹⁸ BURJANEK, Aleš. Segregace. *Sociologický časopis*, 1997, roč. 33, č. 4, s. 423-434. ISSN 0038-0288.

¹⁹ BURJANEK, Aleš. Segregace. *Sociologický časopis*, 1997, roč. 33, č. 4, s. 225. ISSN 0038-0288.

inženýrských sítí a další infrastruktury, nedostatek pitné vody v případě slumů zemí „třetího“ světa, nízká kvalita bydlení, minimální velikost obytných prostor, nelegální charakter osídlení či nejisté smluvní vztahy k nemovitostem, přeplněnost obydlí a vysoká hustota obyvatelstva, špatné zdravotní podmínky, vysoký výskyt sociálně patologických jevů, atp.²⁰ Obyvatelé v něm jsou vyčleněni zejména na základě svého nízkého ekonomického statusu.

1.3. Inkluze

V užším slova smyslu je inkluze chápána jako sociální začleňování. V širším slova smyslu se jedná o soubor opatření sociální politiky dané země zaměřené proti nežádoucí sociální exkluzi s cílem překonat selhání jednoho nebo více společenských systémů: demokratického a legislativního systému zajišťujícího občanskou integraci, trhu práce zajišťujícího ekonomickou integraci, systému sociálního státu zajišťujícího sociální integraci, či rodiny a komunity zajišťujícími interpersonální integraci.²¹ Nejedná se jen o pouhé formální přijetí vyloučených osob do většinové společnosti, ale o uvědomění si odlišností a o aktivní přístup k nim, toleranci a zájem.

V právním řádu České republiky (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů) je sociální začleňování definováno jako *„proces, který zajišťuje, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené dosáhnou příležitostí a možností, které jim napomáhají plně se zapojit do ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný.“*

V letech 2000 až 2010 byla hlavním strategickým dokumentem Evropské unie pro oblast sociálního začleňování Lisabonská strategie. V roce 2010 byla schválena Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začleňování (Strategie Evropa 2020), která představuje hlavní hospodářskou reformní agendu Evropské unie s výhledem do roku 2020. Za účelem naplnění cílů Strategie Evropa 2020 vypracovávají jednotlivé členské země svůj národní program

²⁰ TOUŠEK, Ladislav. Sociální vyloučení a prostorová segregace. *AntropoWebzin*, 2007, roč. 3, č. 2-3, s. 14. ISSN 1801-8807.

²¹ MAREŠ, Petr, SIROVÁTKA, Tomáš. Sociální vyloučení (exkluze) a sociální začleňování (inkluze). *Sociologický časopis/ Czech Sociological Review*. Praha. 2008. vol. 44, no. 2, s. 278-291. ISSN 0038-0288.

reforem. Národní program reforem České republiky 2011 nese název Investice pro evropskou konkurenceschopnost. Příspěvek České republiky ke Strategii Evropa 2020 byl schválen usnesením vlády ze dne 27. dubna 2011 č. 314. Ve své kapitole III.2. Fungující trh práce a sociální systém jako předpoklad konkurenceschopné ekonomiky vytyčuje národní program reforem ČR oblasti, v nichž lze prostřednictvím konkrétních kroků a opatření dosáhnout pozitivních efektů na různé projevy chudoby či sociálního vyloučení. Pro danou oblast si Česká republika stanovila cíl, že do roku 2020 udrží hranici počtu osob ohrožených chudobou, materiální deprivací nebo žijících v domácnostech bez zaměstnané osoby na úrovni roku 2008. A dále, že Česká republika současně vyvine úsilí vedoucí ke snížení počtu osob ohrožených chudobou, materiální deprivací nebo žijících v domácnostech bez zaměstnané osoby o 30 000 osob.²²

2. Historie vzniku ghett ve světě i v ČR

Ghettizace je vysoce negativní jev, se kterým se potýkají v současné době větší města všech vyspělých i rozvojových zemí. V následujících odstavcích uvedu ve stručnosti fakta ohledně historie a současného vývoje sociálně vyloučených lokalit u vybraných světových mocností, přičemž nesmím zapomenout na to, že ghetto původně označovalo židovské městské části, a proto bych věnovala rovněž krátkou zmínku o této problematice. Rovněž se zaměřím na problém ghettizace v Čechách, což bych rozvinula i v dalších kapitolách.

2.1. Židovská ghetta

Již výše jsem se zmínila, že ghetta původně označovala židovské městské části, do nichž byli židé vyhoštěni křesťanskou většinou. První zmínky o oddělených čtvrtích pro židy jsou z roku 63 před naším letopočtem, kdy byl Jeruzalém dobyt Pompeiem. Pompeus vzal zajatce do Říma, a ti byli následováni obchodníky a řemeslníky. Židovská kolonie v Římě je datována od dob Pompeiových.²³

²² Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Sociální začleňování* [online]. [cit. 27.11.2014]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/9078>

²³ KLATZKIN, Jakob, ELBOGEN, Ismar. *Encyklopaedia Judaica: das Judentum in Geschichte und Gegenwart*. Berlin: Eschkol Publikations Gessellschaft, 1928-1934. Bd. 1-10.

Ve 4. století se křesťanství stalo uznávanou formou náboženství a byly zakázány sňatky se židy. V 6. století římskokatolická církev vydala antisemitské dokumenty o ukřižovatelech Krista. Od 9. století nesměli židé vlastnit majetek a ani vstupovat do armády.²⁴

Ve 12. století pak ekumenické koncily soužití křesťanů a židů výslovně zakázaly. Byla kodifikována dosavadní protižidovská doporučení, jako doplnění židovského oblečení o červený nebo žlutý odznak, který měl ukazovat rasu a odrazovat ostatní od spolčování s ním. Papež Inocenc III. v roce 1215 oficiálně označil židy za viníky smrti Ježíše Krista a započal tak s jejich segregací, která se zejména v období křížáckých výprav měnila v masové vyvražďování.²⁵

Ostré protižidovské restrikce nastaly hlavně po roce 1555, kdy papež Pavel IV. vydává záhy po svém zvolení bulu *Cum nimis absurdum*, která by se mohla přirovnat k pozdějším norimberským zákonům.²⁶

Židovská ghetta se postupem doby rozrůstala ve zcela samostatné správní a sociální jednotky, ve kterých probíhal život chránící náboženskou a jazykovou kulturu. Život v židovských ghettech byl však ovlivňován ze strany zákonodárství panovníků, kdy na jedné straně byla využívána hospodářská přítomnost židů a docházelo k jejich renesanci. Na druhé straně se objevovali i tací panovníci, kteří naopak rozdmýchávali protižidovské pogromy a vydávali zákony za účelem snížení počtu židů ve svých zemích.²⁷

Ke změnám začalo docházet v době vypuknutí francouzské revoluce v 18. století, kdy byla židům povolena obchodní činnost, mohli studovat v nežidovských školách a došlo ke zrovnoprávnění judaismu.²⁸

Politická a občanská rovnoprávnost Židů s ostatním obyvatelstvem byla uznána v 19. století.²⁹ Židovskému obyvatelstvu bylo povoleno svobodné

²⁴ BORCHSENIUS, Poul. *The history of the jews. Volume III. Behind the wall : the story of the ghetto*. New York: 1967. s. 21.

²⁵ JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. 2. vydání. Praha: Rozmluvy, 1995. s. 232. ISBN 80-85336-31-6.

²⁶ Zákony z r. 1938 na jejichž základě byla prováděna za 2. světové války rasová diskriminace a genocida.

²⁷ JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. 2. vydání. Praha: Rozmluvy, 1995. s. 233. ISBN 80-85336-31-6.

²⁸ MESSADIÉ, Gerald. *Obecné dějiny antisemitismu: od starověku po dvacáté století*. 1. vydání. Praha: Práh, 2000. s. 211. ISBN 80-7252-038-5.

stěhování a usazování se, svobodné uzavírání sňatků, byla zaručena právní rovnoprávnost s křesťany a bylo jim povoleno svobodné nabývání domovního majetku. Židé se z ghett rozptylovali do okolních měst a vesnic, kde zakládali nové židovské obce. Jednalo se o první pokusy asimilace této menšinové skupiny, což se zasloužilo i o postupný úpadek a nakonec zánik mnoha židovských ghett.³⁰

20. století, v období holokaustu, přineslo renesanci ghett pro pronásledované Židy. Nacisté označili Židy jako nežádoucí a nečistou rasu a měli ji v úmyslu z celé Evropy úplně vyhladit. Se zrodem myšlenky Konečného řešení židovské otázky byli Židé koncentrováni v ghettech, koncentračních táborech a nakonec posíláni do vyhlazovacích táborů na území dobytém Třetí říší.³¹ Během druhé světové války nacistické Německo a jeho spojenci vyvraždili kolem 6 milionů Židů.

V květnu 1945 byla ghetta definitivně osvobozena a postupně zlikvidována.

2.2. Ghattizace v Americe

V současné době je problém ghettizace v Americe spojován zejména s Afroameričany žijících na tomto území. Podle mého názoru by však tento pojem měl být spojován na americkém kontinentu i s původním obyvatelstvem, což jsou indiánské kmeny žijící na území ještě před příchodem kolonistů z Evropy a dalších zemí. Zde můžeme hovořit o ústupu původního většinového obyvatelstva v důsledku vítězství technických vymožeností, vojenského vybavení a nových nemocí, které s sebou přinesli kolonisté osidlující „Novou zemi“. Původní obyvatelstvo bylo jimi doslova vytlačeno a zdecimováno kvůli jejich touze po novém území a čerpání z jeho bohatství. Budu se však věnovat pouze otázce černošského obyvatelstva žijícího na americkém území.

²⁹ Roku 1867 za vlády Rakousko-Uherska byla vydána v prosinci nová ústava, která zaručovala emancipaci Židů.

³⁰ *Historie židovských obcí v Čechách a na Moravě* [online]. Židovské hřbitovy: Obce, historie židovských obcí v Čechách a na Moravě. Poslední změna 18.04.2009 01:13 [cit. 29.10.2014]. Dostupné z: http://www.zidovskehřbitovy.cz/index.php?id_cat=15&new=2020

³¹ *Wikipedie otevřená encyklopedie. Holokaust* [online]. Wikipedie Creative Commons – 3.0 Unported. Poslední změna 15.12.2014 08:32 [cit. 29.10.2014]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Holokaust>

V období masové migrace do USA se pojem ghetto začal používat nejen pro židovskou instituci, ale také pro přistěhovalce. „*Roli v tom sehrála chicagská sociologická škola, jak vyplývá z díla The Ghetto z roku 1928 od sociologa Louise Wirtha.*“³² Ten hovořil v souvislosti s přistěhovalci o „Malé Sicílii“, „Malém Polsku“, „Malém Tokyu“ atp., přičemž tyto seskupení lidí vytvářeli vlastní institucionální a prostorové struktury, paralelní vůči anglosaské majoritě.

Od první poloviny 20. století docházelo k migraci Američanů afrického původu do průmyslových center na severu USA za snažším výdělkem, kde byli segregováni do prostorově oddělených lokalit. Termín ghetto se začal postupně přeměňovat v označení „black ghetto“, Amerika se stala zemí dvojí společnosti a kultury: černé a bílé. Do 60. let byla černošská ghetta kulturním centrem černošské Ameriky s vlastní buržoazií, jako např. Harlem. Stejně tak Bronzeville, kam se stahovala černošská elita. V následujících letech však fungující ghetta vlivem změny sociální politiky státu a urbánního plánování zkolabovala a stala se místem beznaděje. V interpretaci problematiky rasové rezidenční segregace bylo ghetto postupně nahrazováno novými výrazy, které měly být zbaveny rasového podtextu: inner-city a underclass, které byly opět v 90. letech zaměněny za původní pojmenování ghetto a slum.³³

Černoši sice v poválečných desetiletích vybojovali v Americe rovnoprávnost, ale ekonomická restrukturalizace mnohé z nich smetla na propadající se společenské stupínky. Deindustrializace vedla k odstranění pracovních příležitostí černochoů a nárůstu jejich nezaměstnanosti. Polarizace na trhu práce zvýšila rozdíly mezi dobře a špatně placenými pracovními místy. Původní ghetto vytvořené na základě rasové diskriminace je dnes ghetttem vyděděnců, lidí ekonomicky a kulturně vyloučených z hlavní společnosti. Americká vláda se snaží prosazovat antisegregační politiku rasové integrace v rámci všech etnických menšin žijících na jejím území. Kladné výsledky

³² TOUŠEK, Ladislav. Sociální vyloučení a prostorová segregace. *AntropoWebzin*, 2007, roč.3, č. 2-3. ISSN 1801-8807.

³³ TOUŠEK, Ladislav. Sociální vyloučení a prostorová segregace. *AntropoWebzin*, 2007, roč.3, č. 2-3. ISSN 1801-8807.

potvrzuje u čínských čtvrtí, které se začlenily do většinové společnosti, i když si zachovaly svou specifičnost a kulturní ráz.³⁴

2.3. Ghetta v Evropě

V důsledku velké migrace obyvatel počátkem 20. století i do evropských zemí, stejně jako do USA, zamířily skupiny přistěhovalců (zejména z bývalých afrických a asijských kolonií). Německo³⁵ a Francie byly tolerantními zeměmi, které přijímaly velké množství uprchlíků. Tito uprchlíci osidlovali určité městské obvody či jejich části, přičemž tyto městské lokality se záhy staly vyloučenými, nikdo se sem nechtěl stěhovat, pouze přistěhovalci z rozvojových zemí. Můžeme tedy hovořit o těchto lokalitách jako o ghettech.³⁶ Další vlna přistěhovalců byla v 60. a 70. letech 20. století, kdy některé země Evropy zažívaly ekonomický boom a měly zvýšenou poptávku po pracovní síle, což řešily jejím dovozem zejména z Alžírska a dalších zemí severní Afriky.

Pokud bychom provedli srovnání problému vyloučených lokalit v Evropě a v Americe, najdeme zde rozdíly: „*Míra etnické, rasové a třídní rezidenční segregace i separace je v evropských městech obecně daleko nižší v porovnání se situací v severoamerických městech.*“³⁷ Rovněž prostorová segregace se liší: v USA se problematické čtvrti soustředily hlavně do středu měst, kdežto v Evropě vznikaly ve vnějších městských zónách. „*První faktor vysvětlující koncentraci afroamerického obyvatelstva v ghettech v USA je rasová diskriminace, evropské majority vyčleňují skupiny obyvatel na základě třídních rozdílů a socioekonomického postavení.*“³⁸

³⁴SÝKORA, Luděk. *Rezidenční segregace*. [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2010. [cit. 29.10.2014]. ISBN 978-80-86561-34-9. Dostupné z: https://www.mmr.cz/getmedia/cbd3b15b-9e64-4cdf-848e-2460360a46af/reseg_dvoustrany.pdf

³⁵ V Německu tolerance končí s příchodem Hitlera, po válce je obnovena.

³⁶SÝKORA, Luděk. *Rezidenční segregace*. [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2010. [cit. 29.10.2014]. ISBN 978-80-86561-34-9. Dostupné z: https://www.mmr.cz/getmedia/cbd3b15b-9e64-4cdf-848e-2460360a46af/reseg_dvoustrany.pdf

³⁷BURJÁNEK, Aleš. Segregace. *Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1997, roč. 33, č. 4, s. 423-434. ISSN 0038-0288.

³⁸ BURJÁNEK, Aleš. Co je rezidenční segregace. IN: SÝKORA, Luděk, TEMELOVÁ, Jana (eds.). *Prevence prostorové segregace*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Ministerstvo pro místní rozvoj, 2005. s. 21-28.

V Evropě, v poválečné době, se lokality, které bychom pojmenovali ghety, nevyskytují, i když zde existují segregované městské oblasti, které je mohou svými projevy připomínat. Takové oblasti vznikaly a stále existují hlavně ve Francii, ale mají strukturálně odlišný charakter oproti „židovským“ i „černošským“ ghettům, nazývají se **banlieues**. Tímto termínem byly označovány problémové lokality na periferii velkých měst, kde žijí převážně původní imigranti ze zemí severní Afriky. Francouzská vláda v letech 1945-1975 přistěhovalectví pracovních sil podporovala. Přistěhovalce nastěhovala do čtvrtí na předměstí měst, které byly původně určeny pro francouzskou střední třídu, která se ovšem z této lokality odstěhovala v důsledku rostoucí životní úrovně a následně i pod vlivem příchozích imigrantů. V souvislosti s ekonomickým útlumem a prudkým vzrůstem nezaměstnanosti, měl za následek vznik specifických prostorově segregovaných lokalit. Banlieues jsou charakteristické vysokou mírou nezaměstnanosti a kriminality. Sociální dezintegrace těchto lokalit je primárně důsledkem vyloučení ekonomického a má spíše třídní charakter, než rasový, etnický, resp. náboženský. Hovoříme zde o kultuře chudoby, přičemž generace dnešních teenagerů, která v takovém prostředí vyrůstá a nezná pracovní návyky, neboť jejich rodiče či prarodiče přišli o práci, jsou frustrovaní z druhořadého postavení ve společnosti. K uspokojení svých ambic pak nevidí jinou cestu, než spácháním kriminálního jednání.³⁹

Francouzská vláda v souvislosti s problematikou segregace imigrantů na celostátní úrovni aplikuje „*městskou politiku*“, která se snaží snížit sociální nerovnosti mezi jednotlivými územími Francie a pomoci nejproblematičtějším městským čtvrtím. Jejím cílem je dosáhnout sociální různorodosti obyvatel i zástavby, bojovat proti vyčlenění různých sociálních skupin obyvatel a podporovat pracovní, sociální i kulturní začlenění obyvatel bydlících na velkých sídlištích a ve čtvrtích ve špatném technickém stavu. Na podzim 2009 byla na popud státního zmocněnce pro rovné příležitosti zavedena automatická pozitivní diskriminace všech občanů jiné pleti. Ta má mimo jiné za cíl udržet mladé lidi

³⁹ TOUŠEK, Ladislav. Sociální vyloučení a prostorová segregace. *AntropoWebzin*, 2007, roč.3, č. 2-3. ISSN 1801-8807.

odlišného původu déle ve školách, propojit učební obory s maturitními a zvýšit tak jejich šanci na uplatnění na trhu práce.⁴⁰

2.4. Ghetto a české země

Vznik ghetta v Čechách je spojován s prvními zmínkami příchodu Židů v 10. století, jednalo se tedy o ghetta židovská⁴¹. Právní postavení Židů není v Čechách do konce 11. století nijak upravováno. Ke zhoršení jejich postavení v Čechách dochází v důsledku křížových výprav, kdy masové vraždění Židů v mnoha zemích Evropy znamenalo největší protižidovské útoky v dosavadní křesťanské historii. Ve 12.-13. století se v křesťanské kulturní tradici formují protižidovské ideje, které v podstatě přetrvávají do 20. století. Je to především přesvědčení o nároku „hostitelské země“ na majetek a zisk, který zde Židé nabyli. Z náboženského hlediska velmi silně působilo kolektivní obvinění Židů z Ježíšovy smrti a také neustále se opakující nařčení Židů z hanobení křesťanských symbolů, ale i křesťanských dívek a dětí. Pozdější Lateránské koncily nařizovaly úplnou segregaci židovského obyvatelstva od křesťanů a Židé mohli žít jen v uzavřených židovských ulicích a čtvrtích se striktním omezením pohybu mimo tato ghetta.⁴²

Těžištěm českého židovstva byla ve všech historických obdobích Praha. Pražská židovská obec byla největší a nejbohatší a také nejvíc trnem v oku městským konšelům a pražskému obyvatelstvu, kteří v Židech spatřovali konkurenci v obchodě a cizí element, z něhož měl zisk král, nikoli však obec. Napjaté vztahy jistě nezlepšoval ani fakt, že někteří měšťané byli židovskými dlužníky. Situace na přelomu 15. a 16. století byla komplikovaná také z toho důvodu, že královská moc byla oslabena a politické pravomoci měst a šlechty nedovolovaly královi prosazovat plně své zájmy, mezi něž patřila také ochrana Židů. Mnohá města žádala vypovězení Židů a skutečně toho dosáhla. Tak byly „na věčné časy“ vypovězeni Židé z Plzně, z Českých Budějovic, z Chebu,

⁴⁰ SÝKORA, Luděk. *Rezidenční segregace*. [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2010. [cit. 29.10.2014]. ISBN 978-80-86561-34-9. Dostupné z: https://www.mmr.cz/getmedia/cbd3b15b-9e64-4cdf-848e-2460360a46af/reseg_dvoustrany.pdf

⁴¹ Přítomnost židovských obchodníků již v raném středověku zjištěna v Olomouci, Brně, Znojmu, středním Polabí a především v Praze.

⁴² *Demografie: Středověk a formování protižidovských idejí* [online]. Demografické informační centrum o.s. [cit. 29.10.2014]. ISSN 1801-2914. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=364

Karlových Varů, Loun a také ze všech horních měst. Židé se v těchto městech začali usazovat znovu až ve 2. polovině 19. století.⁴³ Od husitských válek tedy došlo k posunu židovského osídlení z velkých měst do menších, výjimečně také na venkov.

Období rozkvětu českých a moravských židovských obcí bylo za vlády Maxmiliána II. a Rudolfa II. Tolerantní postoj těchto panovníků k Židům mělo své důvody: renesanční vládcí potřebovali zboží a peníze židovských obchodníků a bankéřů pro svůj nákladný dvůr, na války s Turky a posléze na vyčerpávající boje s českými stavy a jejich spojenci. V 16. století patřilo pražské ghetto k největším židovským obcím v celé Evropě. Židé tvořili přibližně jednu čtvrtinu obyvatel Prahy. V průběhu třicetileté války Židé podporovali Ferdinanda II. Habsburského a navzdory nemalým válečným ztrátám, drancováním, vysokými daněmi a moru, se židovská ghetta po válce znovu rychle naplnila. Zejména díky imigraci z okolních zemí – Polska, Litvy, Běloruska a pak i Vídně.⁴⁴ Počet židovských obyvatel v českých zemích rostl a hlasy po jejich vypovězení či alespoň redukci jejich počtu stále sílily.

V letech 1726 a 1727 byla vydána řada vládních nařízení, která nahnala české a moravské Židy znovu přísně do ghatt, venkovští židé se nesměli stěhovat do Prahy a na jejich počet uvalila nepřekročitelný „*numerus clausus*“, který byl regulován tzv. *familiantským zákonem*.⁴⁵ Po nástupu na trůn Marie Terezie se objevovaly snahy o vyhnání Židů z Čech. Tyto snahy se však nedařilo naplnit, neboť bylo přihlíženo k možným negativním dopadům jejich vyhnání na ekonomiku v zemi. Nakonec přeci jen Marie Terezie dosáhla svého a podařilo se jí na tři a půl roku židy z Prahy vyhnat. Když se pak pražští židé vrátili zpět do Prahy, nedosáhli již takového hospodářského významu jako v uplynulých 150

⁴³ *Demografie: Židé v Čechách a na Moravě* [online]. Demografické informační centrum o.s. [cit. 29.10.2014]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=364

⁴⁴ PĚKNÝ, Tomáš. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. 2. vydání. Praha: Sefer, 2001. s. 66. ISBN 80-85924-33-1.

⁴⁵ Přirozený přírůstek židovských obyvatel byl regulován tak, že každý otec židovské rodiny obdržel číslo a to pak mohl dědit jeho prvorozený syn, který jediný měl tímto povolení založit rodinu. Ostatní potomci se buď nemohli oženit, nebo museli odejít ze země.

letech, a to zejména díky zpřetrhaným obchodním vazbám, dluhům, vysokým daním a rovněž velkému požáru ghetta roku 1754.⁴⁶

Židovské patenty Josefa II. přinesly změny do života všech občanů v habsburské monarchii. Nejznámějším židovským patentem byl toleranční patent. Židé již nebyli nuceni žít striktně odděleně od většinové společnosti. Roku 1781 byla zrušena povinnost nosit zvláštní označení, bylo povoleno navštěvovat všechny typy domácích vyšších škol včetně univerzit, mohli si najímat panské grunty a poprvé po mnoha stoletích obdělávat půdu, mohli zakládat směnárny, velkoobchody atd. Rok 1784 znamenal významný zásah do autonomie vnitřní správy židovské obce, neboť židé byli podrobeni stejné jurisdikci jako křesťané. Cílem josefovských reforem nebylo zajistit Židům rovnoprávnost, ale jen je začlenit do reformovaného a centralizovaného státu tak, aby byli co nejužitečnější. Familiantský zákon a toleranční daně jim tak zůstali.⁴⁷

Od roku 1787 se museli Židé v celé monarchii podrobit germanizaci, byli nuceni užívat německá rodinná i osobní jména, vést německy záznamy v matrikách, rabíni museli mít německé vzdělání, snoubenci museli prokazovat znalost němčiny aj.⁴⁸

V 80. letech 18. století došlo k velkému rozkvětu židovské emancipace, což vedlo i k úplnému zrovnoprávnění v roce 1867. Bylo jim přiznáno státní občanství, politická a občanská rovnost před zákonem, možnost volně se stěhovat, nabývat nemovitosti, provozovat jakoukoliv živnost a také volit a být volen, byla zrušena ghetta, toleranční daně a familiantský zákon. Poprvé v moderních dějinách neexistoval mezi Židy a ostatními obyvateli země rozdíl.⁴⁹

Svobodu a důstojnost ztratili Židé opět za Protektorátu Čechy a Morava ve 2. světové válce díky antisemitským zákonům.

⁴⁶ KIEVAL, Hillel J.: *Země mezi: čeští, moravští a slovenští Židé do roku 1918*. In: BERGEROVÁ, Natalia (ed.): *Na křižovatce kultur. Historie československých Židů*. Praha: Mladá fronta, 1992. s. 23-51. ISBN 80-20403-05-1.

⁴⁷ MELMUKOVÁ, Eva. *Patent zvaný toleranční*. 1. vydání. Praha: Mladá Fronta 1999, s. 39. ISBN 80-204-0741-3.

⁴⁸ PĚKNÝ, Tomáš: *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. 2. Vydání. Praha: Sefer, 2001. s. 115. ISBN 80-85924-33-1.

⁴⁹ SADEK, Vladimír, ŠEDINOVÁ, Jiřina, FRANKOVÁ, Anita. *Židovské dějiny, kultura a náboženství*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. s. 38-40. ISBN 80-04-25998-7.

Na protektorátním území mohli nacisté použít metody pronásledování a separace židovského obyvatelstva vyzkoušené již dříve v Německu, případně v připojeném Rakousku. Protektorátní vláda zakázala výkon praxe židovským lékařům, zastavila praxi židovským advokátům, notářům, židé měli být odstraněni ze všech vedoucích míst v průmyslových podnicích a dalších organizacích. Bylo schváleno vydání zvláštních nálepek k označení „árijských“ obchodů. Konstantin von Neurath vydal 21.6.1939 nařízení k zamezení volného nakládání s židovským majetkem, což byla poprvé uplatněna rasová kritéria norimberských zákonů. Nacistické úřady zpočátku podporovaly židovskou migraci a snažily se donutit co největší část židovského obyvatelstva k útěku do zahraničí. Emigrace však byla stále obtížnější. Neustále se snižoval počet států, které byly židovské emigranty ochotny přijímat. Po rozpoutání války se počet možných cílových zemí dále snižoval a nakonec byli emigranti odkázáni především na země Jižní Ameriky a Šanghaj.⁵⁰

Výrazným rysem okupační protižidovské politiky v zemi byla separace židovské menšiny od nežidovského obyvatelstva prostřednictvím série dílčích lokálních omezení i souhrnných centrálních opatření. Tato byla v počátku, v roce 1939, alibisticky odůvodňována „zachováním veřejného pořádku“ a někdy dokonce „ochranou“ židovské menšiny před útoky jedinců z řad rozzlobeného obyvatelstva, později však nejčastějším uváděným důvodem ze strany okupantů a kolaborantů byla snaha omezit „židovský vliv“ na árijské obyvatelstvo. Většina těchto vyhlášek zakazovala Židům navštěvovat určitá zařízení nebo instituce, popřípadě je při jejich návštěvě oddělovala od ostatních. Od roku 1941 byly vymezovány celé části měst, kam Židé nesměli vstoupit. Další omezení židovského obyvatelstva se týkala cestování a používání veřejných i soukromých dopravních prostředků.⁵¹

Němečtí okupanti v červnu 1940 zřídili v Terezíně policejní věznici pražského gestapa a poté 24.11.1941 ve městě samotném ghetto. Tento sběrný a průchozí tábor byl určen nejprve pro Židy z tehdejšího Protektorátu Čechy a

⁵⁰ ČERNÝ Bohumil. *Emigrace Židů z Českých zemí v letech 1938 – 1941*. In: *Terezínské studie a dokumenty 1997*. Editace Miroslav Kárný, Margita Kárná. Praha: Nadace Terezínská iniciativa, 1997. s. 55-71.

⁵¹ KREJČOVÁ, Helena, SVOBODOVÁ, Jana. *Postavení a osudy židovského obyvatelstva v Čechách a na Moravě v letech 1939–1945*. ÚSD AV ČR – Maxdorf, Praha 1998. s. 162-220.

Morava, později také z Německa, Rakouska, Nizozemska, Dánska a Slovenska. Na budování ghetta v Terezíně se zapojila i Židovská náboženská obec v Praze. Nacisté v jejich řadách šířili iluze, že vznikající ghetto bude samosprávným územím, kam budou Židé přemísťováni, aby mohli v klidu žít a pracovat do konce války. Na základě konference ve Wansee za Heydrichova předsednictví dne 20. ledna 1942 byla Terezína přiřčena nová funkce. Již nebyl jen sběrným a průchozím táborem pro Židy z protektorátu, ale měl sloužit rovněž jako starobní ghetto pro Židy z Německa a Rakouska, dále byl určen pro nositele vysokých vojenských hodností a vyznamenání, pro politiky, vědce a další lidi s vazbami do ciziny. Z Terezína do Osvětimi bylo v období od prosince 1943 do května 1944 postupně deportováno do rodinného tábora na 17 500 osob, z nichž se osvobození dožilo jen 1168. V červnu 1944 navštívil Terezín Mezinárodní výbor Červeného kříže a zpracoval zprávu dle požadavků komandatury SS. Oslovení vězni odpovídali dle připraveného scénáře, byly zřízeny fiktivní banky, kavárny, sportovní centra, kdy se však jednalo o podvod ze strany SS k oklamání delegace Červeného kříže, aby byly utišeny světové ohlasy o genocidě Židů. Po odjezdu Červeného kříže však docházelo k dalším transportům, přičemž od 28. září do 28. října 1944 odjelo do Osvětimi II. – Birkenau na 18 400 lidí. Transportovaní lidé byli zase nahrazováni nově přichozivšími. 15. dubna 1945 poprvé svitla naděje pro Židy v terezínském ghettu, kdy byl vypraven konvoj autobusů švédského Červeného kříže k jejich odjezdu do Švédska. Evakuační transporty byly zamořeny nakažlivými chorobami, zejména skvrnitým tyfem, i když byly provedeny preventivní opatření, byl dne 24. dubna 1945 zaznamenán první případ a začal se lavinovitě šířit. 2. května 1945 převzal Terezín pod svou ochranu zástupce Červeného kříže Paul Dunant a dne 4. května 1945 přijela do Terezína skupina českých lékařů a zdravotníků, členů České pomocné akce, poskytnout pomoc s epidemií. Neocenitelnou pomoc také poskytla sovětská armáda, kdy přesunula do Terezína 5 polních nemocnic s mobilními laboratořemi, odvěšivovacími stanicemi a koupelnami. Až po ukončení karanténních opatření kvůli tyfu, pokračoval odchod osvobozených vězňů, od konce května 1945 do srpna 1945. Během války prošlo Terezínem 155 tisíc lidí (z toho 87 tisíc Židů), z nichž nepřežilo 118 tisíc (83 tisíc Židů).⁵²

⁵² KÁRNÝ, Miroslav. *Konečné řešení. Genocida českých židů v německé protektorátní politice*. 1.

Před druhou světovou válkou existovaly kromě židovských ghatt v českých zemích chudinské čtvrti, kterým se říkalo kolonie nebo nouzové kolonie. Byly známy zejména četnými policejními razíemi, kriminálním chováním a šířícími se nemocemi. V Praze se tyto oblasti nacházely hlavně na Pankráci, Žižkově nebo Košíři, kam se lidé stěhovali na základě svých nízkých příjmů za levným ubytováním.⁵³

S příchodem socialismu do českých zemí, došlo v poválečném období ke vzniku nových prvků v uspořádání měst a obyvatelstva. Sociální třídy kapitalistické společnosti zanikly a byla zformována nová sociální struktura, ve které byly odstraněny výrazné sociální rozdíly. Volný trh s byty byl nahrazen systémem bytového hospodářství s kontrolovaným a vysoce subvencovaným nájemným, které tvořilo jen nepatrnou část výdajů rodin. Byty byly přidělovány všem obyvatelům bez rozdílu, zejména rodinám s nižšími příjmy a větším počtem dětí, čímž se původně vyčleněné skupiny obyvatel začleňovaly zpět mezi majoritní většinu. Na rozmístování obyvatelstva přestaly působit ekonomické a sociální síly, což vedlo k zastavení nebo v některých částech země alespoň k omezení segregace.⁵⁴

2.5. Romové v Čechách

V českých zemích docházelo již v historii k segregaci i jiné skupiny lišící se svou kulturou, náboženstvím a etnickým původem od majority, nejen Židů, ale i Romů. Do Evropy Romové přicházeli z Indie přes Malou Asii a Balkán od 12. století a za první bezpečnou zmínku o Romech v Čechách je považována zpráva ze Starých letopisů českých uváděná z roku 1416.⁵⁵ Pražský kronikář

vydání. Praha: Academia, 1991. s. 110 n. ISBN 80-200-0389-4.

⁵³ *Wikipedie otevřená encyklopedie. Nouzové kolonie v Česku a Slovensku* [online]. Wikipedie Creative Commons – 3.0 Unported. Poslední změna 3.10.2014 08:54 [cit. 29.10.2014]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Slum>

⁵⁴ MUSIL, Jiří. *Sociologie soudobého města*. Praha. 1967. In: Bohumil, GEIST. *Sociologický slovník*. 1. vydání. Praha: Victoria Publishing, a.s., 1992. s. 166-170. ISBN 80-85605-28-7.

⁵⁵ Písemná svědectví o dějinách Romů pocházejí výhradně ze zdrojů majoritních-faktografických a statistických údajů institucí, kronik, úřední a soukromé korespondence, úředních zpráv apod., navíc jsou to převážně zápisy pořízené příslušníky mocenských a represivních složek – státních, příp. samosprávných úřadů, soudů, později četnictva, neboť nositelé tradiční romské kultury byli až do poloviny 20. Století negramotní. Z těchto primárních informací pak vychází samozřejmě i historik majoritní společnosti. In: PAVELČÍKOVÁ Ivana. *Současné problémy výzkumu romského etnika v českých zemích*. s. 135. In: JAKUBEC, Ivan a spol. *Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 1/2013. Právo a menšiny*. Univerzita Karlova v Praze. Praha 2014. s. 311. ISSN 0323-0619.

zaznamenávající počátky husitského hnutí píše stejně nelichotivě o táboritech jako o v Praze přítomných Romech.⁵⁶

Zpočátku byli Romové přijímáni s jistou dávkou blahosklonnosti a s pochopením pro poutníky. Po určité době se však vztah k Romům začal měnit. Byl to strach z neznámého – jejich zvyky, způsoby projevu, odívání i celkový vzhled, které se lišily v mnohém od evropských. Dále se Romové vedle zjevné ledabylosti v dodržování křesťanských zásad ještě navíc vůbec nerozpakovali zabývat něčím tak zapovězeným, jako byla tzv. černá magie. Dalším momentem, který přispěl ke změně vztahu k Romům, byly domněnky o jejich přísluhování nejprve tatarským, později i tureckým nájezdníkům. Mezi obyvatelstvem se šířily zvěsti o špehování a zakládání požárů ve prospěch orientálních bojovníků.⁵⁷

Nikoliv nepodstatnou příčinou ochladnutí místního obyvatelstva ve vztahu k Romům byl zajisté jejich parazitický způsob života některých z nich. Na svých cestách byli závislí jen na almužnách. Někteří příslušníci romských skupin ve snaze o přežití doplňovali své zdroje obživy pytláčením na polích i v lesích, stejně jako krádežemi drobných hospodářských zvířat přímo ze selských dvorů. Vyjmenované faktory vyvolávající u místních obyvatel nedůvěru, pocit ohrožení a strach z příchozích Romů, přerostly postupně v trvalé nepochopení a následně i otevřené nepřátelství.⁵⁸

Počátky protiromské represe se u nás datují rokem 1538 a spadají na Moravu. Moravský zemský sněm se v uvedeném roce usnesl, že do dvou týdnů mají být Romové ze zemí Moravy vykázáni. Zvláštní posel měl pak usnesení provolávat ve všech moravských městech a městečkách. Z celého Českého království měl pak Romy vypovídat mandát z roku 1545, který vydal český král a císař Ferdinand I.⁵⁹

⁵⁶ NEČAS, Ctibor. *Romové v České republice včera a dnes*. 4. vydání. Olomouc: Vydavatelství univerzity Palackého v Olomouci, 1999. s. 54-70. ISBN 80-7067-952-2.

⁵⁷ DANIEL, Bartoloměj. *Dějiny Romů*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1994. s. 156-170. ISBN 80-7067-395-8.

⁵⁸ FRASER, Angus. Cikáni. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 1998. s. 267-287. ISBN 80-7106-212-x.

⁵⁹ HANCOCK, Ian. *Země utrpení. Dějiny otroctví a pronásledování Romů*. Praha: Signeta, 2001. s. 160n. ISBN 80-902608-3-7.

Romské skupiny se na naše území vracejí opět až v době třicetileté války, neboť válečný konflikt znemožnil důsledný postup vůči nim. K radikální změně dochází v roce 1697, kdy císař Leopold I. vydává mandát, jímž prohlašuje Romy na celém území za psance.⁶⁰ Po jeho vyhlášení mohl být romský psanec na setkání kýmkoliv beztrestně zabit jako škodná zvěř. Od roku 1706 se povinně vztyčovaly u hranic Českého království výstražné tabule proti vstupu Romů včetně vyobrazení trestů za nerespektování zákona. Docházelo i ke zpřísnění postihu pro místní obyvatele, kteří by poskytli Romům pomoc nebo úkryt. Romové se totiž do Českých zemí stále vraceli i přes příkoří, která jim zde hrozila.⁶¹

Reskriptem císaře Karla VI. z roku 1717 došlo ještě ke zpřísnění. Zopakoval nařízení svých předchůdců, vymezil postihy za poskytování pomoci, úkrytu a potravy pronásledovaným Romům. V roce 1726 dosáhlo pronásledování Romů v českých zemích svého vrcholu, kdy proti „škodlivé sběři cikánské“ bylo možno použít i vojsko.⁶²

Marie Terezie vydala první asimilační zákon v historii Romů.⁶³ Hlavně na Moravě a ve Slezsku zahájila násilný projekt proti usazování nově příchozích romských skupin, ve kterém pak pokračoval její syn Josef II. Domácí Romové měli být naopak usazováni. Pod tlakem místního obyvatelstva vznikaly romské osady v bezpečných vzdálenostech od vlastních obcí, na odlehlých periferiích, jejichž obyvatelé neměli žádná domovská práva, nepatřili do domovského svazku obce. Obec je tedy odmítala jakkoliv zaopatřovat, protože neměla k tomuto povinnost. V osadách byla špatná hygiena, bída, její obyvatelé byli často nemocní a na lékařskou pomoc neměli peníze. Romové byli negramotní, bez peněz, špatně mluvili česky, a tak se z jejich osad stávaly postupně segregovaná území – ghetta.⁶⁴

⁶⁰ Lidí, jejichž pobyt je na daném území nelegální, nemají zde proto ani žádná práva.

⁶¹ PĚKNÝ, Tomáš: *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. 2. vydání. Praha: Sefer, 2001. s. 115. ISBN 80-85924-33-1.

⁶² NEČAS, Ctibor. *Romové v České republice včera a dnes*. 4. vydání. Olomouc: Vydavatelství univerzity Palackého v Olomouci, 1999. s. 54-70. ISBN 80-7067-952-2.

⁶³ Změny cikánského jména, zákaz používání cikánského jazyka, oděvů i kulturních zvyklostí.

⁶⁴ MANN, Arne. *Romský dějepis*. Praha: Fortuna, 2001. s. 32-36. ISBN 80-7168-762-6.

Některým Romům se však daří pronikat přímo do obcí, zejména na Moravě, kde se stávají bezprostředními sousedy místních neromských obyvatel a navázat s nimi ekonomické i přátelské vztahy. Usazování a integrace Romů probíhala ruku v ruce s vynucenou asimilací. Tolerování romských rodin ze strany moravské šlechty bylo podmíněno striktním příkazem upustit od etno-kulturních specifik. Asimilace byla tehdy jediná cesta, jak se Rom mohl začlenit do majoritní společnosti, která však s sebou nesla i jistá negativa - zpřetrhání vazeb s původní rodovou komunitou.⁶⁵

Rovněž v době první Československé republiky bylo soužití Romů a majoritní společnosti spíše problematické, kdy společnost byla před Romy jaksi „chráněna“. I přes demokratický systém ve státě byl u nás vytvořen Zákon o potulných cikánech, zákon č. 117 vyhlášený v roce 1927 podle francouzského a bavorského vzoru. Už ze samotného názvu zákona je zřejmé, že měl postihovat především Romy kočovné, ve svých důsledcích ovšem dával prostor pro diskriminaci všech Romů. Dle tohoto zákona se měli kočovní Romové starší 14 let prokazovat cikánskými legitimacemi namísto občanských, které obsahovaly i otisky prstů. Vůdci romských kočovných skupin museli mít při sobě kočovnické listy. Do lázeňských a velkých měst i rekreačních oblastí byl pro kočovné Romy vstup zakázán, což bylo stanoveno i na tabulích u cest. Neusazeným Romům měly být dle ustanovení zákona odebírány děti pro „nemožnost poskytování náležité péče“ vzhledem k jejich kočovnému životu.⁶⁶

Od druhé půle třicátých let 20. stol. se počet Romů u nás zvyšoval v důsledku přesunu Romů z hitlerovského Německa, poté i z Rakouska „anšlusem“ připojeného k říši a po uzavření mnichovské dohody přicházeli Romové i z odtržených Sudet. Začala se zvyšovat averze vůči Romům, zejména na venkově, kde místní obyvatelé považovali příchozí za parazity. Smýšlení

⁶⁵HANZAL, Jiří. *Romové tolerovaní na Moravě v letech 1698–1784*. In: *Časopis Matice moravské Brno: Matice moravská 114*, č. 1, 1995, s. 25 – 46. ISSN 0323-052X.

⁶⁶ HORVÁTHOVA, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*. s. 44. Materiál vznikl v rámci projektu Varianty, podpořeného programem Phare Evropské unie, realizovaného společností Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s., 2001–2002

venkovských obyvatel rovněž podněcovala politická strana – Strana českého venkova, též nazývána „agrárníci“.⁶⁷

V Protektorátu Čechy a Morava se postupně uplatňovala všechna protiromská opatření, jaká se realizovala v říši. Protektorátní Ministerstvo vnitra vyhlásilo na podzim 1939 povinnost trvalého usídlení pro kočovné osoby. Tento krok měl vytvořit evidenci kočujících osob a zjištění, kolik osob bude podléhat nucené koncentraci a „konečnému řešení“. Pro osoby, které neuposlechli nařízení o usazení, byly otevřeny kárné pracovní tábory v Letech u Písku a Hodoníně u Kunštátu. Zpočátku se jednalo o pracovní tábory, které byly určeny pouze pro dospělé muže, kteří zde odpykávali trest prací, postupně se však přeměňovaly v „tábory cikánské“.⁶⁸

V létě 1942 vydal generální velitel neuniformované protektorátní policie výnos o potírání cikánského zlořádu, na jehož základě započala cikánská genocida. Nejprve byli Romové i se svými rodinami odváděni do cikánských táborů, zřízených z táborů pracovních, poté byli deportováni na základě výnosu říšského vůdce SS Heinricha Himmlera o deportacích cikánů a cikánských míšenců do koncentračního tábora Auschwitz-Birkenau. Většina Romů deportovaných do Osvětimi z protektorátu své věznění nepřežila (kolem 5 000 obětí).⁶⁹

Po válce se vrátili do Čech a na Moravu pouze jednotlivci z původních romských usedlíků. Ať již ze strachu z opakování nedávných zážitků z koncentračních táborů, či pro lepší budoucnost svých dětí dochází k postupné asimilaci velké části přeživších českých Romů s většinovou populací. Za podpory vlády k nám přicházejí Romové ze Slovenska za účelem získání nové pracovní síly pro obnovu válkou zničeného průmyslu. Najatí náboráři vyzývali k osidlování

⁶⁷ NEČAS, Ctibor. *Nad osudem českých a slovenských Cikánů v letech 1939-1945*. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1981. s. 27.

⁶⁸ HORVÁTHOVA, Jana. Kapitoly z dějin Romů. s. 45. Materiál vznikl v rámci projektu Varianty, podpořeného programem Phare Evropské unie, realizovaného společností Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s., 2001–2002

⁶⁹ LHOTKA, Petr. Romové a nacistická rasová teorie. In: *Lidská práva proti rasismu*. Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2001. s. 243–257.

průmyslových center a pohraničí, přičemž k hustému osídlení slovenskými Romy dochází v Ostravě, na Kladně a v oblasti bývalých Sudet.⁷⁰

V únoru 1948 se Romové dočkali ústavy, která jim zaručovala stejná práva jako většinové společnosti, ovšem i nadále zůstával v platnosti zákon o potulných cikánech, a to až do roku 1950. V roce 1952 byla vydána směrnice s názvem *Úprava poměrů osob cikánského původu, která kladla důraz na převýchovu a „postupné zbavování cikánů následků zaostalosti jako dědictví kapitalistického režimu..“*.⁷¹ Od druhé poloviny padesátých let Komunistická strana Československa razila v duchu stalinské národnostní politiky přístup státem řízené asimilace Romů. Zákonem č. 74 o trvalém usídlení kočujících osob, z roku 1958 započaly policejní razie proti kočovným Romům. Specifika Romů byla potlačována, docházelo k odnárodnování Romů, aby tak mohli být lépe zařazeni, postupně měly být smazány všechny rozdíly, aby se Romové neodlišovali od ostatních a zařadili se do majoritní skupiny.⁷² V této době však ztrácí Romové svou soběstačnost a nezávislost na společnosti a v důsledku těchto sociálních změn začínají páchat u nich dříve nevídané kriminální delikty, odkládají děti do dětských domovů a ženy k obstarávání prostředků k obživě sklouzávají k prostituci.

Osud Romů byl od roku 1965 ovlivněn zejména snahou státu o likvidaci veškerých romských soustředění a následný rozptyl jejich obyvatel zpět mezi většinu, kdy tento proces probíhal značně živelně a docházelo tak k nekontrolovatelné migraci Romů ze Slovenska na naše území. Tyto asimilační pokusy vedly k vytvoření nových sociálně vyloučených prostor, jen na jiných místech. Ve větších městech začala vznikat nová izolovaná soustředění Romů, dnes podobná ghettům (Chánov u Mostu, Luník v Košicích). Byli necitlivě usídlováni Romové z odlišných prostředí a skupin vedle sebe a docházelo tak k disharmonii ve společném soužití na sídlišťích. *„Likvidací osad a rozptýlením jejich obyvatel na různá místa republiky zanikaly rodové komunity, které byly*

⁷⁰ FERKOVÁ, Ilona. Jak přicházeli Romové po válce do Čech. In: *Romano džaniben*, 1-2/95, s. 89–102. ISSN 1210-8545.

⁷¹ SUS, Jaroslav. *Cikánská otázka v ČSSR*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1961. s. 98-110.

⁷² GRULICH, Tomáš, HAIŠMAN, Tomáš. Institucionální zájem o cikánské obyvatelstvo v Československu v letech 1945–58. In: *Český lid*, 1986, č. 2, s. 72–85. ISSN 0009-0794.

zárukou jistého morálního řádu pro své členy. Anonymita velkoměst znemožnila vzájemný dohled nad dodržováním tradičních zvyklostí.“⁷³

Od počátku sedmdesátých let již státem řízená asimilace Romů neměla tak násilnou formu, byla nahrazena mírnější koncepcí společenské integrace, kdy k vyrovnání s majoritou mělo dojít cestou materiálních a sociálních výhod pro občany „cikánského původu“. Dle této koncepce byly Romům přednostně přidělovány byty, získávaly zvýšené sociální dávky, speciální účelově vázané příspěvky, atd., přičemž právě tento ochranný přístup Romy nejvíce paralyzoval a způsobil zánik jejich odvěké soběstačnosti a nezávislosti. Tyto výhody problémy Romů nevyřešily, pouze je zastíraly.⁷⁴

Jako svébytná etnická skupina Romové nebyli před rokem 1989 uznáni, nadále byli bez dalších souvislostí považováni jen za skupinu sociálně retardovanou, kterou je třeba převychovat dle vzoru majority. Postavení Romů u nás si všímali zejména ti, kteří odmítali spolupracovat s tehdejším režimem ve státě a legitimizovat se s ním.

„Postoj veřejnosti kolísá mezi lhostejností a rasismem. Projevy rasismu a segregacionismu se množí a budou se množit. Cikáni-Romové, kteří jsou nejbezprávnější skupinou obyvatelstva v Československu, ve všeobecných představách k obětem nezákonností nepatří, to je naopak výsadou „slušných lidí“. Bude-li mlčení o těchto věcech pokračovat, může dojít k tragickému paradoxu: Cikáni-Romové splynou v obecném povědomí – povědomí občansky lhostejných konzumentů právě tak jako v povědomí občanů zasazujících se o zákonnost – se společenskými zlořády a nakonec je ještě budou represivní orgány, které nesou hlavní vinu na tom, jak dnes Cikáni-Romové v Československu žijí, chránit před lidmi, kteří budou proti týmž orgánům prosazovat zákonnost a humanitu. A stará židovská úloha se dožije reprízy v novém obsazení, reprízy, která už vlastně začala.“⁷⁵

⁷³ HAIŠMAN, Tomáš. Cikáni-Romové v Československu v posledních 43 letech: Hledali jen oni sami sebe? In: *Český lid*, 1989, č. 1, s. 33–39. ISSN 0009-0794.

⁷⁴ HORVÁTHOVÁ, Jana. Kapitoly z dějin Romů. s. 53. Materiál vznikl v rámci projektu Varianty, podpořeného programem Phare Evropské unie, realizovaného společností Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s., 2001–2002

⁷⁵ HAVEL Václav a Dr. HAJDÁNEK Ladislav. Prohlášení Charty 77 věnované romské otázce č. 23 ze dne 13.12.1978.

Jestliže dosud neměli Romové své zástupce v zákonodárných sborech, s příchodem „sametové revoluce“ bylo v roce 1990 zvoleno celkem 10 romských poslanců. Došlo nejen k zakládání organizací na politickém základě, ale i sdružení neziskového charakteru směřující k uchování a rozvoji romské kultury. Po změně režimu začala vznikat vlastní romská média (vycházely časopisy, vznikla redakce romského vysílání na půdě Českého rozhlasu v Praze), bylo založeno Muzeum romské kultury v Brně a jsou pořádány pravidelné kulturní festivaly, kdy nejznámějším je Romfest. Přechodem k tržnímu hospodářství se však projevy i systémové chyby společnosti z dob minulých, kdy zejména nedostatečné vzdělání, skrytý rasismus soukromých zaměstnavatelů a systémy vysokých sociálních dávek demotivující nezaměstnané ke změně jejich situace, vedly k vysoké nezaměstnanosti u Romů, což je hlavní zdroj všech problémů do současné doby.

3. Příčiny vzniku romských ghett v České republice a možná řešení problémů

V současné době se problematika ghett na území České republiky dotýká zejména romských obyvatel. Jako sociálně vyloučené romské lokality⁷⁶ označujeme: prostor, který je obývaný skupinou, jejíž členové se sami považují za Romy anebo jsou za Romy označováni svým okolím, a jsou sociálně vyloučeni. Na jedné straně se může jednat o jednotlivý dům, ve kterém žije několik jednotlivců či rodin, nebo celou městskou čtvrť čítající několik stovek nebo dokonce tisíc obyvatel na straně druhé. Tento prostor je jak místem, do něhož jsou „vyloučení“ odkázáni, tak i místem, které se na jejich vyloučení podílí. Hranice této lokality mohou být jak symbolické (to, když je lokalita vnímána jako tzv. „špatná adresa“, hovoří se o ní jako o „domu hrůzy“, „cikánské ulici“, „Bronxu“ apod.), tak fyzické (je-li lokalita oddělená od ostatní obytné zástavby průmyslovou zónou, frekventovanou silnicí, vodním tokem, skládkou apod.).⁷⁷ V přílohové části mé práce jsou na obr. č. 2, 3, 4, 5, 6, zmapovány sociálně vyloučené a sociálním vyloučením ohrožené lokality s upřesňujícími daty v

⁷⁶ V České republice se na oficiálních místech spíše než termín ghetto používá termín sociálně vyloučená lokalita, přičemž Ministerstvo práce a sociálních věcí to zdůvodňuje tím, že užívání tohoto označení je spojeno s negativním vnímáním těchto lokalit.

⁷⁷ *Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v ČR. Pojmy* [online]. ESF [cit. 22.12.2014]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/mapa/pojmy.html>

tabulce č. 1. S ohledem na mé bydliště a původ, zaměřila jsem svůj zájem na plzeňskou oblast, což jsem doložila mapou Plzeňského kraje a Plzně s vyznačením nejvíce ohrožených míst sociálním vyloučením.

Podle Pavelčíkové⁷⁸ je sociální vyloučení romského obyvatelstva především důsledkem krize, která započala 2. světovou válkou (vyvraždění převážné většiny romského obyvatelstva v Čechách a na Moravě) a znásobené hlubokým sociálním a ekonomickým propadem velké části romských rodin po roce 1990. Přejít na tržní ekonomiku po „sametové revoluci“ postihl Romy masivní nezaměstnaností a z toho plynoucími negativními důsledky na sociální podmínky jejich života a existenční jistoty. Pozice romské menšiny je odlišná od západních zemí v tom smyslu, že se zde jedná především o usazenou komunitu, která je však převážně sociálně vyloučená ze života majoritní společnosti.⁷⁹ Důsledkem těchto skutečností je zvýšená emigrace mnoha Romů již od počátku 90. let do Velké Británie, Kanady, Německa, Švédska, Belgie, atd.

V této kapitole se chci nadále zabývat sociálními oblastmi, které zapříčiňují sociální vyloučení. Těmito oblastmi jsou zejména: oblast bydlení, oblast trhu práce, oblast vzdělání, oblast kultury, oblast zdraví a oblast bezpečnosti.

3.1. Oblast bydlení

Na trhu s byty jsou nejvíce ohroženou skupinou právě sociálně vyloučení Romové, kteří jsou ohroženi strukturálními bariérami a diskriminací. Pro tuto skupinu obyvatel je takřka nemyslitelné bydlení v bytě v osobním či družstevním vlastnictví. Romské rodiny se nejčastěji ubytovávají na ubytovnách, jejichž provozovatelé nahrazují chybějící segment sociálního bydlení pro nízkopříjmové domácnosti, které však nejsou vhodné pro dlouhodobé bydlení, zejména u rodin s dětmi.

Romové, kteří obývají chátrající zdevastované domy v segregovaných lokalitách, čekají na zlepšení své situace mnohdy marně. V rámci urbanistického

⁷⁸ PAVELČÍKOVÁ Ivana. Současné problémy výzkumu romského etnika v českých zemích. s. 141. In: JAKUBEC, Ivan a spol. *Acta Universitatis Carolinae, Iuridica* 1/2013. Právo a menšiny. Univerzita Karlova v Praze. Praha 2014. s. 311. ISSN 0323-0619.

⁷⁹ DAVIDOVÁ, Eva. Právní postavení Romů v jednotlivých členských zemích Evropské unie. Studie shrnující výsledky výzkumného projektu RB 10/2/03 Ministerstva zahraničních věcí České republiky. PhDr. Eva Davidová, CSc. Str. 6 (str.21)

rozvoje se města snaží podporovat revitalizaci a regeneraci zdevastovaných a chátrajících oblastí s problematickou pověstí. V těchto lokalitách se však v současné době setkáváme se situací, kdy vlastníci nemovitostí a developerské společnosti při přestavbě na komerčně atraktivní nebytové prostory a cenově náročnější bydlení, využívají neznalosti nevyhovujících nájemníků k vystěhování. S obyvateli je uzavírána nájemní smlouva na dobu určitou, a tak ztrácí smluvní nárok na bydlení nad rámec smlouvou daných termínů. V takovém případě se Romové obracují na sociální pracovníky poskytujících pomoc sociálně slabým. Těm, kterým nárok na nájemní bydlení nezanikl, nabízí developer alternativní bydlení, které je však umístěno ve zcela jiné lokalitě a na nové obyvatele čeká obtížné vytváření sousedských vazeb důvěry s majoritní populací, což se často nedaří a přestěhování vede jen k prohloubení jejich sociální izolace.⁸⁰

Základní překážkou v přístupu romských domácností k plnohodnotnému bydlení je jeho finanční nedostupnost. Příjmy romských domácností většinou dosahují částek životního minima, z čehož mohou těžko ušetřit na úhradu kauce, řádného nájmu nebo provize pro realitní kancelář. S nepříznivou finanční situací si Romové těžko mohou zajistit nájemní bydlení, a pokud se jim podaří takové bydlení zajistit, je složité si nájemní bydlení udržet. Nájemní vztah s sebou pro Romy přináší i určité povinnosti vyplývající z nájemní smlouvy, které však oni většinou nemohou ustát, neboť na ně kladou vysoké nároky, což má také svůj podíl na ztrátě bydlení.⁸¹

Bez ohledu na finanční situaci nejsou pronajímatelé bytů ochotni pronajmout byt romským domácnostem, neboť si je spojují s předsudky a stereotypy, zejména s neplacením nájmu či s konfliktním soužitím s ostatními nájemníky. Tato diskriminace probíhá skrytě a není jen zaměřená proti etnické

⁸⁰ SÝKORA, Luděk. *Rezidenční segregace*. 1. Vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2010. str.89, ISBN 978-80-86561-34-9.

⁸¹ Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012, Úřad vlády České republiky, Sekce pro lidská práva. Odd. kanceláře Rady vlády ČR pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny. Praha 2013. str. 95.

příslušnosti Romů, ale i proti vícečetným domácnostem, kterých je v romské menšině statisticky větší podíl ve srovnání s většinovou populací.⁸²

Z důvodu nedostupnosti nájemního bydlení, volí Romové často bydlení v ubytovacích zařízeních, které však nejsou určené pro dlouhodobé bydlení, ale jen pro přechodné krátkodobé.⁸³ Bydlení na ubytovnách se stalo dostupnější i z důvodu poskytování sociálních dávek v podobě příspěvku na bydlení, především z doplatku na bydlení. Dávky jsou vypláceny přímo na účet ubytovatele, a to i v případech, kdy jsou rodiny schopné samy hospodařit s penězi a úředníci úřadu práce nezkontrolují hospodaření s těmito finančními prostředky. Některé obce zařadily bydlení na ubytovnách do tzv. systému prostupného bydlení a snažily se umožnit domácnostem po určité době přejít do nájemní formy bydlení. Přístup k obecnímu bytu byl však řízen kritérii, jejichž splnění bylo pro žadatele problematické, zejména z důvodu podmínky trvalého pobytu v obci a bezdlužnosti vůči městu.⁸⁴ Smlouvy na ubytovnách jsou často nastaveny ve prospěch poskytovatele a přináší pro ubytované další nevyhovující podmínky - nacházejí se v částech měst a obcí, které vykazují známky sociálního vyloučení, nerozvíjí se, stěžují přístup rodin k zaměstnání, ke vzdělání a k dalším veřejným službám.⁸⁵

Na ubytovnách pro Romy jsou často nevyhovující technické parametry pro bydlení, kdy rodiny obývají malé prostory neodpovídající počtu ubytovaných, častá jsou společná sociální zařízení a kuchyňky a špatné hygienické podmínky, které jsou živnou půdou pro vznik infekčních onemocnění. Některé ubytovny mají komplikovaný přístup k teplé vodě, tolik potřebné pro osobní hygienu a vaření.⁸⁶ V souvislosti se špatnými životními podmínkami na ubytovnách, dochází

⁸² SÝKORA, Luděk. *Rezidenční segregace*. 1. Vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2010. str.88, ISBN 978-80-86561-34-9.

⁸³ § 6 Vyhlášky č. 398 ze dne 5. listopadu 2009 o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 129. ISSN 1211-1244.

⁸⁴ Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012, Úřad vlády České republiky, Sekce pro lidská práva. Odd. kanceláře Rady vlády ČR pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny. Praha 2013. str. 96.

⁸⁵ *Zpráva o ubytovnách na Ostravsku* [online]. Vzájemné soužití o.s. 2012 [cit. 12.11.2014]. Dostupné z: file:///C:/Users/P&K/Downloads/zprava-o-ubytovnách-na-ostravsku_fina4.pdf

⁸⁶ *Zpráva o ubytovnách na Ostravsku* [online]. Vzájemné soužití o.s. 2012 [cit. 12.11.2014]. Dostupné z: file:///C:/Users/P&K/Downloads/zprava-o-ubytovnách-na-ostravsku_fina4.pdf

ke ztrátě lidské důstojnosti a na základě svého bydliště jsou obyvatelé stigmatizováni, což pak následně ovlivňuje i jiné dimenze jejich života.

3.1.1. Opatření ke zlepšení bytové situace

K vytvoření podmínek pro sociální inkluzi obyvatel sociálně vyloučených romských lokalit a prevence jejich vzniku je nutno přistupovat komplexně, s aktivní účastí orgánů působících na všech úrovních veřejné správy. V oblasti bydlení se v praxi osvědčila revitalizace deprivovaných území prostřednictvím tvorby integrovaných plánů rozvoje města.⁸⁷

Integrovaný plán rozvoje města se zabývá v souvislosti s celkovou vizí a strategií rozvoje města identifikováním a následným řešením problémů v rozvojových oblastech města. Ve vybraných lokalitách je prováděna sociodemografická analýza a urbanistický výzkum, kdy jsou poté vyhodnocovány jejich možnosti, příležitosti, slabá místa a další ohrožení rozvoje. Plán by měl obsahovat investiční a neinvestiční projekty ke stabilizaci socioekonomické situace místních obyvatel. Na lokální úrovni se osvědčilo zakomponování dostupného systému sociálního bydlení s ohledem na specifické potřeby potřebných nájemníků i úroveň jejich schopnosti najít si a udržet bydlení na otevřeném trhu s byty. Pro stabilizaci socioekonomické situace domácnosti nájemníků je potřeba, aby obce ukončily v plném rozsahu nekoncepční privatizace obecních bytů a ta část obecního bytového fondu, která zůstala, aby byla volná pro sektor sociálního bydlení s nižším nájemným.⁸⁸

Mimo diskriminaci ovlivňuje získání kvalitního bydlení pro vyloučené Romy také jejich chudoba. Pro tyto vyloučené Romy jsou určeny sociální byty, které jsou zřizovány z dotací Ministerstva pro místní rozvoj.⁸⁹ Hlavním kritériem pro uzavření nájemní smlouvy k sociálnímu bytu je hranice příjmu domácnosti,

⁸⁷ Plán je vytvářen nejen místní samosprávou, ale zapojují se i vzdělávací instituce, poskytovatelé sociálních služeb, komerční subjekty a zástupci příslušníků romských komunit.

⁸⁸ *Návrh Koncepce přístupu státu k řešení problémů deprivovaných částí měst obývaných převážně občany romského etnika* [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha 2008 [cit. 25.11.2014]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/04812348-7541-43e1-8a80-606dd15d2cd9/NAVRH_KONCEPCE_PRISTUPU_STATU_K_RESENI_PROBLEMU_DE.pdf

⁸⁹ Nařízení vlády č. 333 ze dne 17. srpna 2009 o podmínkách použití finančních prostředků Státního fondu rozvoje bydlení ke krytí části nákladů spojených s výstavbou sociálních bytů formou dotace právnickým a fyzickým osobám. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 104. ISSN 1211-1244.

případně jiné handicapy. Ministerstvo pro místní rozvoj s podporou sociálního bydlení poskytuje také dotace na výstavbu v rámci podprogramu Podpora výstavby podporovaných bytů, který obsahuje dva dotační tituly Pečovatelské byty a Vstupní byty.

Znevýhodnění Romové jsou na trhu s byty díky nízkému právnímu povědomí často terčem diskriminujícího a protiprávního jednání ze strany soukromoprávních a veřejnoprávních institucí. Diskriminace na trhu s byty je podporována zejména malou informovaností veřejnosti o současné legislativní ochraně, o účinných postupech řešení a o činnosti subjektů, které by měly občanům v takovém případě napomáhat. Případy protiprávního jednání v přístupu k bydlení zejména řeší Česká spotřebitelská komora a Česká obchodní inspekce, kdy při zjištění protiprávního jednání provádí dozorovou a kontrolní činnost a poskytují odbornou pomoc.⁹⁰

Preventivními opatřeními ztráty bydlení v důsledku vzniku dluhů na nájemném jsou u příjemců dávek na bydlení využívány instituty zvláštního příjemce a možnosti poukázání doplatku na bydlení pronajímateli.⁹¹ Oba instituty jsou propojeny s individualizovanou sociální prací, která je zajištěna buď ze strany sociálního odboru v rámci pomoci v hmotné nouzi nebo terénních prací fungujících pod místní samosprávou nebo NNO. Při práci s uživatelem služby je zvyšována jeho finanční gramotnost, schopnost plánovat rozpočet domácnosti, dále se zvyšuje jeho motivace splácet dluh na nájemném a je poskytována asistence při zřízení a dodržování splátkového kalendáře.⁹²

K podpoře opatření přijatých v oblasti bytové situace ohrožených skupin obyvatel za účelem zlepšení bytové situace přijala vláda Koncepti bydlení ČR do

⁹⁰ § 6 zákona č. 634 ze dne 16. prosince 1992 o ochraně spotřebitele, v platném znění. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1992, částka 130.

⁹¹ Institut zvláštního příjemce umožňují zákony č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi a č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Z dávek na bydlení je možno poukázat přímo pronajímateli nebo poskytovateli služeb doplatek na bydlení.

⁹² Financování doprovodných sociálních služeb probíhá prostřednictvím dotačního programu MPSV u registrovaných sociálních služeb, dále prostřednictvím dotačního programu Rady vlády pro záležitosti romských komunit, popř. i ze zdrojů Evropského sociálního fondu. Více na: *Dotační programy Rady vlády pro záležitosti romských komunit* [online]. [cit. 1.2.2015]. Dostupné z: <http://www.mezikulturnidialog.cz/res/data/018/002012.pdf>.

roku 2020⁹³, která se zabývá výše uvedenými problémy vznikajícími nejen v romských domácnostech a pomáhá s jejich řešením.

Od 1.1.2015 je platná novela zákona č. 252/2014 Sb., která mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Vláda touto novelou sleduje omezení vyplácení nepřiměřených doplatků na bydlení v nevyhovujících prostorách. Doplatky se nově provozovatelům ubytoven nebudou vyplácet podle počtu lidí žijících v jednom bytě, ale pouze podle velikosti pronajímaných prostor. Novela také řeší zmírnění stavebně-technických požadavků na rekreační objekty, aby na doplatky dosáhli i vlastníci, kteří se v těchto objektech trvale zdržují. Tato novela je řešení na dobu, než se podaří přijmout zcela nový zákon o sociálním bydlení.⁹⁴

V souvislosti s bytovými opatřeními se musím také krátce zmínit o připravovaném zákonu o sociálním bydlení. Na tvorbě tohoto zákona se spolupodílí Ministerstvo práce a sociálních věcí s dalšími resorty a organizacemi.⁹⁵ Tento zákon by měl pomoci nejen lidem ohroženým sociálním vyloučením, kteří jsou v současné době nejčastěji odkázáni na bydlení v předražených a nedůstojných ubytovnách, ale i lidem, kterým hrozí z jakéhokoliv důvodu ztráta bydlení. Zákon o sociálním bydlení by měl platit od roku 2017.

3.2. Oblast trhu práce

Z výzkumu Světové banky „Šance na zlepšení zaměstnanosti Romů“ a dalších regionálních šetření⁹⁶ je doloženo, že na trhu práce mají Romové ve srovnání s většinovou populací nerovné postavení.⁹⁷ Ochotu Romů participovat se

⁹³ Koncepce bydlení ČR do roku 2020, které byla schválena dne 13. července 2011 usnesením vlády č. 524. Odpovědnost za plnění je stanovena Ministerstvu pro místní rozvoj a Ministerstvu práce a sociálních věcí.

⁹⁴ Zprávy Alfa9, denní zpravodajství o legislativě a ekonomii. *Změna doplatků na bydlení v ubytovnách* [online]. [cit. 25.2.2015]. Dostupné z: <http://zpravy.alfa9.cz/absolutenm/templates/zprava.aspx?a=36940>

⁹⁵ Mezi členy komunikační platformy patří zástupci ministerstva práce, pro místní rozvoj, vnitra, zdravotnictví, průmyslu i zástupci z Asociace krajů ČR, Svazu měst a obcí ČR a dalších občanských iniciativ a neziskových organizací.

⁹⁶ Česká republika – Šance na zlepšení zaměstnanosti Romů. Úřad vlády ČR a Světová banka. Praha 2008. Situace Romů v 11 členských státech EU, Agentura EU pro základní práva 2012.

⁹⁷ Pouze 43 % dotazovaných romských respondentů žijících na území vyloučených lokalit mělo placené zaměstnání, oproti neromským respondentům žijícím v obdobných podmínkách, kde mělo placené zaměstnání 70 % z nich. Dle tohoto šetření aktivně participovalo na trhu práce 50 % romských respondentů, zatímco u neromských se účastnilo trhu práce 74 % respondentů. Míra

na trhu práce ovlivňuje jednak jejich závislost na sociálních dávkách, zejména v regionech ČR s nízkými mzdami, kde je malá poptávka po nízko kvalifikovaných pracovních silách a kde žije mnoho sociálně vyloučených Romů. Dalším faktorem je vysoká míra předlužení ve vyloučených romských komunitách, kdy je příjem z legálního zaměstnání ohrožen srážkami na úhradu dluhů a pohledávek. Dlouhodobá a opakovaná nezaměstnanost je také způsobená nesouladem mezi požadavky současných zaměstnavatelů a úrovní profesní kvalifikace znevýhodněných Romů, existencí diskriminace na trhu práce a nedostatkem pracovních příležitostí na otevřeném trhu práce.

Nezaměstnanost Romů představuje velké ekonomické ztráty pro stát spojené s chybějícími daňovými příjmy a s vyššími výdaji na sociální dávky. Tyto skutečnosti ohrožují celkovou společenskou soudržnost a mohou být podkladem pro šíření extremismu. Zvýšení uplatnění Romů na trhu práce by tedy přispělo nejen ke zlepšení socioekonomických poměrů romských domácností, ale i ke zlepšení jejich vztahů s většinovou populací a ke zvýšení jejich společenské prestiže.

3.2.1. Realizace opatření ke zvýšení zaměstnanosti

Úřad práce ČR realizuje programy aktivní politiky zaměstnanosti zaměřené na uchazeče o zaměstnání, jimž se nedaří nalézt si v krátkém čase práci. Programy jsou etnicky neutrální a jsou určeny pro všechny znevýhodněné uchazeče. Ustanovení § 33 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, v platném znění, ukládá pracovníkům Úřadu práce ČR povinnost věnovat při splnění určitých podmínek⁹⁸ znevýhodněným uchazečům zvýšenou péči, mezi něž mohou být zařazeni i znevýhodnění Romové.

Na kvalitě nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti se však odráží poddimenzované personální zabezpečení služeb zaměstnanosti, díky čemuž

nezaměstnanosti Romů byla 39 %, zatímco u neromů byla 6 %. Jen málo Romů je osobami samostatně výdělečně činnými 2%.

⁹⁸ Jedná se o osoby se zdravotním postižením; fyzické osoby ve věku do 20 let; těhotné ženy; kojící matky a matky do devátého měsíce porodu; fyzické osoby pečující o dítě starší 15 let věku; fyzické osoby starší 50 let věku; fyzické osoby, které jsou vedeny v evidenci uchazečů o zaměstnání nepřetržitě déle než 5 měsíců; fyzické osoby, které potřebují zvláštní pomoc-fyzické osoby, které se přechodně ocitly v mimořádně obtížných poměrech nebo jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo jsou propuštěny z výkonu ochranného opatření zabezpečovací detence a fyzické osoby ze sociokulturního znevýhodněného prostředí.

nemají pracovníci úřadů práce dostatečný prostor na individualizovanou poradenskou činnost, dalším omezením jsou problémy s elektronickým registrem uchazečů a příjemců nepojistných sociálních dávek. Tyto překážky se pak odráží v individuálních nedostacích u znevýhodněného uchazeče, které mu pak brání získat zaměstnání.⁹⁹ V současné době vláda vyvíjí snahu o navýšení počtu zaměstnanců ÚP ČR.

Krajské pobočky Úřadu práce dále realizují tzv. Regionální individuální projekty za finanční podpory Evropského sociálního fondu, v rámci nichž je poskytována pomoc při zvyšování motivace, kvalifikace a při následném vyhledávání zaměstnání. Do těchto projektů bylo v roce 2012 zapojeno 3 % romských uchazečů o zaměstnání.¹⁰⁰

Ministerstvo pro místní rozvoj společně s Agenturou pro sociální začleňování v romských lokalitách podporují sociální podnikání¹⁰¹ ve prospěch obtížně zaměstnatelných obyvatel.¹⁰² Subjekty sociálního podnikání jsou soukromé sdružení či společnosti, vznikající z vlastní vůle sdružených občanů za účelem naplňování jejich společně definovaného zájmu pomocí podnikatelských aktivit či jiných ekonomických zdrojů, s přístupem k veřejným financím. Sociální podnikání může být vhodným nástrojem k usnadnění vstupu obtížně zaměstnatelného Roma na otevřený trh práce a pomoci odstranit sociální vyloučení zejména u těch, kteří nemají potřebnou kvalifikaci, pracovní návyky a zkušenosti.

⁹⁹ Analýza „Politika zaměstnanosti a opatření na trhu práce v dlouhodobé perspektivě a v průběhu krize.“ [online]. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2012 [cit. 3.12.2014]. Dostupné z: <http://www.vupsv.cz/index.php?p=publications&klasif=1&kateg=vupsv&site=default>

¹⁰⁰ Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012, Úřad vlády České republiky, Sekce pro lidská práva. Odd. kanceláře Rady vlády ČR pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny. Praha 2013. str. 92.

¹⁰¹ Sociální podnikání: pomáhá reálně řešit prostřednictvím zaměstnávání a průběžné podpory obtížné životní situace občanů znevýhodněných na trhu práce; snižuje administrativní zátěž spojenou s redistribučními transfery v tradičních systémech sociální pomoci; přináší alternativní zdroje financování pomáhajících systémů.

¹⁰² Operační program lidské zdroje a zaměstnanost, Integrovaný operační program v rámci podpory 3.1 *Služby v oblasti sociální integrace* [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [cit. 24.12.2014]. Dostupný z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Microsites/Integrovaný-OP/O-programu>.

Od roku 2012 platí nové opatření v oblasti potírání nelegální práce¹⁰³, kdy došlo ke zpřísnění postihů pro její poskytovatele, ale i pro nelegálně pracující.¹⁰⁴ V souvislosti se zadlužením vstupují Romové ochotně do nelegálních pracovních vztahů, kdy se domnívají, že ochrání své příjmy před exekucí a dalšími srážkami. Neuvědomují si však, že za ně poskytovatelé nelegální práce neodvádějí odvody na zdravotní a sociální pojištění, čímž je vystavují dluhům na zdravotním pojištění a ohrožují jejich sociální zabezpečení v období nemoci, mateřství, stáří, atd. Téma nelegální práce je součástí poradenství v oblasti zaměstnanosti a poskytování sociálních služeb¹⁰⁵, což zvyšuje informovanost romských komunit o rizicích a dlouhodobých důsledcích spojených s výkonem takového zaměstnání.

Úřady práce, zástupci romských komunit, romští poradci, poskytovatelé sociálních služeb a další subjekty by měli stimulovat místní zaměstnavatele a nabízet jim podporu při hledání vhodných pracovníků z řad příslušníků romských komunit a praktickou pomoc ve formě poradenství, zprostředkování dalšího vzdělávání či rekvalifikace. Mezi českými zaměstnavateli však panuje uzavřenost a odmítání či přímo diskriminace vůči příslušníkům jiných národnostních a etnických menšin, tedy i Romů.

Pro zvýšení zájmu zaměstnavatelů o zaměstnávání Romů, je poskytována dotační podpora¹⁰⁶ ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí a jsou pořádány podpůrné kampaně v gesci ministra pro lidská práva s cílem ovlivnit jejich postoje k lidem odlišné národnosti či rasy.

3.3. Oblast vzdělání

Pro proces emancipace Romů je důležitá vyšší vzdělanostní úroveň, která napomůže k jejich úspěšnosti na trhu práce, ekonomické nezávislosti a sociálním

¹⁰³ Pojem nelegální práce je vymezen v zákoně č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, pokud fyzická osoba nevykonává práci pro právnickou nebo fyzickou osobu na základě pracovněprávního vztahu nebo jiné smlouvy.

¹⁰⁴ *Roční souhrnná zpráva o výsledcích kontrolních akcí provedených inspekcí práce za rok 2012* [online]. Státní úřad inspekce práce, březen 2013 [cit. 15.12.2014]. Dostupné z: http://www.suip.cz/_files/suip-2630675df8b94eb930f617870b6a414a/rocní_souhrnna_zprava_o_vysledcich_kontrolnich_akci_2012.pdf

¹⁰⁵ Nelegální práce bez pracovního kontraktu může být jednou z příčin sankčního zastavení vyplácení dávek v hmotné nouzi či přímo jejich odebrání. Pověřené obce, které fungují jako orgány pomoci v hmotné nouzi, poskytují sociální poradenství se zaměřením i na dopady výkonu nelegálního zaměstnání.

¹⁰⁶ Jedná se zejména o příspěvky, které poskytují úřady práce.

vzestupu. Z výzkumu Světové banky (WB), Agentury EU pro základní práva (FRA) a Rozvojového programu OSN (UNDP) s názvem „Situace Romů v 11 členských státech EU“ vyplývá, že situace Romů v České republice v porovnání s ostatní populací je horší.¹⁰⁷

Mezinárodní srovnávací výzkum WB a UNDP s názvem „Směrem k rovnému začátku: uzavření propasti ve včasném vzdělávání romských dětí z východní Evropy“ se zaměřil na romské děti v oblasti předškolního vzdělávání.¹⁰⁸ Výzkum zdůrazňuje význam včasné péče o dítě jak doma, tak i v předškolních zařízeních pro jejich vývoj a budoucí životní šance, neboť včasná péče napomáhá kognitivnímu, emocionálnímu, sociálnímu a fyzickému vývoji dítěte.

Dítě je ve vyloučeném prostředí vystaveno emočnímu stresu spojeného s bezvýhodnou situací rodičů, podvýživě a nedostatečné stimulaci domácího prostředí, což vede k opožděnému vývoji základních rozumových funkcí a k zabránění plného rozvoje potenciálu dítěte. Chudoba v rodině a rodiče s velmi nízkou úrovní vzdělání působí jako další faktor podmiňující vstup dítěte na trh práce bez potřebné kvalifikace.¹⁰⁹

Bylo zaznamenáno, že předškolního vzdělání se účastní 28 % romských dětí, naproti tomu ostatní děti mají podíl mnohem vyšší (79 %). Romské děti rovněž nastupují do předškolního vzdělání až v 5 – 6 letech (u 50 % romských dětí). Byl zkoumán vliv docházky do školky na úroveň dosaženého vzdělání a na úspěšnost na trhu práce, přičemž bylo zjištěno, že předškolní vzdělání je spojeno s nižší pravděpodobností zápisu dítěte do základní školy praktické, má vliv i na dokončení středoškolského vzdělání. Projevil se i silný vliv na současné

¹⁰⁷ Bylo provedeno srovnání úrovně nejvyššího dosaženého vzdělání u romských a neromských respondentů žijících na území nebo v blízkosti sociálně vyloučených lokalit. Nejvyšší podíl romských respondentů v ČR (54 %) ve věkové kategorii 25-64 let absolvoval úplné základní vzdělání, celkem 30 % romských respondentů absolvovalo středoškolské vzdělání, u neromů byl podíl 79 % a u 5 % romských respondentů bylo zjištěno, že nemají žádné formální vzdělání, u neromů nebyl zjištěn žádný respondent.

¹⁰⁸ Upravuje školský zákon, je zajišťováno prostřednictvím mateřských škol zpravidla pro děti od 3 – 6 let věku nebo přípravných tříd poslední rok před nástupem do povinné školní docházky. Předškolní vzdělání je v ČR nepovinné.

¹⁰⁹ *Výzkum WB, UNDP Směrem k rovnému začátku: uzavření propasti ve včasném vzdělávání romských dětí z východní Evropy, 2012* [online]. [cit. 15.12.2014]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/III_Zprava_pripominky_1_11_2013.pdf

zaměstnání, kdy se zvýšila šance romskému respondentovi získat zaměstnání o 13 %, u žen dokonce o 15 %. Docházka do školky také snížila pravděpodobnost u romského dítěte, že v budoucím životě bude pobírat dávky sociální pomoci o 17 %.¹¹⁰

Vliv na účast v předškolním vzdělávání romského dítěte má příjem domácnosti a socioekonomické poměry (vyšší účast dětí, u nichž mají rodiče vyšší příjem a vyšší úroveň vzdělání, nebo kteří sami navštěvovali předškolní vzdělání).

Ve smyslu § 47 školského zákona¹¹¹ jsou zřizovány obcemi nebo krajem přípravné třídy pro děti, které jsou sociálně znevýhodněné, a u kterých je předpoklad, že se tak vyrovná jejich vývoj.¹¹² V přípravných třídách však byla zaznamenána segregace, kdy fungují jako sběrná místa pro romské děti, které při zápisu do základní školy neprokázaly dostatečné schopnosti. Přípravné třídy jsou navíc často zřizovány při bývalých zvláštních školách, což přispívá k jejich následnému zápisu k zahájení povinné školní docházky v nich.¹¹³

Ze strany romských rodičů je často využívána možnost odkladu povinné školní docházky¹¹⁴, což souvisí s jejich nižší připraveností na vstup do základní školy z důvodu neúčasti na předškolním vzdělávání a nevhodných podmínek pro přípravu v domácím prostředí.

V souladu s § 189 odst. 3 školského zákona byly od 1.1.2005 transformovány zvláštní školy na základní školy, základní školy praktické a základní školy speciální. Kancelář veřejného ochránce práv zveřejnil v červnu

¹¹⁰ *Výzkum WB, UNDP Směrem k rovnému začátku: uzavření propasti ve včasném vzdělání romských dětí z východní Evropy, 2012* [online]. [cit. 15.12.2014]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/III_Zprava_pripominky_1_11_2013.pdf

¹¹¹ Zajištění rovného přístupu ke vzdělání požadují jak mezinárodní úmluvy, tak i česká legislativa, zejména školský zákon a dále obsahuje zákaz nerovného přístupu ke vzdělání z důvodu etnické příslušnosti, národnosti či rasy zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon).

¹¹² Na žádost zákonného zástupce dítěte rozhoduje o zařazení dítěte do přípravné třídy ředitel školy a na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení, které zákonný zástupce k žádosti přiloží.

¹¹³ Zpráva „Česká vláda propadá již pátým rokem, školy stále diskriminují Romy“, Amnesty International a Evropské centrum pro práva Romů, Budapešť 2012.

¹¹⁴ Dle § 36 odst. 3 školského zákona povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne 6 let věku, pokud není povolen odklad. Odklad povoluje ředitel školy na žádost rodičů a její součástí je i vyjádření příslušného školského poradenského zařízení nebo odborného lékaře. Nejdéle lze povinnou školní docházku odložit do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší 8 roku věku.

2012 výsledky výzkumu¹¹⁵ týkajícího se zjištění situace romských dětí v oblasti vzdělávání a bylo doloženo, že i nadále jsou romští žáci v bývalých zvláštních školách nadprezentováni.¹¹⁶

Rovněž byl zjišťován podíl romských žáků vzdělávaných dle vzdělávacího programu pro žáky s lehkým mentálním postižením, na což se zaměřila „Tematická zpráva České školní inspekce: Postup transformace bývalých zvláštních škol ve školním roce 2011/2012“, zveřejněná v červenci 2012. Byl zjištěn pozitivní trend, kdy oproti předchozímu šetření, došlo k mírnému snížení podílu romských žáků na všech žácích s lehkým mentálním postižením.¹¹⁷ Při sledování celkového počtu romských žáků, však nadále trvá skutečnost, že se romští žáci mnohem častěji vzdělávají podle RVP ZV – LMP¹¹⁸ v porovnání s ostatními žáky.¹¹⁹ Romové, kteří se vzdělávají tímto způsobem, končí nezaměstnaní kvůli nízké úrovni dosaženého vzdělání a kvalifikace a jsou ve vyšší míře závislí na sociální pomoci.

Při inspekční činnosti bylo zjištěno, že do RVP ZV – LMP byli zařazováni i žáci bez lehkého mentálního postižení.¹²⁰ V tomto směru přinesla omezení zařazování žáků bez zdravotního postižení do zvláštních programů novela vyhlášky 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných ve znění vyhlášky 147/2011 Sb. Výsledek šetření naznačuje, že dochází velice pomalu k mírnému zlepšení. Vyhláška přesto podporuje nepřímou diskriminaci Romů v § 3 odst. 5, kdy nadále umožňuje umístit žáka bez zdravotního postižení výjimečně po dobu nezbytně

¹¹⁵ Výzkum veřejného ochránce práv k otázce složení žáků bývalých zvláštních škol, červen 2012 [online]. Veřejný ochránce práv ombudsman, Kancelář veřejného ochránce práv © [cit. 16.12.2014]. Dostupné z: http://cosiv.cz/files/materialy/cesky/Vyzkum_skoly-zprava.pdf

¹¹⁶ Ze zprávy ČSI „Souhrnné poznatky z tematické kontrolní činnosti v bývalých zvláštních školách“ vyplynulo, že se dle přílohy pro žáky s lehkým mentálním postižením vzdělávalo 35 % romských žáků. Výzkumníci vycházeli z předpokladu, že v ČR žije dle oficiálních odhadů 150-300 tisíc Romů, tj. podíl romské populace z celkové populace ČR dosahuje 1,4 – 2,8 %. Dalo by se tedy očekávat, že by měl být tento podíl zhruba zachován i v subpopulaci dětí školou povinných.

¹¹⁷ Podle kvalifikovaných odhadů ředitelů škol činil podíl romských žáků 26,4 %, což je údaj ve srovnání se školním rokem 2009/2010 o 8,6 % nižší.

¹¹⁸ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením.

¹¹⁹ Romští žáci vzdělávání v programu pro lehce mentálně postižené 78,9 % ku 43,3 %.

¹²⁰ Ze zprávy ČSI „Souhrnné poznatky z tematické kontrolní činnosti v bývalých zvláštních školách“ 2011/2012.

nutnou pro vyrovnání jeho znevýhodnění ve škole, třídě či studijní skupině zřízené pro žáky se zdravotním postižením.

Česká republika má komplikovanou vzdělávací soustavu, kde existuje několik paralelních systémů vzdělávání pro různé kategorie dětí, žáků a studentů s ohledem na charakter jejich postižení nebo znevýhodnění, přičemž tyto systémy nejsou vzájemně prostupné. Vzdělávací systém není připraven vzdělávat různé kategorie žáků dohromady. Složitost vzdělávací soustavy také snižuje přehlednost o počtu základních škol praktických, stejně jako počtu dětí, které se vzdělávají podle RVP ZV – LMP.¹²¹

Ve srovnání s ostatní populací je podíl Romů se středoškolským vzděláním nadále nízký.¹²² Bariérou pro přechod romského absolventa na SŠ je horší prospěch na ZŠ a nižší aspirace dětí i jejich rodičů. Tyto aspirace jsou ovlivněny prostředím, v němž dítě vyrůstá, kde je nezaměstnanost a nízká úroveň vzdělání běžná. Působí i nedůvěra rodičů v to, že vyšší vzdělání přinese dítěti sociální vzestup, neboť mají často zkušenosti ze svého okolí, kdy se Romům ani s vyšší úrovní vzdělání nepodaří najít si pracovní místo.

Romští absolventi po úspěšném dokončení základní školy buď nepokračují ve studiu, nebo volí učební obory ukončené získáním výučního listu, ne však maturitní zkouškou, která je předpokladem pro přijetí na VOŠ či VŠ. Nízký počet romských absolventů SŠ se logicky odráží ve velmi nízkém počtu romských studentů VOŠ a VŠ. Dlouhodobost, finanční náročnost a nejistota, zda se studentovi podaří školu úspěšně dokončit, demotivují k přechodu do tohoto stupně vzdělávání. Absolventi středních škol z nízkopříjmových romských rodin proto raději volí rychlý nástup na trh práce, aby dosáhly ekonomické nezávislosti.

¹²¹ Zpráva „Rovnost a kvalita ve vzdělání: Podpora znevýhodněných žáků a škol. Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy 2013-2015 © [cit. 15.12.2014]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/organizace-pro-ekonomickou-spolupraci-a-rozvoj-oecd>

¹²² Zpráva „Rovnost a kvalita ve vzdělání: Podpora znevýhodněných žáků a škol“ organizace OECD 2012 [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy 2013-2015 © [cit. 15.12.2014]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/organizace-pro-ekonomickou-spolupraci-a-rozvoj-oecd>

3.3.1. Přijatá opatření ke zvýšení vzdělanosti

Cílem všech přijatých opatření v oblasti vzdělávání romských dětí je zajištění naplňování zásad školského zákona, Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, Úmluvy o právech dítěte a Ústavy ČR tak, aby etnicita a sociální zázemí neměly vliv na zařazování žáků do vzdělávacích programů.

Jako nejvýraznější překážka při vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním je stanovena složitá komunikace pedagogů s rodiči, nepodnětné rodinné prostředí, omezené možnosti rodičů pomáhat dětem s přípravou na vyučování, nedostatečnou či žádnou kontrolu domácích úloh a náplně volného času. Žáci ve škole špatně navazují sociální kontakty, mají nízkou sebedůvěru a výrazně se neprosazují. U těchto dětí se jeví nejvíce potřebná individuální práce ke zvýšení motivace ke vzdělávání.¹²³

Nezastupitelnou roli v předcházení školní neúspěšnosti romských dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí hraje systém včasné péče.¹²⁴ Systém se snaží o propojení dostupných sociálně aktivizačních služeb¹²⁵ pro rodiny s dětmi ve věku od 0-6 let s činností školských poradenských pracovišť. Úkolem včasné péče je také zajištění dostupnosti asistenta pedagoga¹²⁶ pro děti v předškolním zařízení a informovat rodiče znevýhodněných dětí o jeho pozitivním vlivu na budoucí školní úspěšnost dětí.

Také zdravotničtí pracovníci sledují vývoj dítěte a zastávají důležitou roli v informovanosti romských rodičů o vlivu předškolního vzdělání na budoucí životní šance dítěte, za účelem zvýšení účasti romských dětí na předškolním vzdělávání a

¹²³ *Zpráva o stavu inkluzivního vzdělávání v ČR v roce 2012* [online]. Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. Praha 2013 [cit. 20.12.2014]. Dostupné z: file:///C:/Users/P&K/Downloads/VZ_2012_public.pdf

¹²⁴ Opatření cílená na romské děti v předškolním věku vycházející z Koncepce včasné péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí, kterou zpracovalo MŠMT.

¹²⁵ Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsou dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ambulantní služby poskytované rodině s dítětem, u kterého existují rizika ohrožení jeho vývoje, nebo je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě obtížné sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez pomoci překonat. Služba obsahuje výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba se poskytuje bezúplatně.

¹²⁶ Asistenta pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním zřizuje ředitel školy se souhlasem krajského úřadu na základě § 16, odst. 10 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání (školský zákon).

vytvoření vhodných podmínek pro jejich rozvoj v domácím prostředí. Důležité je v tomto směru zapojit i NNO, místní samosprávu a média.¹²⁷

V reakci na nesprávný postup některých mateřských škol při přijímání dětí do předškolního vzdělání, který má dopad i na romské děti, vydal veřejný ochránce práv v roce 2012 „Doporučení k naplňování práva na rovné zacházení v přístupu k předškolnímu vzdělávání.“¹²⁸

Při umisťování romských dětí do základní školy je často diagnostikován požadavek na speciální vzdělávací potřeby a dochází k jejich umisťování do základních škol zřizovaných pro děti s lehkým mentálním postižením. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy proto provedlo analýzu využívání diagnostických nástrojů, přičemž bylo zjištěno, že největší problém je interpretace výsledků diagnostiky. Poradenští pracovníci provádějící diagnostiku by měli být vzděláváni v problematice správného užívání diagnostických nástrojů ve vztahu k dětem ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí tak, aby dokázali odlišit vliv lehkého mentálního postižení a vliv faktorů vyplývajících ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí.

Ve vztahu k diagnostice žáků ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí je nutné, aby byla zvýšena prostupnost vzdělávacího systému, v němž bude pravidelně posuzována úspěšnost a rozvoj kompetencí žáků vzdělávaných podle RVP ZV LMP, které jsou potřebné pro vzdělávání dle RVP ZV, a rozvíjet další podpůrné mechanismy, které usnadní žákům vzdělávaným dle RVP ZV LMP přestup a setrvání v hlavním vzdělávacím proudu.¹²⁹

¹²⁷ Výzkum WB, UNDP *Směrem k rovnému začátku: uzavření propasti ve včasném vzdělání romských dětí z východní Evropy, 2012* [online]. [cit. 15.12.2014]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/III_Zprava_pripominky_1_11_2013.pdf

¹²⁸ Mezi kritéria pro posouzení žádosti o přijetí dítěte do mateřské školy patří věk, upřednostňovány jsou děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, dále trvalý pobyt dítěte v obci nebo trvalý pobyt jednoho nebo obou rodičů v obci, kde se mateřská škola nachází. Toto kritérium škodí romským dětem, neboť vyrůstá často v migrujících rodinách, které se stěhují za levnějším ubytováním. Romské rodiny rovněž poškozují kritérium zaměstnanosti, kdy je vzhledem k vysoké míře nezaměstnanosti pravděpodobnější, že budou bez zaměstnání. Mateřská škola by měla plnit funkci vzdělávací, nikoliv jako hlídací služba. Posledním kritériem je sociální situace či sociální potřebnost dítěte. Pro dítě v nepříznivé situaci je vzdělání potřebnější, neboť se podílí na jeho socializaci, na zdravém citovém rozvoji, atd.

¹²⁹ Přeradit žáka vzdělávaného podle RVP ZV LMP do programu RVP ZV je možné dle § 9 odst. 3 vyhlášky 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

K posílení kompetencí školy a školských poradenských zařízení vůči žákům ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí slouží Národní akční plán inkluzivního vzdělávání¹³⁰, kde je podpora žáků řešena komplexně. Cílem opatření je zvyšovat odbornou připravenost pedagogických pracovníků, aby byli schopní reagovat na specifické potřeby těchto žáků. Metodickou podporu pedagogickým pracovníkům v tomto směru poskytují na všech úrovních vzdělávacího systému Centra podpory inkluzivního vzdělávání, která jsou zřízena v každém kraji¹³¹. Opatření se také zabývá změnou klimatu na školách a zajištění otevřenosti vzdělávacího systému k dětem s odlišnou kulturní a sociální zkušeností.

V souvislosti s přestupem romských žáků do systému sekundárního vzdělávání a terciárního vzdělávání realizuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy program doučování ke zvýšení školní úspěšnosti těchto žáků. Zejména školní úspěšnost v druhém stupni základní školy ovlivňuje přestup žáků do sekundárního vzdělávání.¹³² Rovněž stabilní rodinná situace a kvalitní zázemí pro přípravu na vyučování přispívá k úspěšnosti romského žáka ve škole. Tento předpoklad však nemůže být naplněn, pokud dítě vyrůstá v rodině, kterou provází řada problémů spojených s bydlením, s předlužením, atd. V takovém případě může rodina využít poskytovatele sociálních služeb směřujících k sociálnímu začleňování. Prostřednictvím sociálních služeb je navazována spolupráce se školami, školskými zařízeními a jsou řešeny dílčí problémy sociálně vyloučených rodin. Rodině může být zprostředkována specializovaná sociální služba v podobě

¹³⁰ *Strategie vzdělávání 2020. Národní akční plán inkluzivního vzdělávání* [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 20.1.2015]. Dostupné z: <http://www.vzdelavani2020.cz/narodni-akcni-plan-inkluzivniho-vzdelavani.html>

¹³¹ Kraj hraje klíčovou roli v rozvoji vzdělávací soustavy ve své spádové oblasti. Dle § 9, odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání vypracovává v souladu s dlouhodobým záměrem vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v kraji a předkládá jej MŠMT k vyjádření. Část dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy týkající se vzdělávání ve školách a školských zařízeních v kraji předkládá rada kraje zastupitelstvu kraje ke schválení. Tento záměr obsahuje analýzu vzdělávací soustavy v kraji a stanovuje na základě demografického vývoje, vývoje na trhu práce a záměru dalšího rozvoje kraje zejména cíle a úkoly pro jednotlivé oblasti vzdělávání, strukturu vzdělávací nabídky, především strukturu oborů vzdělávání, druhů a popř. typů škol a školských zařízení a jejich kapacitu a návrh na financování vzdělávání a školských služeb v kraji. Dlouhodobé záměry se každé 2 roky vyhodnocují a v případě potřeby upravují či doplňují.

¹³² *Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žáků a žákyň základních škol v okolí sociálně vyloučených romských lokalit* [online]. MŠMT Praha 2009 [cit. 23.12.2014]. Dostupné z: file:///C:/Users/P&K/Downloads/VZDELANOSTNI_DRAHY.pdf

case managera, což je sociální pracovník, který přebírá veškeré aktivity ke stabilizaci rodinné situace a k podpoře úspěšnosti dítěte v hlavním vzdělávacím proudu (zajišťuje doučování, stipendium, atd.) nebo zajišťuje jiné rozvojové aktivity vedoucí k sociální inkluzi.

Romské děti, které vyrůstají v sociokulturně znevýhodněném prostředí, se při přechodu na vyšší stupeň vzdělání často setkávají s nižší podporou ze strany rodiny, v jejich okolí chybí pozitivní pracovní profesní vzory, což u nich snižuje motivaci pokračovat ve studiu a budovat si profesní kariéru. Škola takovým znevýhodněným žákům poskytuje kariérní poradenství s programy přípravy na přijímací zkoušky, jehož součástí je romské dítě motivovat i jeho rodiče k dalšímu vzdělávání, orientovat ho v nabídce dalšího studia, pomoci s plánováním budoucí pracovní kariéry, připravit je na přijímací řízení a pomoci s přestupem na další stupeň vzdělávání. O změnu postoje Romů ke vzdělávání a celoživotnímu učení se snaží školy s velkým počtem romských žáků prostřednictvím besed za účelem šíření pozitivních vzorů či v rámci aktivit nevládních organizací nebo kampaní s využitím sdělovacích prostředků.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy podporuje školy s celodenním programem k rozvoji lidských zdrojů, které nabízejí vzdělávací a volnočasové aktivity nejen pro své žáky, ale i pro dospělé. Díky atraktivitě nabízených aktivit a inovativním projektům působí tyto školy s celodenním programem ve vyloučených lokalitách desegregačně, neboť mohou zabránit odlivu majoritních žáků a zároveň napomoci ke zlepšení vztahů mezi majoritou a obyvateli vyloučených lokalit.¹³³

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v souvislosti s podporou studia chudých romských studentů na VOŠ a VŠ poskytuje finanční kompenzace¹³⁴ z dotace na podporu sociálně znevýhodněných studentů ke zvládnutí finanční náročnosti studia, čímž zvyšuje motivaci k dalšímu vzdělání.

¹³³ *Analýza připravenosti prostředí v ČR a možnosti rozvoje komunitních škol* [online]. MŠMT 2009 [cit. 23.12.2014]. Dostupné z: file:///C:/Users/P&K/Downloads/zaverecna_zprava_analyza_pripavenosti_prostredi_v_cr_a_moznosti_rozvoje_komunitnich_skol.pdf

¹³⁴ Sociální stipendium se přiznává studentům podle § 91 odst. 3 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů. V roce 2012 bylo ve prospěch veřejných vysokých škol přerozděleno 42,653,000,- Kč a soukromým vysokým školám 2,019,000,- Kč.

Podle mého názoru je zásadní myšlenkou ke zvýšení vzdělanosti romských dětí změna postojů u široké veřejnosti, v níž převládá názor, že by tyto děti měly být vzdělávány odděleně od dětí majoritní skupiny. I romské dítě se chce učit a rozvíjet se a nesmí být na něj pohlíženo jako na nepřizpůsobivé. Zejména politici a představitelé škol by měli působit na rodiče a další veřejnost, aby přijali fakt, že rozmanitost a desegregace ve vzdělání je lepší pro všechny z důvodu snížení ekonomických ztrát v produktivitě a výdajů z veřejných rozpočtů.¹³⁵

3.4. Rozvoj a podpora romské kultury

Za podpory Ministerstva kultury, Rady vlády pro národnostní menšiny, krajů a obcí, jsou podnikány kroky k zachování a rozvoji romské kultury a historie. Přes všechny podniknuté kroky uvedených institucí však není přijímána romská kultura a jazyk jako plnohodnotná součást kulturního dědictví ČR a dochází tak postupně k pokračování akulturace¹³⁶ a jazykové asimilace.¹³⁷ Mladší generace Romů ztrácí kontakt s tradiční romskou kulturou, s historií a postupně i s romským jazykem.¹³⁸

Česká republika přistoupila v souvislosti s rozvojem a ochranou romské národnostní identity k Rámcové úmluvě o ochraně národnostních menšin¹³⁹, což je důležitý dokument zavazující k podpoře podmínek nezbytných pro příslušníky národnostních menšin k tomu, aby mohli zachovávat a rozvíjet svou kulturu a

¹³⁵ Studie Světové banky „Ekonomické náklady vyloučení Romů z trhu práce“ z roku 2010, z níž vyplývají ekonomické ztráty pro ČR na produktivitě v souvislosti s nezaměstnaností Romů ve výši 367 mil. € a v souvislosti s vysokými sociálními výdaji na sociální zabezpečení činily ve sledovaném období pro ČR 233 mil. €.

¹³⁶ Akulturace je proces sociálních a kulturních změn, ke kterým dochází v důsledku kontaktu různých kultur. Souvisí s difúzí kulturních prvků a s migrací etnik v prostoru. Na úrovni jednotlivce pak akulturace vystupuje jako proces sociálního učení.

¹³⁷ Tento požadavek vychází z Listiny základních práv a svobod, která zakazuje všechny způsoby nátlaku směřující k odnárodňování, ke ztrátě vlastní kultury a jazyka, a to včetně způsobů nepřímých. Romská menšina čelila několik desetiletí násilné asimilaci, jejímž záměrem bylo odnárodnění a plné kulturní přizpůsobení Romů majoritní společnosti bez respektu k jejich kulturním odlišnostem a zvyklostem. Úsilí státní správy i místních samospráv v praxi nepřineslo očekávaný integrační efekt a vedlo spíše ke kulturní dezintegraci romských komunit.

¹³⁸ Evropská charta regionálních či menšinových jazyků. Důvodová zpráva. *Srovnání přihlášení se k národnosti a mateřskému jazyku při sčítání lidu v roce 2001 a 1991*. [online]. Parlamentní shromáždění Rady Evropy, Výbor ministrů, Stálá konference komunálních a regionálních úřadů Evropy [cit. 9.12.2014]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/duvodova_zprava_vlada_2005.pdf

¹³⁹ *Rámcová úmluva na ochranu národnostních menšin* [online]. Generální direktorát pro lidská práva Rady Evropy [cit. 9.12.2014]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/ramcovka_letak.pdf

uchovat si tak základní prvky své identity, zejména náboženství, jazyk, tradice a kulturní dědictví.

Dalším mezinárodně právním dokumentem, který Česká republika ratifikovala, je Evropská charta regionálních či menšinových jazyků¹⁴⁰, která si klade za cíl zaručení používání regionálních či menšinových jazyků v soukromém i veřejném životě, stanovení pozitivní ochrany a podpory uchování historických regionálních či menšinových jazyků a přispět tak k zachování a rozvoji tradic evropského kulturního dědictví.

Vláda České republiky vychází z přesvědčení, že s upevněním kulturní identity Romů poroste i jejich zájem o spravování vlastních záležitostí a o aktivní prosazování vlastních zájmů ve společnosti i odpovědnost za ně.

3.4.1. Opatření zaměřená na podporu a rozvoj romské kultury

Mezi významná opatření k podpoře romské kultury se řadí výzkum a rozvoj teorie o romské kultuře, což je podporováno Ministerstvem školství se zapojením Akademie věd ČR. Výsledky bádání v oblasti romistiky, antropologie, sociologie a dalších vědních oborů slouží nejen ke zvýšení úrovně vědění o zákonitostech v romské menšině a o jejím fungování, ale i jako nástroj k vytváření politiky k posílení pozice romské menšiny ve společnosti a k potlačení mechanismů sociálního vyloučení. Důležitou součástí těchto snah je zpřístupnit romistické vzdělání budoucí romské elitě a vyškolit další vysokoškoláky z majoritní společnosti, schopné působit jako mediátoři mezi českou majoritou a romskou minoritou. V této souvislosti je důležité, aby vláda a příslušné orgány státní správy i nadále rozvíjely mechanismy k podpoře a k financování výzkumů realizovaných odbornými pracovišti a podporovaly institucionální rozvoj vysokoškolského oboru romistika a jeho rozšíření na další vysoké školy.¹⁴¹

K podpoře romské kultury je zapotřebí přijetí a uznání romské kultury, historie a jazyka jako plnohodnotné součásti většinové kultury české společnosti. Za tímto účelem se Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ve spolupráci

¹⁴⁰ Mezinárodní dokumenty. *Evropská Charta regionálních či menšinových jazyků* [online]. Vláda České republiky [cit. 9.12.2014]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/evropska-charta-regionalnich-ci-mensinovykh-jazyku-17547/>

¹⁴¹ KOCÁB, Michael. *Koncepce romské integrace na období 2010-2013*. Praha: Úřad vlády České republiky, ministr pro lidská práva, 2010. str. 16. ISBN 978-80-7440-022-3.

s Výzkumným ústavem pedagogickým a Národním ústavem odborného vzdělávání podílí na zajišťování včlenění tématu romské kultury a romských dějin do rámcových vzdělávacích programů škol i do metodických a výukových materiálů pro žáky a studenty a dále do vzdělávání pedagogických pracovníků. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy dále v souvislosti s podporou romské kultury spolupracuje s Českou školní inspekcí za účelem vyhodnocování souladu mezi probíhající výukou v praxi a rozšiřováním rámcových vzdělávacích programů a nacházení nových východisek. Podpora je zajišťována rovněž ze strany Ministerstva kultury, krajských úřadů a obcí s rozšířenou působností v souvislosti s poskytováním finanční podpory na pořádání romských kulturních akcí.¹⁴²

Na základě sociolingvistického výzkumu situace romštiny¹⁴³ bylo z jeho výsledků zjištěno, že na území ČR došlo ke směně romštiny za češtinu. Nejvýše jedna třetina Romů ve školním věku bude schopná předávat romský jazyk svým dětem a lze předpokládat další prohloubení jazykové směny. Vláda ČR v souladu s Evropskou chartou regionálních a menšinových jazyků proto usiluje o uchování a rozvoj romského jazyka, jakožto kulturního dědictví. V tomto směru poskytuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy finanční podporu pro výzkum romštiny a zajišťuje realizaci opatření směřujících k pedagogickým pracovníkům v oblasti jejich vzdělání ve výuce s dětmi hovořícími romsky a vytváří k tomu metodické a didaktické materiály pro výuku romštiny. Je rovněž nutné podporovat literaturu psanou v romštině, k čemuž existují dotační programy Ministerstva kultury, kdy finanční podpora může být využita v rámci edičního projektu týkajícího se distribuce romského periodika a literatury. Cílem těchto opatření je

¹⁴² Rozvoj a prezentace romské kultury vychází z přístupu vlády k národnostním menšinám, který je cílen na podporu rozvoje a prezentace kultur národnostních menšin, na podporu multikulturní výchovy a podporu integrace romských komunit. Za tímto účelem vláda vyčleňuje i prostředky ze státního rozpočtu a podporuje programy zaměřené na divadla, muzea, galerie, knihovny, dokumentační činnost a další aktivity romské národnostní menšiny. Nejvýznamnějšími dotačními tituly Ministerstva kultury jsou Podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin, Podpora integrace příslušníků romské komunity, Rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin, Výběrové dotační řízení pro oblast profesionálního hudebního umění, Knihovna 21. století.

¹⁴³ Sociolingvistický výzkum situace romštiny na území ČR, jehož realizátorem byl Seminář romistiky – Ústav jižní a centrální Asie FFUK pro MŠMT ČR v roce 2008. Cílem výzkumu bylo zmapování situace romštiny v ČR se zřetelem na jazykovou kompetenci mluvčích romštiny, domény používání romštiny, typy a struktury faktorů, které používání romštiny ovlivňují.

ovlivnit mezigenerační přenos romštiny, aby již tento jazyk nebyl vnímán jeho mluvčími jako zbytečný a nebyl obecně podceňován jako plnohodnotný jazyk.¹⁴⁴

K podpoře romského jazyka a kultury přispívá i jejich včlenění do menšinového vysílání ve veřejnoprávních médiích za podpory mediální rady České televize a Českého rozhlasu. V této věci je však nutné, aby účinně fungovala kontrola korektnosti vysílaných pořadů tak, aby média podávala objektivní a nezájaté informace o příslušnících romských komunit, a tím zabránila jejich stigmatizaci a šíření negativního obrazu v očích veřejnosti.¹⁴⁵

Tématu podpory romské kultury se dotýká i výzkum romského holocaustu, vzhledem k tomu, že historické poznatky o zločinech z období nacistické okupace jsou nedostatečné. V tomto směru realizuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo kultury své podpůrné programy a současně probíhá podpora úprav pietních míst¹⁴⁶, kde byly romské integrační tábory.

3.5. Oblast zdraví

Legislativa v České republice garantuje rovný přístup ke všem občanům ve zdravotní péči, avšak na základě provedených výzkumů je zjištěno, že existují skupiny obyvatel, u nichž je přístup ke zdravotní péči ohrožen. Takovou skupinou jsou i sociálně vyloučení Romové. Z výzkumu vyplývá, že Romové vykazují horší zdravotní stav a nižší délku dožití ve srovnání s většinovou populací. Přitom podpora zdraví je jednou ze základních priorit, neboť podmiňuje soběstačnost a ekonomickou nezávislost díky aktivnímu uplatnění na trhu práce.¹⁴⁷

Péče o zdraví Romů je však ztěžována řadou problémů, které se vyskytují právě v sociálně vyloučených lokalitách. Mezi ně patří bydlení v obydlích ve špatném stavebnětechnickém stavu, kde se v hojné míře vykytuje vlhkost, plísně a různí škůdci jako přenašeči chorob. Šíření infekčních chorob v takovém prostředí

¹⁴⁴ KOCÁB, Michael. *Koncepce romské integrace na období 2010-2013*. Praha: Úřad vlády České republiky, ministr pro lidská práva, 2010. str. 17. ISBN 978-80-7440-022-3.

¹⁴⁵ Je nutné důsledně prosazovat zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi, který zahrnuje rozvoj kulturní identity obyvatel ČR, včetně příslušníků národnostních menšin.

¹⁴⁶ Usnesení vlády č. 589 ze dne 4. května 2009 k úpravě pietních míst. In: *Věstník vlády pro orgány krajů a orgány obcí*, 2009. ISSN 1214-2263.

¹⁴⁷ V roce 2012 byly zveřejněny výsledky regionálního šetření UNDP, World Bank a Evropské komise v 11 členských zemích EU s názvem „Zdravotní situace romských komunit“, které poukázaly na horší zdravotní stav Romů žijících na vyloučených územích v porovnání s neromy.

rovněž podporují společná sociální zařízení, chybějící koupelny v bytech III. a IV. kategorie a sdílení malých prostor větším počtem obyvatel. Dalším negativním faktorem ovlivňujícím zdravotní stav obyvatel ve vyloučených lokalitách, je výskyt rizikového chování, které je pro takové lokality charakteristické (např. užívání drog, alkoholismus,...).

Horší zdravotní stav Romů není zapříčiněn jen jejich postojem ke zdraví a jejich socioekonomickou situací, v tomto ohledu spolupůsobí také jejich nižší orientace v systému zdravotní péče a diskriminace ze strany zdravotnického personálu v přístupu ke zdravotní péči.¹⁴⁸

V souvislosti se stratifikovaným přístupem k lékařské péči, diferencovaném přístupu k informacím zdravotních rizik a sociálně rizikovém chování obyvatel v sociálně vyloučených romských lokalitách podporuje Česká republika program Světové zdravotnické organizace (dále jen „WHO“) „Zdraví 21 – zdraví pro všechny v 21. století“, který obsahuje požadavek v oblasti zdravotní politiky na redukci sociálních rozdílů ve zdraví v rámci zabránění předčasného úmrtí a nadměrné nemocnosti sociálně znevýhodněných skupin obyvatelstva.¹⁴⁹

3.5.1. Opatření ke zlepšení zdravotní situace Romů

Na základě výsledků mezinárodně výzkumné studie s názvem „SASTIPEN – Zdraví a romská komunita, analýza situace v Evropě“¹⁵⁰, s cílem analyzovat zdravotní situaci romské populace a následně navrhnout specifické strategie a činnost v oblasti zdraví, bylo zjištěno, že zásadním problémem je nízká informovanost Romů o zdravém životním stylu a o fungování systému zdravotní péče.

¹⁴⁸ Na zmapování diskriminace v přístupu ke zdravotní péči u ohrožených skupin se zaměřilo v roce 2012 šetření Agentury EU pro základní práva s názvem „Nerovné zacházení a vícenásobná diskriminace v přístupu ke zdravotní péči a její kvalitě.“ Více na: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/aktuality/nova-zprava-agentury-eu-prozakladni-prava-nerovne-zachazeni-a-vicenasobna-diskriminace-v-pristupu-ke-zdravotni-peci-a-jejikvalite-104332/>; <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/inequalities-discrimination-healthcare>

¹⁴⁹ V souvislosti s deklarací WHO vytvořila Česká republika tzv. „Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva ČR – Zdraví pro všechny v 21. století“, který vláda vzala na vědomí usnesením č. 1046 ze dne 30. října 2002.

¹⁵⁰ Výzkum probíhal kromě České republiky, kde byly do jeho realizace zapojeny kancelář Rady vlády pro záležitosti romských komunit, organizace Vzájemného soužití a další neziskové organizace, také v Bulharsku, Maďarsku, Portugalsku, Rumunsku, Řecku, Slovensku a Španělsku.

V oblasti zvýšení informovanosti romských komunit o zdravém životním stylu¹⁵¹ se v praxi osvědčil program zdravotně sociálních pomocníků. Krajsští koordinátoři pro romské záležitosti však zmiňují ve svých zprávách mnohem větší potřebu realizace programu, neboť na území ČR nepůsobí dostatečné množství pomocníků a program není dostupný ve všech potřebných lokalitách.¹⁵²

V souvislosti s podporou a rozšířením programu zdravotně sociálních pomocníků a šíření dalších osvětových aktivit v sociálně vyloučených romských lokalitách je nutno vyškolit dostatečné množství nových zdravotních pomocníků ve všech potřebných lokalitách s využitím finančních prostředků z dotací Ministerstva práce a sociálních věcí při splnění podmínek zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách nebo z ESF.

V oblasti poskytování zdravotní péče Romům je dále z výzkumu „SASTIPEN“ zjištěno ohrožení lidí s odlišnou sociální a kulturní příslušností předsudečným jednáním a omezením vstřícnosti zdravotnických pracovníků při poskytování zdravotnických služeb. Prostředkem k odbourání předsudků zdravotnického personálu ve vztahu k lidem odlišné národnosti a rasy a zvýšení informovanosti o faktorech, které mohou ovlivnit diagnostiku nemocí i průběh poskytování zdravotní péče, je dostatečné vzdělání zdravotnických pracovníků.¹⁵³ Poznatky a praktické zkušenosti jsou získávány od krajských koordinátorů pro romské záležitosti, romských poradců působících na úrovni obcí s rozšířenou působností a zkušených poskytovatelů sociálních služeb příslušníkům romských

¹⁵¹ O možnostech prevence onemocnění, o důsledcích nedodržování zásad zdravého životního stylu a léčebného režimu, o problematice plánovaného rodičovství a o nutnosti docházet na preventivní prohlídky a dodržovat očkovací kalendář u malých dětí. Kromě osvěty mohou zdravotně sociální pomocníci pomoci uživatelům služby při vyjednávání s lékaři při zajištění preventivních prohlídek, zprostředkování kompenzačních pomůcek, při registraci u lékaře i při podávání žádosti o invalidní důchod.

¹⁵² *Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012* [online]. Úřad vlády České republiky, Sekce pro lidská práva. Odd. kanceláře Rady vlády ČR pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny. Praha 2013. str. 111 [cit. 11.12.2014]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/III_Zprava_pripominky_1_11_2013.pdf

¹⁵³ Ministerstvo zdravotnictví ve spolupráci s Radou vlády pro záležitosti romské komunity jsou odpovědné subjekty pro zvyšování informovanosti zdravotnických pracovníků o faktorech, které ovlivňují zdravotní stav romských komunit.

komunit. Při výuce zdravotnických pracovníků je rovněž kladen důraz na vztah zdravotníka k příslušníkům menšin a na pravidla vzájemné komunikace.¹⁵⁴

3.6. Oblast bezpečnosti

Oblastí bezpečnosti romských komunit se prioritně zabývá resort Ministerstva vnitra a Policie ČR. Tyto instituce nepřetržitě analyzují bezpečnost romských komunit ze dvou hledisek – a tím jsou jednak aspekty, které ohrožují komunitu z vnějšího prostředí, čímž je v našich podmínkách nejčastěji pravicový extremismus a rasově motivovaná trestná činnost¹⁵⁵ a aspekty, které působí uvnitř komunit, kdy se jedná o kriminalitu a další patologické formy chování jako výsledek adaptace sociálně vyloučených Romů na specifické prostředí, v němž žijí.¹⁵⁶

Bezpečnostní riziko pro příslušníky romských komunit přináší zejména pravicový extremismus¹⁵⁷, pro který je v České republice specifickým tématem anticiganismus jako zvláštní forma rasismu orientovaná proti romské menšině. Na území ČR došel extremismus k celkové profesionalizaci, k nárůstu sympatizantů ze střední vrstvy, s čímž souvisí i zvyšující se úsilí extremistů o zapojení do politiky. Úspěch zaznamenala Dělnická strana, která ve volbách do Evropského parlamentu získala 1,07 % hlasů, a tím i finanční příspěvek od státu.¹⁵⁸

¹⁵⁴ Vyhláška č. 187/2009 Sb., o minimálních požadavcích na studijní programy všeobecné lékařství, zubní lékařství, farmacie a na vzdělávací programy všeobecné praktické lékařství; Vyhláška č. 39/2005 Sb., která stanovuje minimální požadavky na studijní programy k získání odborné způsobilosti k výkonu nelékařského zdravotnického povolání. Obě vyhlášky určují minimální požadavky na výuku, větší důraz na vztah zdravotnických pracovníků k příslušníkům minorit, za účelem minimalizace možného nedorozumění a konfliktních situací vyplývajících z kulturní odlišnosti.

¹⁵⁵ V právu není pojem extremismus nijak definován. Ministerstvo vnitra tím rozumí jednání, které naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu nebo přestupku a jeho pohnutkou je apriorní nenávisť vyplývající z příslušnosti adresáta útoku k rase, národnosti, náboženství, třídě či jiné sociální skupině. In: Analýza dostupných soudních rozsudků pachatelů extremistické, rasově motivované a xenofobní násilné trestné činnosti, Ministerstvo vnitra ČR, Odbor bezpečnostní politiky, Praha 2012 [online]. [cit. 5.2.2015]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/analiza-dostupnych-soudnich-rozsudku-pdf.aspx

¹⁵⁶ GABAL, Ivan. *Východiska strategie boje proti sociálnímu vyloučení*. [online]. GAC Ivan Gabal Analysis&Consulting. Poslední změna 07.02.2012 [cit. 2.2.2015]. Dostupné z: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_Strategie_soc_vyloucení.pdf

¹⁵⁷ Informace vycházejí ze Zprávy o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území České republiky v roce 2012 [online]. MVČR 2013 [cit. 1.1.2015]. Dostupné z: <file:///C:/Users/P&K/Downloads/extremismus-material.pdf>

¹⁵⁸ Zpráva o problematice extremismu na území ČR v roce 2008 je součástí Strategie boje proti extremismu, která byla schválena usnesením vlády ČR ze dne 4. května 2009 č. 572.

V tabulce č. 2, v příloze, je uveden přehled extremistických trestných činů, u nichž byl veden útok na národ, národnost nebo rasu či pro příslušnost k nim (celkový nápad v letech 2000 až 2012 podle skutkových podstat). Uvedená čísla byla získána z Evidenčně statistického systému kriminality Policejního prezidia ČR – ESSK.

V přílohové části mé práce se dále nachází graf č. 1, ze kterého vyplývá, že v rámci 10 let měla násilná extremistická, rasově nebo xenofobně motivovaná trestná činnost kolísavou tendenci. Pokud bych se však zaměřila na období od roku 2005 do roku 2011, tak je patrný opětovný nárůst trestné činnosti § 196 (násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci) a § 221 (ublížení na zdraví).

Rok 2012 je charakteristický stabilizací, neboť nebyly zaznamenány žádné výrazné mobilizační tendence pravicových extremistů. Extremisté začali používat opatrněji zástupné symboly i byli obezřetnější ve svých verbálních projevech, nejspíše se ponaučili z trestních postihů, ke kterým docházelo u extremistických akcí pořádaných v minulých letech.¹⁵⁹

V souvislosti s ochranou Romů před extremismem je důležité, aby jim byl zajištěn bezpečný a důstojný život, aniž by na ně kdokoli útočil fyzicky či slovně kvůli jejich romskému původu a aby byly systematicky odstraňovány negativní stereotypy, předsudky a nedostatečná objektivní informovanost o romské národnostní menšině v české společnosti. Změnou etnického klimatu by došlo k oslabení neonacistů a ke snížení bezpečnostních rizik ve vztahu k Romům. K ochraně Romů před extremismem přijala Vláda ČR ucelený a provázaný komplex opatření, který je obsažen v Koncepci boje proti extremismu¹⁶⁰ a Strategii prevence kriminality na rok 2012-2015. Do realizace úkolů Koncepce jsou zapojovány kromě Ministerstva vnitra a Policie ČR i další resorty – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Úřad vlády ČR, Ministerstvo

¹⁵⁹ *Zpráva o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území České republiky v roce 2012* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, 2013 [cit. 1.1.2015]. Dostupné z: file:///C:/Users/P&K/Downloads/extremismus-material.pdf

¹⁶⁰ Koncepce boje proti extremismu pro rok 2012 byla schválena usnesením vlády č. 328 ze dne 9. května 2012.

spravedlnosti, Ministerstvo obrany, Ministerstvo financí, Ministerstvo kultury, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Nejvyšší státní zastupitelství.¹⁶¹

Iniciativu v realizaci opatření na podporu tolerance a antidiskriminačních postojů většinové společnosti vyvíjí i Sekce pro lidská práva Úřadu vlády ČR, která zahájila v roce 2013 tříletou národní Kampaň proti rasismu a xenofobii. Projekt reaguje na projevy extremismu, rasismu a násilí z nenávisli mezi mladými lidmi, zacílené často na Romy, a to v krajích s obecně vysokou mírou nezaměstnanosti. Mimo celostátně mediální kampaně zaměřené na mladé lidi ve věku od 15 -25 let, jsou součástí projektu také vzdělávací a koordinační aktivity.

4. Ghetto jako jeden z možných faktorů ovlivňujících vznik kriminality ve společnosti

Aktuální problémy s patologickým chováním v České republice jsou spojovány zejména se sociálně vyloučenými romskými skupinami obyvatel. Jedním ze spouštěčů sociálního napětí a občanských nepokojů, jsou adaptační strategie sociálně vyloučených lidí na podmínky života ve vyloučeném prostředí, v němž nemají perspektivu zlepšení své sociální ani ekonomické situace. Mezi nejčastější spouštěče negativních životních strategií patří nezaměstnanost, sankční vyřazení z úřadu práce a ztráta nároku na sociální dávky, závislost na návykových látkách, nenadálá životní událost spojená s vyššími finančními výdaji. Vysoká míra nezaměstnanosti, extrémní chudoba, materiální deprivace a často i neřešitelné předlužení působí jako kriminogenní faktory, které obecně vedou k využívání alternativních zdrojů obživy, které mohou jít za hranici zákona.¹⁶²

Projevem dlouhodobé frustrace pak může být násilná kriminalita (ublížení na zdraví, loupež, vydírání), majetková kriminalita (kapesní krádeže, vloupání do obydlí, do vozidel) trestné činy spojené s výrobou a distribucí návykových látek nebo přestupky na úseku veřejného pořádku a občanského soužití a ignorování alternativních trestů.¹⁶³ V České republice je evidována nejen kriminalita

¹⁶¹ Vyhodnocení plnění Koncepce boje proti extremismu pro rok 2012, které bylo schválené vládou dne 15. května 2013 usnesením č. 353.

¹⁶² GABAL, Ivan. *Východiska strategie boje proti sociálnímu vyloučení*. [online]. GAC Ivan Gabal Analysis&Consulting. Poslední změna 07.02.2012 [cit. 2.2.2015]. Dostupné z: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_Strategie_soc_vyloucení.pdf

¹⁶³ VÁLKOVÁ Helena. KUCHTA Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. s. 360. ISBN 978-80-7400-429-2

Romů,¹⁶⁴ ale i dalších národnostních menšin, jako např. občanů Slovenska, Ukrajiny, Ruska, Vietnamu, atd.

4.1. Specifické rysy kriminality sociálně vyloučených obyvatel

Zejména podle údajů o registrované kriminalitě, jsou příslušníci některých národnostních menšin evidováni jako pachatelé trestných činů častěji, než je tomu u majoritního obyvatelstva. Tento rozdíl lze zaznamenat zejména mezi mladistvými a mladými dospělými muži.¹⁶⁵ V ČR je oproti majoritě výrazně zatížena kriminalitou romská minorita. K hledání příčin tohoto zatížení bylo provedeno mnoho výzkumů.¹⁶⁶

Musím však poznamenat, že v současné době v našich podmínkách evidují závažnou překážku, díky které je snížena přesnost uváděných údajů a nemožnost ověření sdělovaných dat, a to, že neexistují specifická statistická data o Romech. Sběr etnických dat je totiž regulován zákonem č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin (ustanovení § 4)¹⁶⁷ a zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

Při studiu dané problematiky jsem zjistila, že většina národnostních menšin, které jsou nejvíce zatíženy kriminalitou, je ve srovnání s majoritním obyvatelstvem společensky a ekonomicky znevýhodněna. Často jsou zatížena kriminalitou místa, zpravidla části velkých měst, typická špatnými sociálními

¹⁶⁴ Informace o situaci romské menšiny uvedené v jednotlivých kapitolách se opírají o kvalifikované odhady odborníků nebo výsledky cílených a spíše lokálně nebo úzce tematicky zaměřených výzkumů.

¹⁶⁵ Uvedená zjištění vyplývají i z německého výzkumu Kriminologického výzkumného institutu v Dolním Sasku v roce 2005. In: VÁLKOVÁ Helena, KUČTA Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. s. 364. ISBN 978-80-7400-429-2

¹⁶⁶ Výzkumy prováděl Institut pro kriminologii a sociální prevenci MS ČR v Praze. Např. byly srovnávány 3 skupiny osob ve věku mladistvých – mladiství Romové, kteří se dopustili delikventního jednání, mladiství Neromové, kteří se dopustili delikventního jednání, a Romové ve věku mladistvých, kteří se nedopustili trestného činu. Romové, kteří se dopustili delikventního jednání, pocházeli z velké rodiny s mnoha sourozenci, s nízkým příjmem, žili v přeplněném bytě, se špatnými hygienickými podmínkami, v bydlišti docházelo ke konfliktům se sousedy, jejich rodiče byli často negramotní, výskyt opakované kriminality u dospělých členů rodiny, negativní vztah ke škole. In: MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1. vydání. Praha: Portál, 1998. s. 142-144. ISBN 80-7178-771-X.

¹⁶⁷ Orgány veřejné správy nevedou evidenci příslušníků národnostních menšin. Získání, zpracování a používání osobních údajů týkajících se příslušnosti k národnostní menšině se řídí ustanovením zvláštních právních předpisů. Údaje o přihlášení se k národnosti získané těmito orgány při sčítání lidu nebo podle zvláštního zákona, které umožňují určení k příslušnosti k národnostní menšině, nesmějí být použity pro jiný účel, než pro který byly shromážděny a uloženy, a po statistickém zpracování musejí být zničeny.

podmínkami, např. některé oblasti vnitřního města s vysokou koncentrací továren a neudržovaných velkých obytných domů s levnými nájemními byty apod., kde dochází k soustředění obyvatel s velmi nízkými příjmy, závislých na sociálních dávkách, s vysokou mírou nezaměstnanosti, domácností s jediným rodičem, zpravidla matkou, tedy obecně rodin s velmi nízkým socioekonomickým statutem. Přitom právě národnostní menšiny, s ohledem na svou sociální a ekonomickou situaci, jsou často obyvateli těchto míst, případně tvoří převážnou část jejich obyvatel.¹⁶⁸

Dalším rysem je, že se mohou vyskytovat u jednotlivých národnostních menšin rozdíly ve struktuře kriminality, někdy i ve způsobu páchaní trestného činu, a u některých národnostních menšin se mohou vyskytovat určité trestné činy ve větší, případně nižší míře, než u majoritního obyvatelstva. U některých trestných činů může být jejich zvýšený, případně snížený, výskyt u jednotlivých národnostních menšin vysvětlen kulturními odlišnostmi, kdy normy a hodnoty majoritní společnosti se zcela neshodují s normami jednotlivých menšin. Takový případ lze demonstrovat např. u trestného činu pohlavního zneužití dle § 187 TrZ, kdy v rámci romské komunity není, vzhledem k rychlejšímu pohlavnímu dozrávání a dřívějšímu počátku pohlavního života, považován např. pohlavní styk osmnáctiletého muže se čtrnáctiletou dívkou za závadný.¹⁶⁹ Také u trestného činu ohrožování výchovy dítěte dle § 201 TrZ spáchaného formou neposílání dětí do školy, může v případě romské minority vyplývat částečně z toho, že na rozdíl od majoritní populace zaměřené na výchovu dětí ve škole, je zpravidla pro Romy, resp. romské matky, prioritou, jak se dítě ve škole cítí, zda je spokojené, a pokud by se tam mělo z různých důvodů cítit špatně, je lepší, aby tam nešlo.¹⁷⁰

Specifikem pro kriminalitu národnostních menšin dále je, že k velkému množství trestných činů dochází uvnitř těchto skupin. To znamená, že oběťmi jsou opět příslušníci těchto minorit. Lze to dovozovat z výzkumů zaměřených na

¹⁶⁸ Otázkami rozdílného geografického rozložení kriminality se zabývali např. C.R. Shaw a H.D. McKay ve studii zaměřené na zkoumání výskytu delikvence mládeže v různých částech Chicaga. In: PEEPLES, F., LOEBER, R. Do Individual Factors and Neighborhood Context Explain Ethnic Differences in Juvenile Delinquency? *Journal of Quantitative Criminology*, 1994, Vol. 10, No. 2, s. 142-144. ISSN 0748-4518.

¹⁶⁹ ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak: dějiny současné situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. 2. vydání. Praha: Portál, 2000. s. 58. ISBN 80-7178-410-9.

¹⁷⁰ NAVRÁTIL, Petr. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál, 2003, s. 126-127. ISBN 80-7178-741-8.

geografické znaky kriminality, které ukazují, že velká část trestných činů je páchána v blízkosti pachatelova bydliště, přičemž národnostní menšiny se koncentrují často ve stejných částech měst a navozují intersociální kontakty mezi sebou.¹⁷¹

4.2. Příčiny kriminality v ghettech

Při zjišťování z jakých důvodů dochází ke kriminalitě, popř. vyššímu výskytu kriminality u národnostních menšin, tedy i u Romů žijících v sociálně vyloučených lokalitách, jsem našla dva přístupy.

Jedním z těchto přístupů je tzv. Labeling approach – teorie nálepkování.¹⁷² Výsledkem je pak odlišný přístup orgánů činných v trestním řízení, ale i vztah majoritního obyvatelstva k národnostním menšinám. Tento přístup se projevuje zvýšenou sociální kontrolou společnosti a zpravidla i nižší tolerancí vůči porušování zákonů ve vztahu k těmto skupinám obyvatel, což vede ke stigmatizaci a odmítání národnostních menšin majoritním obyvatelstvem a u orgánů činných v trestním řízení to může vést k častějším kontrolám příslušníků těchto skupin, k častějším kontrolám míst s vysokou koncentrací těchto osob, k přísnějšímu postupu i u tzv. bagatelní kriminality apod.¹⁷³

Druhým přístupem k vysvětlení příčin kriminality národnostních menšin je nezpochybňování rozdílů v kriminalitě mezi majoritním obyvatelstvem a národnostními menšinami. Existují zde různé směry, které se snaží o jejich vysvětlení. Prvním směrem, který vysvětluje důvod rozdílů v kriminalitě, jsou *genetické faktory*. Tento faktor je však zpochybňován na základě řady

¹⁷¹ TONRY, M.A. Comparative Perspective on Minority Groups, Crime, and Criminal Justice. European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, 1998, Vol. 6/1, s. 66. In: VÁLKOVÁ Helena. KUČHTA Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Str. 367. ISBN 978-80-7400-429-2

¹⁷² Každý lidský jedinec získává svou identitu až prostřednictvím druhých, přičemž v prvé řadě je mu vštěpována jeho blízkým sociálním okolím – rodinou, školou, vrstevníky. To, co si o sobě člověk myslí a podle čeho se pak i chová, je ve smyslu této koncepce výsledkem sociální interakce, v rámci které dochází k popisu, označení a ohodnocení jeho chování. Toto nálepkování pak člověka provází prakticky na každém jeho kroku a stává se jeho integrální součástí zejména v případech, kdy se na jeho hodnocení shodne více účastníků tohoto procesu. In: TANNENBAUM, Frank. *Crime and Community*. London, 1953.

¹⁷³ ŠTĚCHOVÁ, Markéta. *Interetnické konflikty (jejich příčiny a dopady z pohledu teorie a empirických sond)*. 1. vydání. Praha: IKSP, 2004, s. 118-123. ISBN 80-7338-028-5.

kriminologických výzkumů a bývá využíván pouze rasisticky zaměřenými hnutími.¹⁷⁴

Dalšími směry, které se mohou významně podílet na vzniku kriminality národnostních menšin, jsou následující¹⁷⁵: - **rozdíly v normách a v hodnotových systémech skupin,**

- **problémy s nalezením vlastní identity u dětí, resp. dalších generací, spojené s působením různých kultur – tj. rodiny a etnické komunity na straně jedné a majoritní společnosti prezentované školou, vrstevníky, médii atd.,**

- **sociální a ekonomické znevýhodnění** (vyplývá z nezaměstnanosti, nízké úrovně vzdělání, koncentrace skupin obyvatel v neudržovaných lokalitách se špatnými sociálními podmínkami).

Velmi významným faktorem vedoucím k zatížení kriminalitou národnostních menšin je jejich **sociální vyloučení**. V tomto směru přinesl zajímavé výsledky výzkum zaměřený na zkoumání vztahu mezi socioekonomickým statusem a rozdíly v násilné kriminalitě mezi různými národnostními menšinami v USA.¹⁷⁶ Bylo zjištěno, že násilná kriminalita se vyskytovala častěji u mladých lidí s nízkým socioekonomickým statusem. V ČR je to romská minorita, která vykazuje nejčastěji znaky **sociálně vyloučené skupiny**, což se projevuje zejména vysokou nezaměstnaností v důsledku nízké kvalifikace, související s nízkou úrovní dosaženého vzdělání, omezený přístup k sociálním službám, resp. nevyužívání určitých druhů sociálních služeb díky nevzdělanosti, neinformovanosti a sociální izolaci, atd.¹⁷⁷

¹⁷⁴ WORTLEY, S.A. Northern Taboo: Research on Race, Crime, and Criminal Justice in Canada. *Canadian Journal of Criminology*, 1999, No. 2, s. 267. ISSN 1911-0219.

¹⁷⁵ VÁLKOVÁ Helena. KUČTA Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. s. 369-370. ISBN 978-80-7400-429-2.

¹⁷⁶ Jednalo se o součást longitudinálního výzkumu prováděného na jihovýchodě USA. Tato část probíhala v letech 1994-1995. Z celkového počtu 1559 respondentů, kteří poskytli kompletní informace, bylo 27 % Afroameričanů, 51 % mužů a průměrný věk činil 20,8 let. Pro měření socioekonomického statusu bylo zjišťováno, zda respondenti či jejich rodiny jsou závislí na sociálních dávkách, zda je jim poskytováno sociální bydlení a dále stupeň dosaženého vzdělání respondentů a jejich rodičů. V rámci výzkumu bylo také zjišťováno, zda byli svědky násilné kriminality, byli dotazováni na lokalitu, ve které žijí, na závislost na drogách aj.

¹⁷⁷ NAVRÁTIL, Petr. *Romové v české společnosti*. Praha Portál 2003. s 60n. ISBN 80-7178-741-8.

Ukazuje se, že čím je společnost uzavřenější vůči cizincům a národnostním menšinám,¹⁷⁸ tím dochází k větším problémům s jejich adaptací v dané zemi, což vede k jejich sociálnímu znevýhodnění a v neposlední řadě se tím zvyšuje ohrožení společnosti ve smyslu kriminálního selhání těchto skupin obyvatel.

4.3. Opatření k prevenci delikventního jednání v romských ghettech

Preventivní politiku v ČR koncipuje a koordinuje primárně Republikový výbor pro prevenci kriminality, který je meziresortním poradním orgánem Ministerstva vnitra. Jednou z významných priorit Republikového výboru je mimo jiné i prevence kriminality a zvýšení bezpečí v sociálně vyloučených lokalitách.

Ministerstvo vnitra zahájilo v roce 2009 „Program prevence kriminality a extremismu – Úsvit“, jehož náplní je zlepšit veřejný pořádek a bezpečnost v sociálně vyloučených lokalitách, podpořit nerepresivní metody práce Policie ČR i obecní policie, eliminovat sociálně rizikové jevy a předcházet útokům páchaným extrémistickými uskupeními. Důležitým projektem programu je *Asistent prevence kriminality*, který je realizován plošně po celé ČR. Asistent je vybírán z řad nezaměstnaných a obtížně zaměstnatelných obyvatel sociálně vyloučených lokalit, často z řad Romů, který je po zaškolení zaměstnán¹⁷⁹ v rámci obecní policie. V roce 2012 projekt proběhl ve 26 městech, kde působilo celkem 87 asistentů, přičemž v těchto městech byla vytvořena i pozice mentora. Mentorem byl strážník obecní policie, který předával asistentům úkoly, kontroloval jejich plnění, pomáhal asistentům při zvládání úkolů a překonávání problémů.

Policie ČR při práci s menšinami¹⁸⁰ postupuje dle směrnice zvané „Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám“¹⁸¹. Dle této směrnice je hlavním principem pro zajištění bezpečnosti obyvatel státu metoda community

¹⁷⁸ Zpravidla půjde o etnické minority, jejichž příslušníci se výrazně zevnějškem odlišují od majoritní populace, případně s velmi odlišnou kulturou, způsobem života apod.

¹⁷⁹ Asistent je zaměstnancem samosprávy zařazeným v obecní policii ve smyslu zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸⁰ Menšina je zde chápána v širším smyslu slova, jde tedy jak o osoby, které se odlišují na základě etnických, rasových, náboženských či kulturních zvláštností, tak i o osoby, které se odlišují svou sociální situací vedoucí k jejich marginalizaci.

¹⁸¹ *Strategie pro práci Policie České republiky ve vztahu k menšinám pro období let 2013-2014* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky, Praha 2013 [cit. 14.11.2014]. Dostupné z: file:///C:/Users/P&K/Downloads/Mensiny_strategie-2013-14%20(1).pdf

policing. Smyslem metody je zapojení veřejnosti do policejní práce a veškeré postupy policie jsou založeny na spolupráci s veřejností, samosprávou a dalšími organizacemi a institucemi na místní úrovni. Od roku 2005 dále v rámci Policie ČR působí ve vztahu k menšinám styční důstojníci pro menšiny a jejich pracovní skupiny, a to při všech krajských ředitelstvích Policie ČR. Styčný důstojník je specializovaným pracovníkem na problematiku policejní práce ve vztahu k menšinám, plní úlohu zprostředkovatele mezi policií a menšinovým společenstvím, nabízí členům menšin pomoc při řešení konkrétních problémů, spadajících do zákonné působnosti Policie ČR.¹⁸² Styční důstojníci se mimo jiné zaměřují na bezpečnostní problémy, ke kterým dochází v sociálně vyloučených lokalitách, kdy se nejčastěji jednalo o řešení majetkové a násilné trestné činnosti, dále trestné činy související s distribucí a užíváním OPL¹⁸³ a také delikventní jednání spojené s prostitucí.

Na lokální úrovni probíhá několik projektů na zlepšení bezpečnostní situace ve vyloučených lokalitách. K nejúspěšnějším patří projekty Probační a mediační služby.

Probační a mediační služba spolupracuje s Rubikon Centrem na realizaci programu Mentor, jehož cílem je snížení rizika recidivy a sociálního vyloučení osob.¹⁸⁴ Program je zaměřen již v předrozsudkové fázi na osoby, u nichž má být uložen alternativní trest či opatření a hlásí se k romské menšině. Mentoři jsou vyškolení zástupci romské menšiny, vystupují jako prostředníci mezi klienty a justicí a při výkonu alternativního trestu klientům poskytují praktickou pomoc a poradenství. Mentoři spolupracující s Probační a mediační službou, vykonávají především terénní práce, s klienty je spojuje jejich sounáležitost s romskou komunitou, jazyková a kulturní blízkost.

Prioritou v boji proti kriminalitě a vzniku rizikových forem chování v sociálně vyloučeném prostředí je podpora a rozvoj sítě nízkoprahových zařízení

¹⁸² Zpráva o činnosti styčných důstojníků pro menšiny a jejich pracovních skupin za 2. pololetí roku 2013 [online]. Ministerstvo vnitra ČR, Odbor bezpečnostní politiky, březen 2014 [cit. 15.11.2014]. Dostupné z: file:///C:/Users/P&K/Downloads/Zpr%C3%A1va_o_%C4%8Dinnosti_sty%C4%8Dn%C3%ADch_d%C5%AFstojn%C3%ADk%C5%AF_1.pol_2013.pdf

¹⁸³ Omamné a psychotropní látky ve smyslu zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů.

¹⁸⁴ Rubikon centrum. *Romský monitoring 2014* [online]. Rubikon Centrum © 2012 [cit. 6.12.2014]. Dostupné z: <http://www.rubikoncentrum.cz/projekty.php?id=32>

pro děti a mládež a sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi. Nízkoprahová centra bezplatně nabízí možnost smysluplného trávení volného času, další rozvojové aktivity a sociálně terapeutické činnosti. Tyto činnosti pak stimulují obyvatele sociálně vyloučených lokalit k překonání individuálních bariér, které jim brání v sociální inkluzi. Realizátorem služeb jsou kraje, které je začleňují jako jeden z hlavních předmětů vytváření střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb.¹⁸⁵

5. Instituce zabývající se romskou integrací

Preventivní činností v oblasti sociálně vyloučených lokalit a podporou integrace Romů do společnosti se zabývají nejen zmocněné instituce veřejné správy České republiky, ale jak vyplývá z platné legislativy, tak i nestátní neziskové organizace. Všechny instituce mohou působit v otázce integrace na centrální, krajské nebo místní úrovni.

5.1. Centrální úroveň

Na centrální úrovni pro integraci Romů jsou důležité tyto instituce: Rada vlády ČR pro národnostní menšiny, Rada vlády ČR pro záležitosti romské menšiny, jež jsou součástí Sekce pro lidská práva Úřadu vlády ČR a Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách. Jedná se o pracovní a poradní orgány Vlády ČR k podpoře její činnosti.¹⁸⁶

Dále do této kapitoly zařazují rovněž ústřední orgány státní správy¹⁸⁷ (dále jen „ministerstvo“), které se zapojují v oblasti sociálního vyloučení zejména svou preventivní činností, tvorbou nástrojů podporujících integraci menšin a zejména finanční podporou na základě dotačních programů. V dalších kapitolách se budu zabývat jednotlivými ministerstvy, které se významně věnují této problematice.

¹⁸⁵ GABAL, Ivan. *Východiska strategie boje proti sociálnímu vyloučení*. [online]. GAC Ivan Gabal Analysis&Consulting. Poslední změna 07.02.2012 [cit. 2.2.2015]. Dostupné z: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_Strategie_soc_vyloucení.pdf

¹⁸⁶ Vláda České republiky. *Pracovní a poradní orgány* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 25.12.2014]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/>

¹⁸⁷ Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR v aktuálním znění.

Kromě mnou níže uvedených ministerstev se zapojují do politiky sociální integrace v našem státě i další ministerstva, zejména svou vědeckou činností, např. Ministerstvo spravedlnosti přispívá k řešení této problematiky zřízením odboru s názvem Institut pro kriminologii a sociální prevenci, přičemž pokud bych se chtěla věnovat tomuto speciálnímu institutu, měla bych téma k vytvoření další samostatné písemné práce.

V úvodu této kapitoly bych ještě chtěla shrnout, že v roce 2013 byly prostřednictvím dotací určených na podporu romské integrace alokovány finanční prostředky ve výši 65.512.685 Kč.¹⁸⁸

5.1.1. Rada vlády ČR pro národnostní menšiny

Rada vlády ČR pro národnostní menšiny je poradním a iniciativním orgánem vlády v otázkách týkajících se národnostních menšin. Tento orgán vznikl na základě § 6 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin.¹⁸⁹

Rada vlády pro národnostní menšiny se v souvislosti s podporou integrace Romů a zachování kulturního dědictví zabývala kromě jiného dotacemi programu Podpora Implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků. V rámci programu lze podpořit následující tématické okruhy činností: a) vzdělávací aktivity na všech vzdělávacích stupních nad rámec standardního vyučování, které se zaměřují na výuku menšinového jazyka nebo v něm probíhají, b) kvantitativní a kvalitativní analýzy zaměřené na výzkum užívání menšinových jazyků, indikaci oblastí jejich podpory a návrhy forem této podpory, c) podpora užívání tradičních a správných forem místních názvů v menšinových jazycích. O dotaci mohou žádat právnické osoby: obce, registrovaná občanská sdružení, školy

¹⁸⁸ Vláda České republiky. *Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2013* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 12.1.2015]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-2013.pdf>

¹⁸⁹ Vláda České republiky. *Pracovní a poradní orgány, Rada vlády pro národnostní menšiny* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 25.12.2014]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/>

a školská zařízení, vysoké školy, evidované církevní právnické osoby a obecně prospěšné společnosti.¹⁹⁰

5.1.2. Rada vlády ČR pro záležitosti romské menšiny

Rada vlády pro záležitosti romské menšiny je stálým poradním a iniciačním orgánem vlády. Rada systémově napomáhá integraci Romů do společnosti. Zabezpečuje součinnost resortů odpovědných za realizaci dílčích opatření a úkolů, vyplývajících z usnesení vlády a mezinárodních smluv. Rada byla zřízena usnesením vlády ČR ze dne 17. září 1997 č. 581 tehdy jako Meziresortní komise pro záležitosti romské komunity.¹⁹¹

K podpoře romské integrace realizuje Rada vlády ČR pro záležitosti romské menšiny tři dotační programy: Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce, Podpora terénní práce a Podpora koordinátorů pro romské záležitosti. Společným posláním těchto programů je napomáhat integraci Romů do společnosti a vytvoření takových podmínek, aby dotčení občané byli schopni se sami aktivně zapojit do překonávání svého nepříznivého postavení a jeho důsledků. Dotace je poskytována dle Směrnice vedoucího Úřadu vlády České republiky č. 19/2011 o poskytování neinvestičních dotací k financování programů v oblasti lidských práv, ve znění pozdějších předpisů, která upravuje postup žadatelů, příjemců a poskytovatele dotace. O dotace mohou žádat nestátní neziskové organizace v případě programu Prevence soc. vyloučení a komunitní práce, obce v případě programu Podpora terénní práce a kraje v případě programu Podpora koordinátorů pro romské záležitosti.¹⁹²

Pod záštitou Rady vlády pro záležitosti romské menšiny je naplňován Národní akční plán, který určuje směr Dekády romské inkluze 2005-2015. Dekáda romské inkluze 2005-2015 je politickým závazkem dvanácti států (Albánie, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Makedonie, Španělsko, Srbsko, Slovensko, Rumunsko, Česká republika, Maďarsko, Chorvatsko, Černá Hora), jež dává jedinečnou

¹⁹⁰ Vláda České republiky. *Národnostní menšiny, Dotace* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 25.12.2014]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/dotace/dotace-16052/>

¹⁹¹ Vláda České republiky. *Romská menšina* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 25.12.2014]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/zalezitosti-romske-komunity/uvod-5779/>

¹⁹² Vláda České republiky. *Pracovní a poradní orgány, Romská menšina, Dotace* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 25.12.2014]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?pgid=476>

příležitost řešit chudobu, sociální vyloučení a diskriminaci romských komunit v regionálním měřítku. Iniciativa spojuje zúčastněné vlády, mezinárodní instituce a romskou občanskou společnost v procesu plnohodnotného začleňování Romů, a to především v oblasti vzdělávání, bydlení, zdraví a zaměstnanosti.¹⁹³

Za rok 2013 bylo v souvislosti s činností Rady vlády ČR pro záležitosti romské menšiny přerozděleno ze státního rozpočtu formou dotací ve prospěch Romů celkem 29.352.706,- Kč.¹⁹⁴

5.1.3. Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách

Agentura pro sociální začleňování je nástrojem Vlády ČR k zajištění podpory obcím v procesu sociální integrace. Pomáhá obcím a městům při mapování a detailním poznávání problémů sociálně vyloučených lokalit a jejich obyvatel, při přípravě a nastavování dlouhodobějších procesů pro jejich řešení a při získávání financí na tyto postupy. Propojuje přitom místní subjekty (města a obce a jejich úřady, ale také neziskové organizace, školy a školská zařízení, Úřad práce, zaměstnavatele, policii a veřejnost), aby při sociálním začleňování spolupracovaly. Spolupracuje s ministerstvy, přenáší informace z komunální úrovně směrem ke státní správě, podílí se na formování státní politiky sociálního začleňování a její koordinaci. V současné chvíli Agentura spolupracuje s 26 městy a obcemi České republiky.¹⁹⁵

Agentura městům, se kterými spolupracuje, pomáhá s přípravou strategického plánu pro oblast sociálního začleňování. Na něj pak navazuje podpora při přípravě konkrétních projektů do evropských či národních dotačních programů. V roce 2013 takto bylo schváleno a realizováno 98 projektů, s jejichž přípravou Agentura pomáhala. Obcím a městům přinesly prostředky ve výši více

¹⁹³ Vláda České republiky. *Pracovní a poradní orgány, Romská menšina, Dekáda romské inkluze* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 25.12.2014]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dekada-romske-inkluze/dekada-romske-inkluze-74018/>

¹⁹⁴ Vláda České republiky. *Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2013* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 12.1.2015]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-2013.pdf>

¹⁹⁵ Vláda České republiky. *Pracovní a poradní orgány, Sociální začleňování* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 25.12.2014]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenec-vlady-pro-lidska-prava/socialni-zaclenovani/agentura-pro-socialni-zaclenovani-40435/>

než 663 milionů korun na podporu sociálního začleňování a měly dopad na více než 12 tisíc lidí.¹⁹⁶

Od 1.1.2013 do 31.12.2015 Agentura realizuje tříletý individuální projekt „Zavádění systémových nástrojů sociálního začleňování v sociálně vyloučených lokalitách“ hrazený z prostředků Evropského sociálního fondu. K oblastem intervence, na kterých Agentura již pracuje (oblast vzdělávání, bydlení, zaměstnanosti, sociálních služeb, péče o rodinu, dluhového poradenství a bezpečnosti) přibývají témata nová, jako např. systemizace práce v kraji, veřejná setkání s obyvateli sociálně vyloučených lokalit, provádění vlastních výzkumů ve spolupráci s univerzitami či mediace vyhocených konfliktů v lokalitách.¹⁹⁷

Za rok 2013 bylo v souvislosti s činností Agentury pro sociální začleňování přerozděleno ze státního rozpočtu formou dotací ve prospěch Romů celkem 1.891.089,- Kč.¹⁹⁸

5.1.4. Ministerstvo práce a sociálních věcí

Do působnosti ministerstva spadá mimo jiné i péče o občany, kteří potřebují zvláštní pomoc. Součástí této péče je i realizace opatření v oblasti sociálního začleňování.

Jedním z nástrojů, který umožňuje řešit problémy sociálního vyloučení a nezaměstnanosti je Evropský sociální fond (ESF). V jeho rámci je věnována zvláštní pozornost právě podpoře sociálního začleňování, zaměstnatelnosti a vzdělávání členů romských komunit. Ministerstvo práce a sociálních věcí spravuje prostředky EU vyčleněné na tento fond. Tyto peníze jsou pak dále využívány a kvalifikovaným způsobem řeší problematické situace sociálně vyloučených romských komunit. Tomu, aby vynaložené prostředky skutečně splnily svůj účel, má napomoci projekt „Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a

¹⁹⁶ Vláda České republiky. *Pracovní a poradní orgány, Sociální začleňování, Aktuality* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 25.12.2014]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenec-vlady-pro-lidska-prava/socialni-zaclenovani/aktuality/vlada-schvalila-vyrocní-zpravu-agentury-pro-socialni-zaclenovani-za-rok-2013-121466/>

¹⁹⁷ Vláda České republiky. *Pracovní a poradní orgány, Sociální začleňování* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 25.12.2014]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenec-vlady-pro-lidska-prava/socialni-zaclenovani/agentura-pro-socialni-zaclenovani-40435/>

¹⁹⁸ Vláda České republiky. *Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2013* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 12.1.2015]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-2013.pdf>

absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti“. Tento projekt je financován z prostředků Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR.¹⁹⁹

Ministerstvo práce a sociálních věcí je v oblasti sociálního začleňování zadavatelem či partnerem mnoha nestátních neziskových organizací pro podporu integrace Romů. Pokusím se pro představu vyjmenovat alespoň ty, které se realizují na území města Plzně: Člověk v Tísni (od roku 2005, snaha o propojení všech institucí, které přicházejí do styku se sociálně vyloučenými, prostředky získávají od Rady vlády pro záležitosti romské menšiny); Salesiánské středisko mládeže, Revoluční 98 (spolupráce s Člověkem v tísni v rámci projektu Polis, provádí volnočasové aktivity pro děti, tábory, doučování, výlety); Tady a teď, o.p.s., Koterovská 25 (spolupráce s Člověkem v tísni v rámci projektu Polis, zabývá se volnočasovými aktivitami pro děti, „Cesta z ghetta“ – hra pro SŠ, interkulturní vzdělávání, seberealizační pobyty, zátěžové výjezdy); Ulice – Agentura terénní sociální práce o.s., Plovární 40, Úslavská 31 (terénní sociální práce zaměřená na uživatele drog a osoby živící se prostitucí); Začít spolu, o.s., Podmostní 1/2398 (nizkoprahové centrum „Pixla“ pro děti a mládež od 6 do 20 let, denní návštěvnost 30-40 dětí, volnočasové aktivity, dále provádí doučování, příprava dětí na vstup do školy, protidrogová prevence, projekt „Příležitost“ pro mladé od 15 do 25 let, program na zvýšení pracovních kompetencí, ve spolupráci s Probační a mediační službou plánují probační a rekvalifikační program); Občanská poradna, Barrandova 8 (poradenství v sociální síti, poradenství pro NNO, vzdělávací aktivity pro veřejnost, projekt „Podpora dostupnosti zaměstnání pro Romy v situaci sociálního vyloučení a zahájení sociálního dialogu na trhu práce v plzeňském regionu“, projekt „Občanské poradenství v romských komunitách s důrazem na podporu dostupnosti zaměstnání“, partner Člověka v tísni v rámci projektu Polis); Sdružení Romů a národnostních menšin Plzeňského kraje, Koterovská 162 (školení terénních pracovníků, kulturní aktivity); Naděje, o.s. Železniční 36 (nizkoprahové centrum, doučování a

¹⁹⁹ ESF. *Mapa sociálně vyloučených a sociálně vyloučením ohrožených romských lokalit v ČR, Pojmy* [online]. Evropský sociální fond, Ministerstvo práce a sociálních věcí, GAC spol. s r.o. [cit. 1.12.2014]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/mapa/index-2.html>

volnočasové aktivity, sociální, pracovní a právní poradenství); Diecézní charita, Cukrovarská 16, Sady 5. Května (terénní sociální práce).²⁰⁰

5.1.5. *Ministerstvo vnitra*

Vytváření koncepce preventivní politiky, která se dotýká i sociálně vyloučených lokalit, je v rámci Ministerstva vnitra ČR předmětem činnosti Republikového výboru pro prevenci kriminality.²⁰¹ Výbor zajišťuje realizaci „Programu prevence kriminality na místní úrovni“ a právě jednou z priorit programu je překonání předsudků, omezení xenofobie, zvýšení tolerance a trpělivosti na straně majority a emancipace, vzdělání, nalezení svého místa ve společnosti na straně Romů, bezkonfliktní soužití v lokalitě a omezení páčání rasisticky orientovaných trestných činů.²⁰²

Ministerstvo vnitra realizuje v souvislosti s podporou integrace sociálně vyloučených osob projekt Program prevence kriminality na rok 2014. V rámci tohoto projektu je např. v Plzeňském kraji financován z dotací Ministerstva vnitra program „Odborná profesní příprava pro práci v sociálně vyloučených lokalitách.“²⁰³

Při Ministerstvu vnitra České republiky je dále zřízen Odbor prevence kriminality, který mimo jiné zajišťuje činnost projektu „Program prevence kriminality a extremismu – Úsvit“ a projekt „Asistent prevence kriminality“. Obsahem Programu Úsvit je podpora nerepresivních metod Policie ČR i obecní policie a zvyšování bezpečí v sociálně vyloučených lokalitách, eliminace sociálně rizikových jevů a prevence útoků páchaných s extremistickým motivem a zapojení obyvatel sociálně vyloučených lokalit ke zlepšení jejich situace. Program Úsvit kombinuje osvědčená preventivní opatření, kterými jsou: asistent prevence

²⁰⁰ESF. *Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice, Interaktivní mapa – Plzeň*, [online]. Evropský sociální fond, Ministerstvo práce a sociálních věcí, GAC spol. s r.o. [cit. 1.12.2014]. Dostupné z: http://www.esfcr.cz/mapa/int_pz4_6_1.html

²⁰¹ Republikový výbor pro prevenci kriminality je meziresortní orgán, který byl zřízen na základě usnesení vlády č. 617/1993.

²⁰² Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Právní ochrana etnických menšin v ČR* [online]. Institut pro kriminologii a sociální prevenci © Praha 2002 [cit. 1.12.2014]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/275.pdf>

²⁰³ Ministerstvo vnitra ČR. *Dotace a granty. Podpořené projekty Programu prevence kriminality na rok 2014* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky © 2014 [cit. 16.12.2014]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/dotace-a-granty.aspx>

kriminality, romský mentor, prevence zadlužování a vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti, vzdělávání strážníků městské policie a příslušníků Policie ČR v oblasti výkonu služby v sociálně vyloučených lokalitách a etnicky odlišných komunitách, technické opatření zvyšující bezpečí obyvatel sociálně vyloučené lokality – kamerové monitorovací systémy, bezpečnostní dveře, mříže apod. ve společných částech domů.²⁰⁴

5.1.6. Ministerstvo pro místní rozvoj

Ministerstvo pro místní rozvoj podporuje revitalizaci sociálně vyloučených lokalit s využitím finančních prostředků ze státního rozpočtu i z evropských strukturálních fondů a zvýšení dostupnosti bydlení osob, které by s ohledem na nízké příjmy či jiné specifické potřeby neměly přístup k bydlení na otevřeném trhu s byty.²⁰⁵

V rámci programů podpory bydlení pro rok 2014 můžeme zařadit do této skupiny „Podprogram podpora výstavby podporovaných bytů“, který je zaměřen na „pečovatelské byty“ a „vstupní byty“. Tyto byty jsou určeny pro osoby, které mají ztížený přístup k bydlení v důsledku zvláštních potřeb vyplývajících z jejich nepříznivé sociální situace – věk, zdravotní stav nebo sociální okolnosti jejich života.²⁰⁶

V rámci Ministerstva pro místní rozvoj byl dále schválen např. program „Podpora rozvoje pracovních příležitostí na území Ústeckého a Moravskoslezského kraje“, přičemž cílem tohoto programu je vytvořit podmínky pro zřízení nových pracovních míst, snížit nezaměstnanost a zvýšit tak hospodářskou výkonnost v těchto krajích.²⁰⁷

²⁰⁴ Ministerstvo vnitra ČR. *Odbor prevence kriminality-základní informace* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky © 2014 [cit. 16.12.2014]. Dostupné z: file:///C:/Users/P&K/Downloads/OPK_pro_internet_2.pdf

²⁰⁵ Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012, Úřad vlády České republiky, Sekce pro lidská práva, Odd. kanceláře Rady vlády ČR pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny, Praha 2013, s. 41.

²⁰⁶ Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. *Územní a bytová politika, Dotace a programy* [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [cit. 28.12.2014]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Stavebnirad-a-bytova-politika/Bytova-politika/Programy-Dotace/Programy-podpory-bydleni/Programy-podpory-bydleni-pro-rok-2014/Podprogram-Podpora-vystavby-podporovanych-bytu>

²⁰⁷ Ministerstvo pro místní rozvoj. *Dotace a programy, Podpora rozvoje pracovních příležitostí* [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [cit. 28.12.2014]. Dostupné z:

5.1.7. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

V oblasti vzdělávání byla integrace Romů ze strany ministerstva podporována na základě dotačních programů:

- a) Program na podporu integrace romské menšiny

Záměrem programu bylo vytvářet předpoklady pro naplňování včasné péče o romské děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí a zvýšení šance dětí žijících v prostředí sociálního vyloučení na zapojení do hlavního vzdělávacího proudu.

- b) Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních a studentů vyšších odborných škol

Cílem programu je podpořit studium těch romských žáků, jejichž rodinám působí náklady spojené se středoškolským a vyšším odborným studiem finanční potíže.

- c) Rozvojový program Financování asistentů pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním

Cílem programu je vytvořit podmínky pro zřizování nových pracovních míst pro asistenty a pomoci tak krajům a obcím nést náklady spojené s jejich činností.

- d) Podpora škol, které realizují inkluzivní vzdělávání dětí a žáků se sociálním znevýhodněním

Jedná se o rozvojový program, který je vyhlašován každoročně pro mateřské, základní a střední školy. Účelem programu bylo navýšit prostředky určené na posílení úrovně nenárokových složek platů a motivačních složek mezd pedagogických pracovníků v souvislosti se vzděláváním dětí a žáků se sociálním znevýhodněním a dětí a žáků se zdravotním znevýhodněním.

- e) Dotační podpora z Evropského sociálního fondu

Oblast desegregace romských žáků je financována i z prostředků Evropského sociálního fondu, konkrétně z Operačního programu Vzdělávání pro

konkurenceschopnost. Z prostředků ESF byl podpořen v roce 2012 vznik metodik prevence rasismu a diskriminace, dále vzdělávání pedagogů běžných škol a školských zařízení při zavádění těchto metodik do praxe. V roce 2013 byl dále v rámci ESF podpořen projekt Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR, jehož nositelem je Univerzita Palackého v Olomouci a partnerem Člověk v tísni o.p.s. Jedním z cílů tohoto projektu je kompletní řešení problematiky asistenta pedagoga v českém školství – vytvoření modulu „asistent pedagoga“ a návrh na změnu školské legislativy v této oblasti.²⁰⁸

5.2. Krajská a místní úroveň

Obce a kraje využívají strategické dokumenty, které se zaměřují na oblast sociálního začleňování, za účelem realizace masivní integrační politiky. Přístupují na komplexnější pojetí lokálních strategií sociálního začleňování či přímo koncepcí romské integrace, které jsou napříč klíčovými oblastmi, v nichž se nejčastěji projevuje sociální vyloučení (oblast bytová, vzdělávací politika, veřejné služby zaměstnanosti).²⁰⁹ Mezi důležité dokumenty sociální prevence patří Střednědobé plány, a to nejen na úrovni krajů, u nichž povinnost je zpracovávat vyplývá ze zákona č. 108/2006 Sb.,²¹⁰ ale i na úrovni obcí. V přílohové části mé práce je v tabulce č. 3 uveden přehled strategických dokumentů zaměřujících se na sociální začleňování dle jednotlivých krajů.

Pokud bych se měla zaměřit na zabezpečení romské integrace Romů v krajích, tak jsem zjistila, že tato činnost je vykonávána ze strany krajských koordinátorů pro romské záležitosti, kterých bylo v roce 2013 celkem 14. Tuto funkci zřizuje kraj na základě ustanovení § 67 odst. 1 písm. f) zák.č. 129/2000 Sb., o krajích, ve znění pozdějších předpisů. Závazek krajů se zabývat romskou integrací vyplývá z ustanovení § 6 odst. 7 zák.č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. Koordinátoři se zaměřují na podporu romských poradců, dále jsou zapojeni do tvorby

²⁰⁸ Vláda České republiky. *Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2013* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 12.1.2015]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-2013.pdf>

²⁰⁹ Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012, Úřad vlády České republiky, Sekce pro lidská práva, Odd. kanceláře Rady vlády ČR pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny, Praha 2013, s. 120.

²¹⁰ Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách, v platném znění. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2006, částka 37. ISSN 1211-1244.

koncepčních materiálů v oblasti sociálních služeb, prevence sociálně patologických jevů a kriminality, pořádají semináře pro romské poradce, asistenty pedagogů apod. Také sledují situaci Romů v jednotlivých krajích a účinnost realizovaných integračních programů.²¹¹

Na úrovni obecních úřadů obcí s rozšířenou působností napomáhají integraci Romů romští poradci. Ti navazují svou činností na působení krajských koordinátorů pro romské záležitosti a prosazují v rámci přenesené působnosti politiku romské integrace ve spádové oblasti obce s rozšířenou působností. V roce 2013 byl zjištěn fakt, že počet romských poradců (162) stále neodpovídá počtu obcí s rozšířenou působností v ČR (cca 205). Dokonce dochází ke snižování jejich počtu, nejvýrazněji v Moravskoslezském kraji (z 20 na 16). Obce často nahrazují funkci romského poradce terénním pracovníkem a neberou v úvahu jeho strategický přesah.²¹²

²¹¹ Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012, Úřad vlády České republiky, Sekce pro lidská práva, Odd. kanceláře Rady vlády ČR pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny, Praha 2013, s. 19-21.

²¹² Vláda České republiky. *Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2013* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 12.1.2015]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava-o-stavu-romske-mensiny-2013.pdf>.

Závěr

Pojem ghetto byl poprvé použit v Itálii v souvislosti s událostí z roku 1516, kdy v Benátkách rozhodl senát o umístění Židů do lokality „*ghetto nuovo*.“ Toto sousloví je volně překládáno jako nová slévárna. Koncem 19. století byl termín rozšířen již po celé Evropě a byl spojován s částmi měst, ve kterých se nacházeli segregovaní Židé. Na začátku 20. století se pojem vyskytl díky migraci rovněž v USA, kde se začal význam slova týkat i přistěhovalců. Přesto bylo ghetto chápáno nadále jako takové „záležitosti Židů“ a tento význam byl potvrzen v období druhé světové války ze strany nacistického Německa. Po druhé světové válce se však tento pojem uchytil na severu USA, kdy označoval prostorově oddělené lokality, ve kterých žili segregovaní Američané afrického původu. Pojem ghetto poté získal význam, v jakém ho známe dodnes.

V České republice jsou v současné době jako specifický příklad ghetta označovány lokality, které jsou obývané převážně Romy. Do těchto lokalit se lidé nejčastěji přesídlují na základě svého nízkého socioekonomického statusu, kulturní odlišnosti a také na základě působení diskriminačních praktik většinové populace a obecních samospráv. V posledních letech se spíše než s pojmem ghetto setkáváme s označením sociálně vyloučená lokalita. Sociálně vyloučené lokality jsou příkladem nedobrovolné segregace sociálně slabých obyvatel od majoritního obyvatelstva.

Určitou roli v sociálním vyloučení hraje kromě sociální situace i etnicita, zejména etnicita přisouzená. Podstatná část obyvatel v Česku se totiž domnívá, že sociálně vyloučenými se stávají zejména lidé v souvislosti se svým etnickým původem, nikoliv v důsledku své chudoby. Přitom je z různých sociologických výzkumů zřejmé, že ne všichni Romové v České republice žijí v prostředí sociálního vyloučení a ne každý, kdo se v podmínkách sociálního vyloučení nachází, je Rom.

Pro sociálně vyloučené lokality je charakteristická vysoká míra nezaměstnanosti, extrémní chudoba, materiální deprivace a předlužení, což působí jako kriminogenní faktor, který obecně vede k využívání alternativních zdrojů obživy, které mohou jít za hranici zákona. Tzv. drobná kriminalita (krádeže, loupeže, krádeže barevných kovů, vandalismus, výtržnictví,..), páchaná v tomto prostředí bývá značně medializována. Protože převládají mezi pachateli lidé, kteří

jsou širší společností rozpoznávání jako Romové, dochází pak k posilování anticiganských předsudků a stereotypů u majoritní společnosti.

V souvislosti s etnickým chápáním vyloučených oblastí dochází k zesilování etnického napětí mezi českými občany. Hrozba interetnického konfliktu se netýká pouze krajní pravice a Romů, ale celé české společnosti.

Mylně se však domníváme, že obyvatelé vyloučených lokalit jsou jen pachatelé trestné činnosti a nikoli oběti často další trestné činnosti, kdy velmi rozšířenými trestnými činy páchanými na sociálně vyloučených obyvatelích je lichva, vydírání, kuplířství, výroba, distribuce a obchod s drogami, které můžeme považovat za společensky daleko rizikovější.

Hlavním rizikem sociální exkluze a s ní spojená sociální izolace či vznik a šíření se ghett není ani tak vysoká kriminalita jejich obyvatel, jako spíše to, že se obyvatelé ghett mohou stále více odcizovat hodnotám hlavního proudu společnosti a stávají se z nich „cizinci“. Majoritní společnost nad nimi ztrácí přímou, a v důsledku kolapsu jejích hlavních sociálních institucí, jako jsou trh práce, systém vzdělávání a socializace, politické strany a církve v tomto prostředí, i nepřímou kontrolu. Ohrožením integrace určitých osob či sociálních skupin do společnosti je pak zpochybněn princip solidarity (solidarita se stává selektivní) a ohrožena je i sociální koheze.

Klíčový význam v přístupu k řešení otázek sociálního začleňování je určen zejména dostupností a kvalitou bydlení, uplatněním se na trhu práce, dostupností vzdělání, dostupností zdravotní péče, podpory o zachování kulturního dědictví a podpory zachování bezpečnosti.

Začlenění na pracovním trhu je považováno za klíčovou oblast sociální integrace, neboť je vnímáno jako prevence chudoby (míra chudoby pracujících je totiž ve většině evropských zemí nízká), a to i s ohledem na zabezpečení ve stáří (penzijní nároky se odvíjejí od pracovní aktivity). Zvýšení uplatnění Romů na trhu práce by tedy přispělo nejen ke zlepšení socioekonomických poměrů romských domácností, ale i ke zlepšení jejich vztahů s většinovou populací a ke zvýšení jejich společenské prestiže. Zvýšení zaměstnanosti Romů by státu přineslo ekonomické příjmy v podobě daňových odvodů do státní kasy a snížením nákladů na sociální dávky.

Neméně závažným problémem je oblast bydlení, kde je špatně dostupná možnost standardního sociálního bydlení pro vyloučené Romy. Překážkami v přístupu romských rodin k plnohodnotnému bydlení je jeho finanční nedostupnost, diskriminace a nízká informovanost. Z důvodu nedostupnosti proto volí romské rodiny bydlení v ubytovacích zařízeních, které však nejsou vhodné pro dlouhodobé bydlení, zejména u rodin s dětmi. Zde se však potýkají s dalšími problémy v podobě nevýhodných nájemních smluv, které jsou nastaveny ve prospěch poskytovatele, nevyhovujících technických parametrů pro bydlení, špatných hygienických podmínek, ztráty lidské důstojnosti a stigmatizace.

Pro proces emancipace Romů je důležitá vyšší vzdělanostní úroveň, která napomůže k jejich úspěšnosti na trhu práce, ekonomické nezávislosti a sociálním vzestupu. Dítě, které se připravuje na budoucí povolání, je ovlivněno prostředím, v němž vyrůstá a kde je nezaměstnanost a nízká úroveň vzdělání běžná. Působí na něj i nedůvěra rodičů v to, že vyšší vzdělání přinese dítěti sociální vzestup, neboť mají často zkušenosti ze svého okolí, kdy se Romům ani s vyšší úrovní vzdělání nepodaří najít si pracovní místo. Romští absolventi po úspěšném dokončení základní školy buď nepokračují ve studiu, nebo volí učební obory ukončené získáním výučního listu, ne však maturitní zkouškou, která je předpokladem pro přijetí na VOŠ či VŠ. Dlouhodobost, finanční náročnost a nejistota, zda se studentovi podaří školu úspěšně dokončit, demotivují k přechodu do tohoto stupně vzdělávání. Absolventi středních škol z nízkopříjmových romských rodin proto raději volí rychlý nástup na trh práce, aby dosáhly ekonomické nezávislosti.

Romská kultura a jazyk nejsou přijímány jako plnohodnotná součást kulturního dědictví ČR a dochází tak postupně k akulturaci a jazykové asimilaci. Mladší generace Romů ztrácí kontakt s tradiční romskou kulturou, s historií a postupně i s romským jazykem. K podpoře romské kultury je zapotřebí přijetí a uznání romské kultury, historie a jazyka jako plnohodnotné součásti většinové kultury české společnosti. Včlenění romského jazyka a kultury do menšinového vysílání ve veřejnoprávních médiích přispívá k jejich oživení. V této věci je však nutné, aby účinně fungovala kontrola korektnosti vysílaných pořadů tak, aby média podávala objektivní a nezaujaté informace o příslušnících romských komunit, a tím zabránila jejich stigmatizaci a šíření negativního obrazu v očích veřejnosti.

Z výzkumů mezinárodních institucí vyplývá, že Romové vykazují horší zdravotní stav a nižší délku dožití ve srovnání s většinovou populací. Horší zdravotní stav Romů není zapříčiněn jen jejich postojem ke zdraví a jejich socioekonomickou situací, v tomto ohledu spolupůsobí také jejich nižší orientace v systému zdravotní péče a diskriminace ze strany zdravotnického personálu v přístupu ke zdravotní péči.

Problematiku sociálně vyloučených lokalit lze zvládat pouze součinností řady politik, a to při zapojení institucí z oblasti sociální politiky, daňové politiky, politiky vzdělání, politiky bydlení, politiky územního rozvoje. Podmínkou pro prevenci problémů spojených s touto problematikou je její uznání jako relevantní ze strany politické reprezentace. Agenda sociálního vyloučení musí být předmětem veřejného zájmu a zájmu politických reprezentací, protože pouhé využití technických prostředků včetně uplatnění právních nástrojů a směrnic nedosáhnou žádaného efektu. Významnou roli zde hrají obecní a krajské samosprávy, jejichž investiční politika a využití existujících nástrojů regulujících a ovlivňujících rozvoj území, zejména tvorba územních plánů krajů, obcí a regulačních plánů.

Politika územního rozvoje České republiky označuje při územním plánování jako prioritu předcházet při změnách nebo vytváření urbánního prostředí prostorově-sociální segregaci s negativními vlivy na sociální soudržnost obyvatel. Protože politika územního rozvoje je závazná pro pořizování a vydávání územně plánovací dokumentace a pro rozhodování v území, je prevence segregace úkolem všech nástrojů územního plánování. Územní plánování může regulací výstavby přispět k prevenci nežádoucí míry, rozsahu a forem rezidenční segregace. Specifickou roli přitom hrají také stavební úřady při územním řízení.

Po prostudování preventivních činností jednotlivých institucí působících na centrální, krajské a místní úrovni, vyplývá, že stát vynakládá značné úsilí a finanční prostředky k tomu, aby bylo zamezeno vzniku sociálně vyloučených lokalit a snížení výskytu závadového chování mezi majoritou a minoritou. Současně řeší delikventní jednání vznikající v souvislosti s těmito problémy ve vztazích a komunikaci mezi těmito skupinami.

Rodinám v sociálně vyloučených lokalitách, které se nacházejí v tíživé životní a sociální situaci, je důležité zajištění přiměřené pomoci a podpory,

bojovat proti různým formám diskriminace a vychovávat k toleranci a k životu v multikulturní společnosti, zjednodušit mechanismy umožňující v souladu s právní úpravou státu dosáhnout rovnocenné společenské postavení minorit s ostatním obyvatelstvem a podpořit zachování a rozvoj kultury a jazyka etnických menšin a snažit se o zachování silných vazeb v rámci konkrétních etnických komunit, které přispívají ke zvyšování autority a sociální kontroly u mládeže. K podpoře těchto faktorů ještě přispívá podpora projektů společného bydlení s majoritním obyvatelstvem a odstranění překážek při vzdělávání dětí pocházejících ze sociálně vyloučených lokalit, což by mělo vést ke zvyšování jejich pracovní kvalifikace a zlepšení postavení na trhu práce.

Resumé

This bachelor thesis focuses on the issue of urban ghettoization. Its main aim is to summarize the basic causes having part in creating socially excluded locales and the contemporary methods of solution. The individual chapters deal with explaining the terminology connected with ghettoization and, furthermore, describe the origin and the structure of ghettos in the world. The crucial part for this thesis is the description of the development and current situation in the Czech Republic, where there are mainly socially excluded Romani locales. I have analyzed the existence and the subsequent realization of preventive measures against the creation of excluded locales on the part of the state administration and local authorities and what financial resources are put into the issue.

The analysis of published works, periodicals and statistical data of sociological research points at the fact that today the issue of socially excluded locales is still relevant and that special attention is paid to it. All state and non-state organizations deal with it and aim at the prevention or alleviation of the consequences of social segregation. The most serious problem is the occurrence of pathological phenomena within ghettos, which interfere with social relationships of both the minority and the majority and interferes with the process of integration. Oftentimes the majority society attempts at forced assimilation, which does not solve the problem at all and can worsen everything, which results in rejection and the increase of pathological behavior of the minority.

What is important for the integration of the minority into the majority society is that the integration should happen in all the areas of social segregation at the same time and with the active participation of all the elements of society. The majority society should approach the minority without prejudice, xenophobia, racism and respect their different culture, appearance and way of thinking.

PŘEHLED PRAMENŮ:

Monografie

1. BERGEROVÁ, Natalia. *Na křižovatce kultur. Historie československých Židů*. Praha: Mladá fronta, 1992. ISBN 80-20403-05-1.
2. ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana. Terciární prevence, její možnosti a limity*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0.
3. DANIEL, Bartoloměj. *Dějiny Romů*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1994. 199 s. ISBN 80-7067-395-8.
4. FRASER, Angus. *Cikáni*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 1998. 374 s. ISBN 80-7106-212-x.
5. GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. 1. vydání. Praha: Victoria Publishing, a.s., 1992. 224 s. ISBN 80-85605-28-7.
6. HANCOCK, Ian. *Země utrpení. Dějiny otroctví a pronásledování Romů*. Praha: Signeta, 2001. 195 s. ISBN 80-902608-3-7.
7. JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. 2. vydání. Praha: Rozmluvy, 1995, 591 s. ISBN 80-85336-31-6.
8. KÁRNÝ, Miroslav. *Konečné řešení. Genocida českých židů v německé protektorátní politice*. 1. vyd. Praha: Academia, 1991. ISBN 80-200-0389-4.
9. MANN, Arne. *Romský dějepis*. Praha: Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-762-6.
10. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1. vydání. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-771-X.
11. MELMUKOVÁ, Eva. *Patent zvaný toleranční*. 1. vydání. Praha: Mladá Fronta 1999. ISBN 80-204-0741-3.
12. MESSADIÉ, Gerald. *Obecné dějiny antisemitismu: od starověku po dvacáté století*. 1. vydání. Praha: Práh, 2000. 317 s. ISBN 80-7252-038-5.
13. MUSIL, Jiří. *Sociologie soudobého města*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1967. 304 s. ISBN 25-130-67.
14. NAVRÁTIL, Petr. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál, 2003, 224 s. ISBN 80-7178-741-8.
15. NEČAS, Ctibor. *Nad osudem českých a slovenských Cikánů v letech 1939-1945*. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1981. 180 s.

16. NEČAS, Ctibor. *Romové v České republice včera a dnes*. 4. vydání. Olomouc: Vydavatelství univerzity Palackého v Olomouci, 1999. 129 s. ISBN 80-7067-952-2.
17. PĚKNÝ, Tomáš. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. 2. vydání. Praha: Sefer, 2001. ISBN 80-85924-33-1.
18. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak: dějiny současné situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. 2. vydání. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-410-9.
19. SADEK, Vladimír, ŠEDINOVÁ, Jiřina, FRANKOVÁ, Anita. *Židovské dějiny, kultura a náboženství*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ISBN 80-04-25998-7.
20. SUS, Jaroslav. *Cikánská otázka v ČSSR*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1961. 126 s.
21. SÝKORA, Luděk. *Rezidenční segregace*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, Praha 2010, 1. vydání. ISBN 978-80-86561-34-9.
22. ŠTĚCHOVÁ, Markéta. *Interetnické konflikty (jejich příčiny a dopady z pohledu teorie a empirických sond)*. 1. vydání. Praha: IKSP, 2004, 145 s. ISBN 80-7338-028-5.
23. VÁLKOVÁ Helena, KUČHTA Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. 360 s. ISBN 978-80-7400-429-2.

Časopisecké články

1. BURJANEK, Aleš. Segregace. *Sociologický časopis*, 1997, roč. 33, č. 4, 424 s. ISSN 0038-0288.
2. FERKOVÁ, Ilona. Jak přicházeli Romové po válce do Čech. In: *Romano džaniben*, 1-2/95, s. 89–102. ISSN 1210-8545.
3. GRULICH, Tomáš, HAIŠMAN, Tomáš. Institucionální zájem o cikánské obyvatelstvo v Československu v letech 1945–58. In: *Český lid*, 1986, č. 2, s. 72–85. ISSN 0009-0794.
4. HAIŠMAN, Tomáš. Cikáni-Romové v Československu v posledních 43 letech: Hledali jen oni sami sebe? In: *Český lid*, 1989, č. 1, s. 33–39. ISSN 0009-0794.

5. HANZAL, Jiří. Romové tolerovaní na Moravě v letech 1698–1784. In: *Časopis Matice moravské Brno: Matice moravská 114*, č. 1, 1995, s. 25 – 46. ISSN 0323-052X.
6. JAKUBEC, Ivan a spol. *Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 1/2013*. Právo a menšiny. Univerzita Karlova v Praze. Praha 2014. s. 311. ISSN 0323-0619.
7. MAREŠ, Petr, SIROVÁTKA, Tomáš. Sociální vyloučení (exkluze) a sociální začleňování (inkluze). *Sociologický časopis/ Czech Sociological Review*. Praha. 2008. vol. 44, no. 2, s. 278-291. ISSN 0038-0288.
8. PAVELČÍKOVÁ Ivana. Současné problémy výzkumu romského etnika v českých zemích. s. 141. In: JAKUBEC, Ivan a spol. *Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 1/2013*. Právo a menšiny. Univerzita Karlova v Praze. Praha 2014. s. 311. ISSN 0323-0619.
9. PEEPLES, F., LOEBER, R. Do Individual Factors and Neighborhood Context Explain Ethnic Differences in Juvenile Delinquency? *Journal of Quantitative Criminology*, 1994, Vol. 10, No. 2, s. 142-144. ISSN 0748-4518.
10. TOUŠEK, Ladislav. Sociální vyloučení a prostorová segregace. *AntropoWebzin*, 2007, roč. 3, č. 2-3. s. 12. ISSN 1801-8807.
11. WORTLEY, S.A. Northern Taboo: Research on Race, Crime, and Criminal Justice in Canada. *Canadian Journal of Criminology*, 1999, No. 2, s. 267. ISSN 1911-0219.

Konferenční příspěvky

1. BORCHSENIUS, Poul. *The history of the jews. Volume III. Behind the wall : the story of the ghetto*. New York: 1967. s. 21.
2. DAVIDOVÁ, Eva. Právní postavení Romů v jednotlivých členských zemích Evropské unie. Studie shrnující výsledky výzkumného projektu RB 10/2/03 Ministerstva zahraničních věcí České republiky. PhDr. Eva Davidová, CSc.
3. HAVEL Václav a Dr. HAJDÁNEK Ladislav. Prohlášení Charty 77 věnované romské otázce č. 23 ze dne 13.12.1978.
4. HORVÁTHOVÁ, Jana. Kapitoly z dějin Romů. Materiál vznikl v rámci projektu Varianty, podpořeného programem Phare Evropské unie, realizovaného společností Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s., 2001–2002. str. 86

5. KLATZKIN, Jakob, ELBOGEN, Ismar. *Encyklopaedia Judaica: das Judentum in Geschichte und Gegenwart*. Berlin: Eschkol Publikations Gessellschaft, 1928-1934. Bd. 1-10.
6. KOCÁB, Michael. *Koncepce romské integrace na období 2010-2013*. Praha: Úřad vlády České republiky, ministr pro lidská práva, 2010. ISBN 978-80-7440-022-3.
7. KREJČOVÁ, Helena, SVOBODOVÁ, Jana. *Postavení a osudy židovského obyvatelstva v Čechách a na Moravě v letech 1939–1945*. ÚSD AV ČR – Maxdorf, Praha 1998. s. 162-220.
8. LHOTKA, Petr. *Romové a nacistická rasová teorie*. In: *Lidská práva proti rasismu*. Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2001. 263 s.
9. Terezínské studie a dokumenty 1997. Editace Miroslav Kárný, Margita Kárná. Praha: Nadace Terezínská iniciativa, 1997.
10. ŠTĚCHOVÁ, Markéta a kol. *Právní ochrana etnických menšin v ČR*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha: Vydavatelství Kufř 2002, 1. vydání, 165 s., ISBN 80-86008-99-1

Zákonná úprava a interní akty řízení

1. Zákon č. 140 ze dne 29. listopadu 1961 trestní zákon. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1961, částka 65.
2. Zákon č. 483 ze dne 7. listopadu 1991 o České televizi. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1991, částka 93.
3. Zákon č. 553 ze dne 6. prosince 1991 o obecní policii. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1991, částka 104.
4. Zákon č. 634 ze dne 16. prosince 1992 o ochraně spotřebitele, v platném znění. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1992, částka 130.
5. Zákon č. 117 ze dne 26. května 1995 o státní sociální podpoře. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1995, částka 31.
6. Zákon č. 111 ze dne 22. dubna 1998 o vysokých školách a o změně dalších zákonů (zákon o vysokých školách). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1998, částka 39.
7. Zákon č. 167 ze dne 11. června 1998 o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1998, částka 57.

8. Zákon č. 101 ze dne 4. dubna 2000 o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000, částka 32.
9. Zákon č. 129 ze dne 12. dubna 2000 o krajích (krajské zřízení). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000, částka 38.
10. Zákon č. 273 ze dne 10. července 2001 o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2001, částka 104.
11. Zákon č. 435 ze dne 13. května 2004 o zaměstnanosti. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2004, částka 143.
12. Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2004, částka 190.
13. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2006, částka 37. ISSN 1211-1244.
14. Zákon č. 111 ze dne 14. března 2006 o pomoci v hmotné nouzi. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2006, částka 37. ISSN 1211-1244.
15. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11. ISSN 1211-1244.
16. Zákon č. 198 ze dne 23. dubna 2009 o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 58. ISSN 1211-1244.
17. Nařízení vlády č. 333 ze dne 17. srpna 2009 o podmínkách použití finančních prostředků Státního fondu rozvoje bydlení ke krytí části nákladů spojených s výstavbou sociálních bytů formou dotace právníkům a fyzickým osobám. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 104. ISSN 1211-1244.
18. Vyhláška č. 39/2005 Sb., která stanovuje minimální požadavky na studijní programy k získání odborné způsobilosti k výkonu nelékařského zdravotnického povolání. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2005, částka 13. ISSN 1211-1244.
19. Vyhláška č. 187 ze dne 10. června 2009 o minimálních požadavcích na studijní programy všeobecné lékařství, zubní lékařství, farmacie a na

vzdělávací program všeobecné praktické lékařství. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 56. ISSN 1211-1244.

20. Vyhláška č. 398 ze dne 5. listopadu 2009 o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 129. ISSN 1211-1244.
21. Vyhláška č. 73 ze dne 9. února 2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných ve znění vyhlášky č. 147 ze dne 25. května 2011. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2011, částka 56. ISSN 1211-1244.
22. Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1992, částka 1.
23. Usnesení vlády č. 1046 ze dne 30. října 2002, Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva ČR – Zdraví pro všechny v 21. Století.
24. Usnesení vlády č. 589 ze dne 4. května 2009 k úpravě pietních míst.
25. Usnesení vlády č. 524 ze dne 13. července 2011, Koncepce bydlení ČR do roku 2020.
26. Usnesení vlády č. 328 ze dne 9. května 2012, Koncepce boje proti extremismu pro rok 2012.
27. Usnesení vlády č. 353 ze dne 15. května 2013, Vyhodnocení plnění Koncepce boje proti extremismu pro rok 2012.
28. Směrnice vedoucího Úřadu vlády České republiky č. 19/2011 o poskytování neinvestičních dotací k financování programů v oblasti lidských práv, ve znění pozdějších předpisů.

Webové stránky

1. *Analýza dostupných soudních rozsudků pachatelů extremistické, rasově motivované a xenofobní násilné trestné činnosti, Ministerstvo vnitra ČR, Odbor bezpečnostní politiky, Praha 2012* [online]. [cit. 5.2.2015]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/analyza-dostupnych-soudnich-rozsudku-pdf.aspx
2. *Analýza „Politika zaměstnanosti a opatření na trhu práce v dlouhodobé perspektivě a v průběhu krize.“* [online]. Výzkumný ústav práce a sociálních

- věcí, 2012 [cit. 3.12.2014]. Dostupné z: <http://www.vupsv.cz/index.php?p=publications&klasif=1&kateg=vupsv&site=default>
3. *Analýza připravenosti prostředí v ČR a možnosti rozvoje komunitních škol* [online]. MŠMT 2009 [cit. 23.12.2014]. Dostupné z: file:///C:/Users/P&K/Downloads/zaverecna_zprava_analyza_pripavenosti_prostredi_v_cr_a_moznosti_rozvoje_komunitnich_skol.pdf
 4. *Demografie: Středověk a formování protižidovských idejí* [online]. Demografické informační centrum o.s. [cit. 29.10.2014]. ISSN 1801-2914. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=364
 5. *Demografie: Židé v Čechách a na Moravě* [online]. Demografické informační centrum o.s. [cit. 29.10.2014]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=364
 6. *Dotační programy Rady vlády pro záležitosti romských komunit* [online]. [cit. 1.2.2015]. Dostupné z: <http://www.mezikulturnidialog.cz/res/data/018/002012.pdf>
 7. ESF. *Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v ČR, Pojmy* [online]. Evropský sociální fond, Ministerstvo práce a sociálních věcí, GAC spol. s r.o. [cit. 1.12.2014]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/mapa/index-2.html>
 8. Evropská charta regionálních či menšinových jazyků. *Důvodová zpráva. Srovnání přihlášení se k národnosti a mateřskému jazyku při sčítání lidu v roce 2001 a 1991.* [online]. Parlamentní shromáždění Rady Evropy, Výbor ministrů, Stálá konference komunálních a regionálních úřadů Evropy [cit. 9.12.2014]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/duvodova_zprava_vlada_2005.pdf
 9. GABAL,Ivan. *Východiska strategie boje proti sociálnímu vyloučení.* [online]. GAC Ivan Gabal Analysis&Colsulting. Poslední změna 07.02.2012 [cit. 2.2.2015]. Dostupné z: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_Strategie_soc_vyloucení.pdf
 10. *Historie židovských obcí v Čechách a na Moravě* [online]. Židovské hřbitovy: Obce, historie židovských obcí v Čechách a na Moravě. Poslední změna 18.04.2009 01:13 [cit. 29.10.2014]. Dostupné z: http://www.zidovskehrbitovy.cz/index.php?id_cat=15&new=2020

11. HORVÁTHOVA, Jana. Kapitoly z dějin Romů. s. 45. Materiál vznikl v rámci projektu Varianty, podpořeného programem Phare Evropské unie, realizovaného společností Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s., 2001–2002 [online]. [cit. 12.10.2014.] Dostupné z: www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly/d01kapitoly.pdf
12. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Právní ochrana etnických menšin v ČR* [online]. Institut pro kriminologii a sociální prevenci © Praha 2002 [cit. 1.12.2014]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/275.pdf>
13. *Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v ČR. Pojmy* [online]. ESF [cit. 22.12.2014]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/mapa/pojmy.html>
14. Mezinárodní dokumenty. *Evropská Charta regionálních či menšinových jazyků* [online]. Vláda České republiky [cit. 9.12.2014]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/evropska-charta-regionalnich-ci-mensinových-jazyku-17547/>
15. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Sociální začleňování* [online]. [cit. 27.11.2014]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/9078>
16. Ministerstvo pro místní rozvoj. *Dotace a programy, Podpora rozvoje pracovních příležitostí* [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [cit. 28.12.2014]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Regionalni-politika/Programy-Dotace/Podpora-rozvoje-pracovnich-prilezitosti-na-uzemi-U>
17. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. *Územní a bytová politika, Dotace a programy* [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [cit. 28.12.2014]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Stavebni-rad-a-bytova-politika/Bytova-politika/Programy-Dotace/Programy-podpory-bydleni/Programy-podpory-bydleni-pro-rok-2014/Podprogram-Podpora-vystavby-podporovanych-bytu>
18. Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Institut pro kriminologii a sociální prevenci* [online]. [cit. 12.12.2014]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/>
19. Ministerstvo vnitra ČR. *Dotace a granty. Podpořené projekty Programu prevence kriminality na rok 2014* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky © 2014 [cit. 16.12.2014]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/dotace-a-granty.aspx>

20. Ministerstvo vnitra ČR. *Odbor prevence kriminality-základní informace* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky © 2014 [cit. 16.12.2014]. Dostupné z: file:///C:/Users/P&K/Downloads/OPK_pro_internet_2.pdf
21. *Národní ústav lidové kultury* [online]. Folklorní sdružení České republiky © 2014 [cit. 16.12.2014]. Dostupné z: <http://www.folklornisdruzeni.cz/narodni-ustav-lidove-kultury>
22. *Návrh Koncepce přístupu státu k řešení problémů deprivovaných částí měst obývaných převážně občany romského etnika* [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha 2008 [cit. 25.11.2014]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/04812348-7541-43e1-8a80-606dd15d2cd9/NAVRH_KONCEPCE_PRISTUPU_STATU_K_RESENI_PROBLEMU_DE.pdf
23. Operační program lidské zdroje a zaměstnanost, Integrovaný operační program v rámci podpory 3.1 *Služby v oblasti sociální integrace* [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [cit. 24.12.2014]. Dostupný z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Microsites/Integrovaný-OP/O-programu>.
24. *Rámcová úmluva na ochranu národnostních menšin* [online]. Generální direktorát pro lidská práva Rady Evropy [cit. 9.12.2014]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/ramcovka_letak.pdf
25. *Roční souhrnná zpráva o výsledcích kontrolních akcí provedených inspekci práce za rok 2012* [online]. Státní úřad inspekce práce, březen 2013 [cit. 15.12.2014]. Dostupné z: http://www.suip.cz/_files/suip-2630675df8b94eb930f617870b6a414a/rocní_souhrnna_zprava_o_vysledcich_kontrolnich_akci_2012.pdf
26. *Rubikon centrum. Romský monitoring 2014* [online]. Rubikon Centrum © 2012 [cit. 6.12.2014]. Dostupné z: <http://www.rubikoncentrum.cz/projekty.php?id=32>
27. *Strategie pro práci Policie České republiky ve vztahu k menšinám pro období let 2013-2014* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky, Praha 2013 [cit. 14.11.2014]. Dostupné z: [file:///C:/Users/P&K/Downloads/Mensiny_strategie-2013-14%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/P&K/Downloads/Mensiny_strategie-2013-14%20(1).pdf)

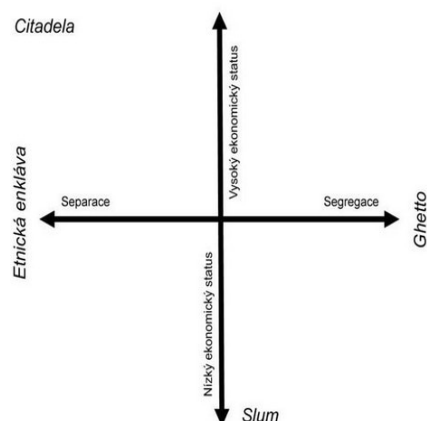
28. *Strategie vzdělávání 2020. Národní akční plán inkluzivního vzdělávání* [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 20.1.2015]. Dostupné z: <http://www.vzdelavani2020.cz/narodni-akcni-plan-inkluzivniho-vzdelavani.html>
29. SÝKORA, Luděk. *Rezidenční segregace*. [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2010. [cit. 29.10.2014]. ISBN 978-80-86561-34-9. Dostupné z: https://www.mmr.cz/getmedia/cbd3b15b-9e64-4cdf-848e-2460360a46af/reseg_dvoustrany.pdf
30. TEMELOVÁ, Jana, SÝKORA, Luděk. *Prevence prostorové segregace* [online]. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. Ministerstvo pro místní rozvoj. Praha: 2005. [cit.1.11.2014]. Dostupné z: <https://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/novyurrlab/user/documents/jajinek/Jana/Prevence%20prostorove%20segregace.pdf>.
31. Vláda České republiky. *Národnostní menšiny, Dotace* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 25.12.2014]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/dotace/dotace-16052/>
32. Vláda České republiky. *Pracovní a poradní orgány* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 25.12.2014]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/>
33. Vláda České republiky. *Pracovní a poradní orgány, Rada vlády pro národnostní menšiny* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 25.12.2014]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/>
34. Vláda České republiky. *Romská menšina* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 25.12.2014]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/zalezitosti-romske-komunity/uvod-5779/>
35. Vláda České republiky. *Pracovní a poradní orgány, Romská menšina, Dekáda romské inkluze* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 25.12.2014]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dekada-romske-inkluze/dekada-romske-inkluze-74018/>

36. Vláda České republiky. *Pracovní a poradní orgány, Romská menšina, Dotace* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 25.12.2014]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?pgid=476>
37. Vláda České republiky. *Pracovní a poradní orgány, Sociální začleňování* [online]. Vláda ČR © 2009-2014 [cit. 25.12.2014]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenec-vlady-pro-lidska-prava/socialni-zaclenovani/agentura-pro-socialni-zaclenovani-40435/>
38. *Výzkum veřejného ochránce práv k otázce složení žáků bývalých zvláštních škol, červen 2012* [online]. Veřejný ochránce práv ombudsman, Kancelář veřejného ochránce práv © [cit. 16.12.2014]. Dostupné z: http://cosiv.cz/files/materialy/cesky/Vyzkum_skoly-zprava.pdf
39. *Výzkum WB, UNDP Směrem k rovnému začátku: uzavření propasti ve včasném vzdělání romských dětí z východní Evropy, 2012* [online]. [cit. 15.12.2014]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/III_Zprava_pripominky_1_11_2013.pdf
40. *Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žáků a žákyň základních škol v okolí sociálně vyloučených romských lokalit* [online]. MŠMT Praha 2009 [cit. 23.12.2014]. Dostupné z: file:///C:/Users/P&K/Downloads/VZDELANOSTNI_DRAHY.pdf
41. *Wikipedie otevřená encyklopedie. Holokaust* [online]. Wikipedie Creative Commons – 3.0 Unported. Poslední změna 15.12.2014 08:32 [cit. 29.10.2014]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Holokaust>
42. *Wikipedie otevřená encyklopedie. Nouzové kolonie v Česku a Slovensku* [online]. Wikipedie Creative Commons – 3.0 Unported. Poslední změna 3.10.2014 08:54 [cit. 29.10.2014]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Slum>
43. *Zprávy o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území České republiky v roce 2012* [online]. MVČR 2013 [cit. 1.1.2015]. Dostupné z: <file:///C:/Users/P&K/Downloads/extremismus-material.pdf>
44. *Zpráva o činnosti styčných důstojníků pro menšiny a jejich pracovních skupin za 2. pololetí roku 2013* [online]. Ministerstvo vnitra ČR, Odbor bezpečnostní politiky, březen 2014 [cit. 15.11.2014]. Dostupné z:

- file:///C:/Users/P&K/Downloads/Zpr%C3%A1va_o_%C4%8Dinnosti_sty%C4%8Dn%C3%ADch_d%C5%AFstojn%C3%ADk%C5%AF_1.pol_2013.pdf
45. *Zpráva o stavu inkluzivního vzdělávání v ČR v roce 2012* [online]. Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. Praha 2013 [cit. 20.12.2014]. Dostupné z: file:///C:/Users/P&K/Downloads/VZ_2012_public.pdf
46. *Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012* [online]. Úřad vlády České republiky, Sekce pro lidská práva. Odd. kanceláře Rady vlády ČR pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny. Praha 2013 [cit. 23.11.2014]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/III_Zprava_pripominky_1_11_2013.pdf
47. *Zpráva „Rovnost a kvalita ve vzdělání: Podpora znevýhodněných žáků a škol. Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj* [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy 2013-2015 © [cit. 15.12.2014]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/organizace-pro-ekonomickou-spolupraci-a-rozvoj-oced>
48. *Zpráva o ubytovnách na Ostravsku* [online]. Vzájemné soužití o.s. 2012 [cit. 12.11.2014]. Dostupné z: file:///C:/Users/P&K/Downloads/zprava-o-ubytovnach-na-ostravsku_fina4.pdf
49. *Zpráva „Česká vláda propadá již pátým rokem, školy stále diskriminují Romy“* [online]. Amnesty International a Evropské centrum pro práva Romů, Budapešť 2012 [cit. 16.12.2014]. Dostupné z: www.vlada.cz/assets/...romske.../Zprava-o-stavu-romske-mensiny-2013.pdf
50. *2010-2013 Koncepce romské integrace, Šance na zlepšení zaměstnanosti Romů. Praha 2008. Situace Romů v 11 členských státech EU* [online]. Úřad vlády ČR a Světová banka. Agentura EU pro základní práva, 2012 [cit. 26.11.2014]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-koncepci/romska-integrace/koncepce-romske-integrace-2010-2013.pdf

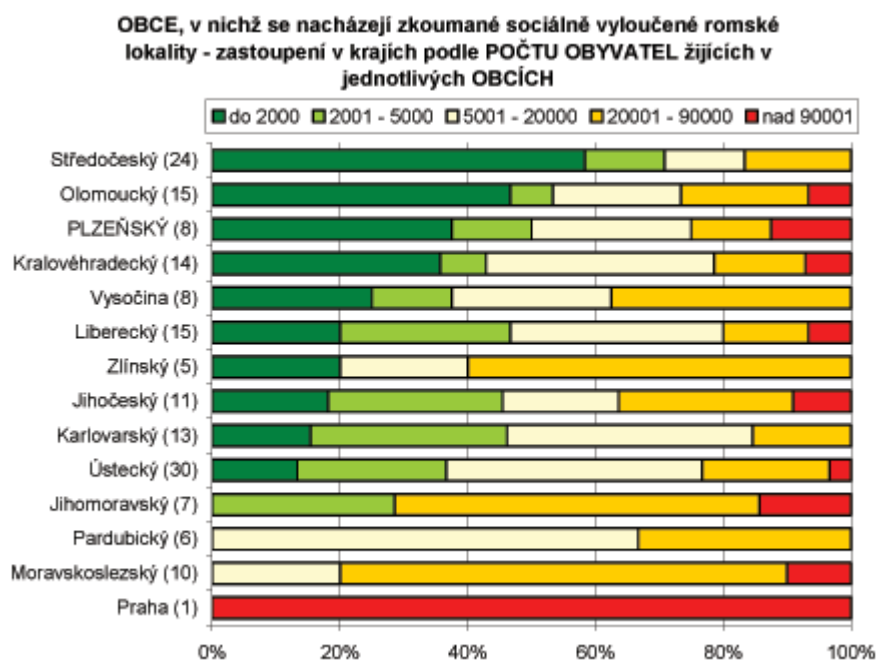
PŘÍLOHY:

Obrázek č. 1.: Formy prostorového vyloučení na základě separace/segregace (dobrovolné a nedobrovolné oddělení skupin) a ekonomického statusu.

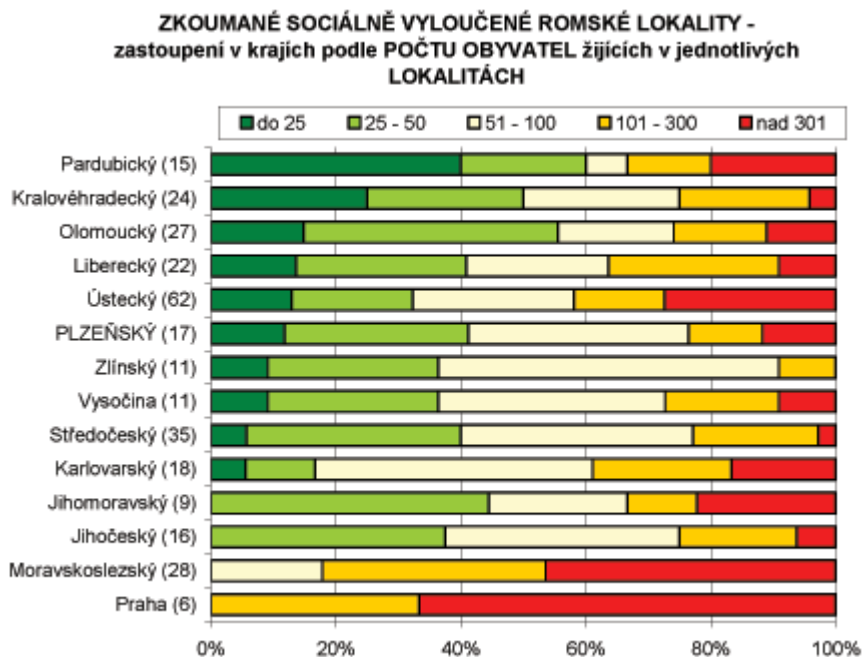
Zdroj: TOUŠEK, Ladislav. Sociální vyloučení a prostorová segregace. *AntropoWebzin*, 2007, roč. 3, č. 2-3, s. 14. ISSN: 1801-8807.

Obrázek č. 2.: Počet obyvatel v obcích, v nichž se nacházejí zkoumané sociálně vyloučené romské lokality

Zdroj: *Interaktivní mapa*. Evropský sociální fond [online]. [cit. 5.2.2015]. Dostupné z: http://www.esfcr.cz/mapa/int_pz.html

Obrázek č. 3.: Odhad počtu romských obyvatel zkoumaných sociálně vyloučených lokalit.

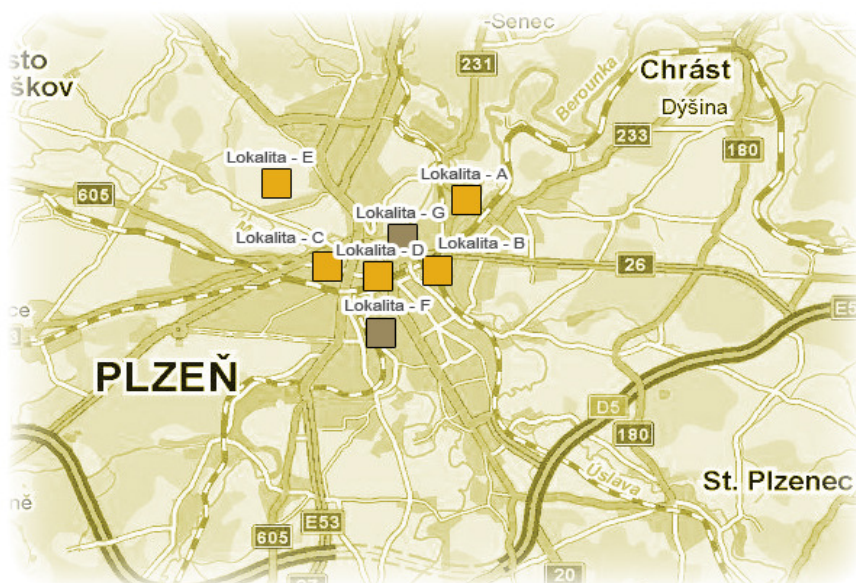
Zdroj: *Interaktivní mapa*. Evropský sociální fond [online]. [cit. 5.2.2015]. Dostupné z: http://www.esfcr.cz/mapa/int_pz.html

Obrázek č. 4.: Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice – Plzeňský kraj

Zdroj: *Interaktivní mapa*. Evropský sociální fond [online]. [cit. 5.2.2015]. Dostupné z: http://www.esfcr.cz/mapa/int_pz.html

Obrázek č. 5.: Sociálně vyloučené a sociálním vyloučením ohrožené romské lokality v Plzni

Zdroj: *Interaktivní mapa*. Evropský sociální fond [online]. [cit. 5.2.2015]. Dostupné z: http://www.esfcr.cz/mapa/int_pz.html

Obrázek č. 6.: Fotografie zasažených oblastí sociálním vyloučením v Plzni – např. Jateční ulice

Zdroj: LEŠKA, Vlastimil. *Tachovský deník*. CZ. [online]. [cit. 8.2.2015]. Dostupný z: http://searchatlas.centrum.cz/img-detail.php?urlsource=http%3A%2F%2Ftachovsky.denik.cz%2Fz-regionu%2Fstigma-socialniho-vyloucení-adresa-20120320-bh20.html&urlprint=http%3A%2F%2Fg.denik.cz%2F46%2Fb9%2Fplzen_ghetto_jatecni_ulice_romove_denik-380.jpg&urlreferer=%2F%3Fq%3Dghetta%2Bv%2BPlzni%2Bfotografie%26sec%3Dimg%26trigger%3Dbutton&w=380&h=285&urluse=http%3A%2F%2Fmedia5.picsearch.com%2Ffis%3FjvsCBAWgj9t6798VBPgybCQXy4gOT6b-kW-mc2_uPpg&th_w=128&th_h=114&s=29696&c=1&f=jpg&fn=plzen_ghetto_jatecni_ulice_romove_denik-380&q=ghetta%20v%20Plzni%20fotografie&site=

Tabulka č. 1.: Údaje z mapy sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice, výsledky výzkumu.

Plzeňský kraj	Celkový počet zkoumaných obcí v kraji	8
	Celkový počet zkoumaných sociálně vyloučených romských lokalit v kraji	17
	Orientační odhad celkového počtu romských obyvatel zkoumaných sociálně vyloučených lokalit v kraji	1500-2000
Hlavní město Praha	Celkový počet zkoumaných obcí v kraji	1
	Celkový počet zkoumaných sociálně vyloučených romských lokalit v kraji	6
	Orientační odhad celkového počtu romských obyvatel zkoumaných sociálně vyloučených lokalit v kraji	9000-9500
Jihočeský kraj	Celkový počet zkoumaných obcí v kraji	11
	Celkový počet zkoumaných sociálně vyloučených romských lokalit v kraji	16
	Orientační odhad celkového počtu romských obyvatel zkoumaných sociálně vyloučených lokalit v kraji	1500-2000
Jihomoravský kraj	Celkový počet zkoumaných obcí v kraji	7
	Celkový počet zkoumaných sociálně vyloučených romských lokalit v kraji	11
	Orientační odhad celkového počtu romských obyvatel zkoumaných sociálně vyloučených lokalit v kraji	5000-5500
Karlovarský kraj	Celkový počet zkoumaných obcí v kraji	13
	Celkový počet zkoumaných sociálně vyloučených romských lokalit v kraji	18
	Orientační odhad celkového počtu romských obyvatel zkoumaných sociálně vyloučených lokalit v kraji	3500-4000
Královéhradecký kraj	Celkový počet zkoumaných obcí v kraji	14
	Celkový počet zkoumaných sociálně vyloučených romských lokalit v kraji	25
	Orientační odhad celkového počtu romských obyvatel zkoumaných sociálně vyloučených lokalit v kraji	2000-2500
Liberecký kraj	Celkový počet zkoumaných obcí v kraji	15
	Celkový počet zkoumaných sociálně vyloučených romských lokalit v kraji	26
	Orientační odhad celkového počtu romských obyvatel zkoumaných sociálně vyloučených lokalit v kraji	2000-2500

	vyložených lokalit v kraji	
Moravskoslezs. kraj	Celkový počet zkoumaných obcí v kraji	10
	Celkový počet zkoumaných sociálně vyložených romských lokalit v kraji	28
	Orientační odhad celkového počtu romských obyvatel zkoumaných sociálně vyložených lokalit v kraji	10000-10500
Olomoucký kraj	Celkový počet zkoumaných obcí v kraji	15
	Celkový počet zkoumaných sociálně vyložených romských lokalit v kraji	27
	Orientační odhad celkového počtu romských obyvatel zkoumaných sociálně vyložených lokalit v kraji	4500-5000
Pardubický kraj	Celkový počet zkoumaných obcí v kraji	6
	Celkový počet zkoumaných sociálně vyložených romských lokalit v kraji	15
	Orientační odhad celkového počtu romských obyvatel zkoumaných sociálně vyložených lokalit v kraji	1000-1500
Středočeský kraj	Celkový počet zkoumaných obcí v kraji	24
	Celkový počet zkoumaných sociálně vyložených romských lokalit v kraji	36
	Orientační odhad celkového počtu romských obyvatel zkoumaných sociálně vyložených lokalit v kraji	3000-3500
Ústecký kraj	Celkový počet zkoumaných obcí v kraji	30
	Celkový počet zkoumaných sociálně vyložených romských lokalit v kraji	63
	Orientační odhad celkového počtu romských obyvatel zkoumaných sociálně vyložených lokalit v kraji	21000-22000
Vysočina	Celkový počet zkoumaných obcí v kraji	8
	Celkový počet zkoumaných sociálně vyložených romských lokalit v kraji	11
	Orientační odhad celkového počtu romských obyvatel zkoumaných sociálně vyložených lokalit v kraji	1500-2000
Zlímský kraj	Celkový počet zkoumaných obcí v kraji	5
	Celkový počet zkoumaných sociálně vyložených romských lokalit v kraji	11
	Orientační odhad celkového počtu romských obyvatel zkoumaných sociálně vyložených lokalit v kraji	500-1000

Zdroj: *Interaktivní mapa*. Evropský sociální fond [online]. [cit. 5.2.2015]. Dostupné z: http://www.esfcr.cz/mapa/int_CR.html

Tabulka č. 2.: Násilná extremistická trestná činnost v letech 2000-2012

Rok	zák.č. 140/1961 Sb. zák.č. 40/2009 Sb.	§ 196/2,3 § 352/2,3 ²¹³	§ 219/2 g) § 140/3 g) ²¹⁴	§ 221/1,2 b) § 146/1,2 e) ²¹⁵	§ 222/1,2 b) § 145/1,2 f) ²¹⁶
2000		41	0	11	5
2001		61	1	8	7
2002		71	0	6	4
2003		41	0	14	7
2004		45	0	9	5
2005		25	3	7	11
2006		59	0	14	10
2007		18	1	7	4
2008		25	1	4	2
2009		23	1	2	2
2010		43	1	9	1
2011		40	0	17	0
2012		11	0	7	1

Zdroj: Analýza dostupných soudních rozsudků pachatelů extremistické, rasově motivované a xenofobní násilné trestné činnosti. Ministerstvo vnitra ČR, Odbor bezpečnostní politiky, Praha 2012 [online]. [cit. 5.2.2015]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/analyza-dostupnych-soudnich-rozsudku-pdf.aspx; dále Zpráva o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území ČR v roce 2012, MVČR Praha 2013.

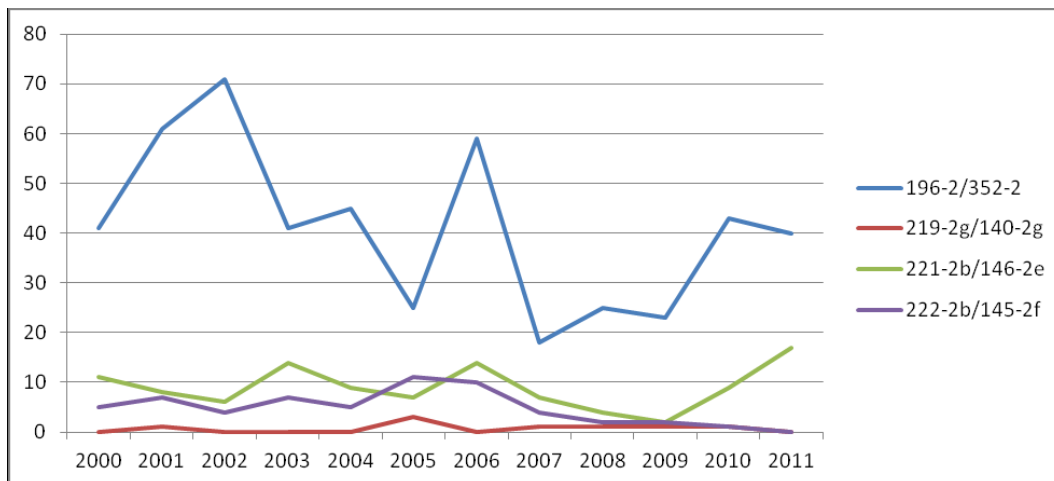
²¹³ Násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci

²¹⁴ Vražda

²¹⁵ Ublížení na zdraví

²¹⁶ Těžké ublížení na zdraví

Graf č. 1.: Vývojový trend násilné extremistické trestné činnosti

Zdroj: *Analýza dostupných soudních rozsudků pachatelů extremistické, rasově motivované a xenofobní násilné trestné činnosti*. Ministerstvo vnitra ČR, Odbor bezpečnostní politiky, Praha 2012 [online]. [cit. 5.2.2015]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/analyza-dostupnych-soudnich-rozsudku-pdf.aspx

Tabulka č. 3.: Dostupnost sociálních služeb v krajích

Kraj	Existence plánu na úrovni kraje	Počet obcí se střednědobými plány soc. služeb	Dotací podpora soc. služeb ve vztahu k Romům ze strany kraje
hl.m. Praha	Střednědobý plán rozvoje soc. služeb na léta 2011-2013, v roce 2013 se připravuje aktualizace střednědobého plánu na léta 2013-2015	10 správních obvodů z 22 na území hl. m. Prahy má zpracovaný střednědobý plán rozvoje sociálních služeb	2.395.500,- Kč
Jihočeský	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Jihočeského kraje na období 2011-2013	Proces střednědobého plánování sociálních služeb probíhal zejména na územích správních obvodů obcí s rozšířenou působností. V roce 2012 byl proces zahájen na území Soběslavi, neprobíhal pouze v Jindřichovo Hradci	300.000,- Kč GP Podpora sociálního začleňování osob ohrožených sociálním vyloučením na území Jihočeského kraje

Jihomoravský	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Jihomoravského kraje na období 2012-2014, jehož prováděcím dokumentem je Akční plán rozvoje sociálních služeb v JMK pro rok 2012	Všech 21 obcí s rozšířenou působností (Blansko, Boskovice, Brno, Břeclav, Bučovice, Hodonín, Hustopeče, Ivančice, Kuřim, Kyjov, Mikulov, Moravský Krumlov, Pohořelice, Rosice, Slavkov u Brna, Šlapanice, Tišnov, Veselí nad Moravou, Vyškov, Znojmo, Židlochovice)	V roce 2012 si soc. služby mohly žádat o dotační podporu z těchto systémů: a) jednoleté dotační řízení, celková částka 8 milionů Kč, b) víceleté dotační řízení, celková částka 43 milionů Kč (nutnost splnění specifických podmínek pro zařazení), c) služby odborného sociálního poradenství – financování v rámci veřejné zakázky v celkové částce 2 milionů Kč
Karlovarský	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb 2009-2013, oblast péče o menšiny a sociálně vyloučené byla veřejností vyhodnocena jako nejméně potřebná	5 obcí (Aš, Sokolov, Cheb, Chodov, Karlovy Vary)	Poskytování příspěvku z Fondu na podporu NNO na podporu sociálních služeb Program II: Podpora poskytování sociálních služeb v sociálně vyloučených romských komunitách (v roce 2012 rozděleno celkem 254.300,- Kč)
Královéhradecký	Plán rozvoje sociálních služeb v Královéhradeckém kraji 2011-2016	13 obcí s rozšířenou působností, 2 obce jsou bez střednědobých plánů	Speciální dotační programy na podporu romské integrace zřízeny v rámci kraje nebyly. Kraj měl v roce 2012 2 individuální projekty na služby sociální prevence a na integraci vyloučených lokalit. Všechny tyto služby byly financované výhradně z OP LZZ ²¹⁷ , ne z rozpočtu kraje. Služby sociální prevence byly financované ve výši 11.618.000,- Kč, další aktivity na podporu romské integrace 9.290.000,- Kč.
Liberecký	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb 2009-2013. V jeho opatřeních je zohledněna situace vyloučených Romů a sociálně vyloučených romských lokalit.	10 obcí (Česká Lípa, Frýdlant, Jablonec nad Nisou, Liberec, Jilemnice, Nový Bor, Semily, Tanvald, Turnov, Železný Brod).	Kraj investoval do vytvoření Střednědobého plánu rozvoje soc. služeb 200.000,- Kč. V roce 2009-2012 realizoval individuální projekt zaměřený na služby sociální prevence. Projekt byl financovaný z prostředků ESF ²¹⁸ prostřednictvím OP LZZ a státního rozpočtu ČR. Na služby sociální prevence byla vynaložena částka 63.330.264,- Kč.

²¹⁷ Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost

²¹⁸ Evropský sociální fond

Moravskoslezský	<p>Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Moravskoslezského kraje 2010-2014</p>	<p>27 obcí (Bílovec, Bohumín, Bruntál, Český Těšín p. Radhoštěm, Frýdek-Místek, Frýdlant nad Ostarvicí, Havířov, Hlučín, Jablunkov, Karviná, Kopřivnice, Kravaře, Krnov, Albrechtice, Nový Jičín, , Odry, Opava, Orlová, Osoblaha, Ostrava, Příbor, Rýmařov, Studénka, Třinec, Vítkov, Vrbno p. Pradědem</p>	<p>Moravskoslezský kraj realizuje od 1.9.2011 individuální projekt „Podpora a rozvoj služeb v sociálně vyloučených lokalitách MSK“ zaměřený na zajištění realizace sociálních služeb (terénní programy, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi) na území sociálně vyloučených lokalit kraje. Projekt je financován prostřednictvím OP LZZ. Na oblast integrace romských komunit byla v rámci dotačních programů kraje uvolněna částka 763.900,- Kč.</p>
Olomoucký	<p>Střednědobý plán rozvoje služeb v Olomouckém kraji 2011-2014 (cílová skupina etnické menšiny a cizinci, opatření jsou zaměřena na udržení, rozvoj stávajících a případný vznik nových sociálních služeb; optimalizace sítě a zajištění provázanosti odborných poradenských služeb a návazných fakultativních služeb v oblasti zaměstnanosti, bydlení, prevence předluženosti, vzdělávání; napojení sociálních služeb na oblast zaměstnanosti; vytvoření prostoru pro mezikulturní dialog, zajištění a posílení pozitivních integračních procesů imigrantů a cizinců)</p>	<p>15 obcí (Šumperk, Přerov, Olomouc, Hranice, Uničov, Jeseník, Mohelnice, Lipník nad Bečvou, mikroregion Litovelsko, Šternberk, obce území MAS Zhoří-Bečva, mikroregion Zábřežsko, mikroregion Konicko, město Kojetín, Prostějov).</p>	<p>Krajský úřad má zpracovaný Individuální projekt Olomouckého kraje k zajištění integrace příslušníků romských komunit z OP LZZ. Cílem projektů bylo zajištění terénních programů v lokalitách, kde doposud nebyla zajištěna vůbec či v dostatečném rozsahu soc. služba. Takto byly zajištěny terénní programy ve Šternberku, v Šumperku, v Přerově. Dále v lokalitách, kde nejsou zajištěny služby a dochází k migraci obyvatel, působí mobilní tým. V r. 2012 zajišťoval v Lipníku nad Bečvou a v Uničově, kde se přistěhovaly romské rodiny z jiných lokalit na ubytovny. Navazující individuální projekt zajištění integrace příslušníků rom. komunit z OP LZZ byl předložen a schválen MPSV v r. 2012. Na oblast integrace rom. komunit byla v rámci dotačního programu Podpora aktivit zaměřených na soc. začleňování rozdělena mezi 4 organizace částka 150.000,- Kč. Dále z dotačního programu bylo podpořeno 8 poskytovatelů soc. služeb, kteří pracují s rom. dětmi a mládeží v celkové částce 1.127.200,- Kč.</p>

Pardubický	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Pardubického kraje na období 2012-2015	7 obcí (Česká Třebová, Chrudim, Moravská Třebová, Letohrad, Pardubice, Ústí nad Orlicí, Žamberk).	Krajský úřad poskytoval v roce 2012 granty v rámci následujících dotačních titulů: a) Program podpory sociálních služeb poskytovaných v souladu se zákonem č. 108/2006 Sb. V rámci něj bylo přerozděleno 23.475.000,- Kč, přičemž organizacím poskytujícím sociální služby pro vyloučené Romy bylo přerozděleno 1.620.000,- Kč (jednalo se o terénní programy, nízkoprahová denní centra v sociálně vyloučených romských lokalitách; b) Program podpory aktivit navazujících na sociální služby poskytované dle zákona č. 108/2006 Sb.; c) Program podpory prarodinných aktivit. V rámci programů b), c) byla rozdělena částka 3.925.000,- Kč, organizace podporující Romy však o dotace nežádaly.
Plzeňský	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Plzeňského kraje, který byl aktualizován dodatkem střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb II. Situace Romů je řešena opatřením k rozšíření služeb sociální prevence.	7 obcí (Domažlice, Horšovský Týn, Klatovy, Plzeň, Rokycany, Stříbro, Sušice)	V roce 2012 byla z rozpočtu Plzeňského kraje na položku romská integrace vyčleněna částka 400.000,- Kč.
Středočeský	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Středočeského kraje 2012-2013. Potřeby Romů řešeny v rámci pracovní skupiny „Osoby ohrožené sociálním vyloučením“.	26 obcí (Benešov, Beroun, Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, Čáslav, Černošice, Český Brod, Dobříš, Hořovice, Kladno, Kolín, Kralupy nad Vltavou, Kutná Hora, Lysá nad Labem, Mělník, Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Neratovice, Nymburk, Poděbrady, Příbram, Rakovník, Říčany, Sedlčany, Slaný, Vlašim, Votice, většina obcí s rozšířenou působností však plány řeší pouze situací na území obcí, ne však už v celém jejich správním obvodu.	Dotační řízení Humanitního fondu Středočeského kraje. Program integrace a vzdělávání a podpora TP ve vyloučených lokalitách.

Ústecký	<p>Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Ústeckého kraje 2012-2013</p> <p>Jednou z dílčích oblastí plánu je oblast sociální prevence. Cílem je zajištění dostupnosti terénních a ambulantních služeb pro osoby ohrožené sociálním vyloučením. Samotnou oblastí plánu jsou služby pro příslušníky etnických menšin.</p>	<p>14 ze 16 obcí s rozšířenou působností (Bílina, Česká Kamenice, Děčín, Chomutov, Kadaň, Litoměřice, Litvínov, Louny, Lovosice, Most, Osek, Roudnice nad Labem, Rumburk, Ústí nad Labem, Varnsdorf, Vejprty, Žatec).</p>	<p>V rámci dotačního programu Podpora sociálních služeb a aktivit na podporu rodiny 2012 bylo přerozděleno 2.760.000,- Kč na služby sociální prevence, jejichž cílovou skupinou jsou lidé žijící v sociálně vyloučených lokalitách.</p> <p>Ústecký kraj také realizoval do 31.8.2012 individuální projekt kraje „Podpora romské komunity v Ústeckém kraji“, z něhož bylo podpořeno 7 sociálních služeb pro tuto cílovou skupinu.</p> <p>Od 1.9.2013 probíhá navazující projekt „Podpora integrace romské komunity v Ústeckém kraji 2“, z něhož budou podpořeny sociální služby v 19 obcích.</p>
Vysočina	<p>Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb na období 2012-2014</p>	<p>15 obcí s rozšířenou působností v kraji (Bystřice nad Pernštejnem, Havlíčkův Brod, Humpolec, Chotěboř, Jihlava, Moravské Budějovice, Náměšť nad Oslavou, Nové město na Moravě, Pacov, Pelhřimov, Světlá nad Sázavou, Telč, Třebíč, Velké Meziříčí, Žďár nad Sázavou).</p>	<p>Kraj Vysočina podpořil v roce 2012 poskytovatele sociálních služeb, jejichž cílovou skupinou jsou etnické menšiny částkou ve výši 16.688.477,- Kč.</p>
Zlínský	<p>Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb pro období 2012-2014 (potřeby sociálně vyloučených Romů jsou v něm řešeny v rámci skupiny „osoby ohrožené sociálním vyloučením“.</p> <p>Kraj má zpracovanou Koncepti romské integrace ve Zlínském kraji.</p>	<p>9 obcí ze 13 (plán chybí v Bystřici pod Hostýnem, ve Vizovicích, v obci Valašské Klobouky)</p>	<p>Kraj ze svého rozpočtu neposkytuje dotace na sociální služby. Ze svého rozpočtu vyčlenil prostředky na podporu romské integrace, a to pro rok 2012 ve výši 500.000,- Kč na integraci romské menšiny a 400.000,- Kč na podporu domovnictví v romských lokalitách. Obce však nemají příliš velký zájem využívat finanční prostředky na romskou integraci.</p>

Zdroj: Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012 [online]. Úřad vlády České republiky, Sekce pro lidská práva. Odd. kanceláře Rady vlády ČR pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny. Praha 2013 [cit. 23.11.2014]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/III_Zprava_pripominky_1_11_2013.pdf